Riksdagens protokoll
1991/92:86

Fredagen den 27 mars

Kl. 9.00–12.58

Protokoll
1991/92:86

1 § Meddelande om debatt om kärnkraftens säkerhetsproblem

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får anmäla att Vänsterpartiets riksdagsgrupp har framställt önskemål om särskild debatt om kärnkraftens säkerhetsproblem samt att talmannen beslutat att en sådan debatt skall anordnas torsdagen den 2 april kl. 14.30.

Från Vänsterpartiet deltar Rolf L Nilson. Regeringen företräds av miljöminister Olof Johansson (c).

Följande skrivelse hade inkommit den 24 mars 1992:

Begäran om särskilt anordnad debatt.

Med anledning av kärnkraftsolyckan vid Sosnovyj Bor utanför S:t Petersburg i Ryssland begär Västerpartiet härmed en särskilt anordnad debatt om kärnkraften.

Konsekvenserna av kärnkraftsolyckan vid kärnkraftverket Sosnovyj Bor utanför S:t Petersburg kan inte överblickas när detta skrivs, men olyckan påminner oss på ett dramatiskt sätt om det hot som kärnkraften utgör.

Ett stort antal östeuropeiska reaktorer är enligt samstämmiga uppgifter i så dåligt skick att det enda rätta ur strikt säkerhetssynpunkt vore att omedelbart stänga dem. En sådan åtgärd skulle emellertid samtidigt få oöverblickbara konsekvenser för energiförsörjningen i berörda länder.

Det krävs därför insatser på en mängd nivåer och av olika slag för att undanröja hotet om en kärnkraftskatastrof. Reaktorer behöver stängas och/eller byggas om. Säkerhetssystem måste förbättras. Ny energiproduktion måste till. För detta krävs nya tekniker, erfarenhet, kunnande och framför allt stora kapitaltillskott. Detta måste tillföras utifrån.

Sveriges insatser för att göra energiproduktionen i östra Europa säkrare måste mot bakgrund av det inträffade intensifieras, men vi måste också på allvar ställa frågor om vår egen kärnkraftsavveckling. Vi vet att det inte finns någon säker kärnkraft och att bestämma tidpunkten då den första svenska reaktorn skall stängas kan vara ett bra sätt att få trovärdighet när vi kräver att man skall stänga anläggningar i andra länder.

Med denna bakgrund begär Vänsterpartiet en särskild debatt om säkerhetsfrågorna vid användning av kärnkraft i Östeuropa och i Sverige.

Vänsterpartiet kommer att företrädas av Rolf L Nilson.

2 § Svar på interpellation 1991/92:116 om kvinnors ställning vid ett EG-medlemskap

Anf. 2 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Kristina Svensson har frågat mig om kvinnors ställning vid EG-medlemskap. Följande specifika frågor har ställts:

1. Kommer konsekvensanalyser av svenskt medlemskap att göras avseende både män och kvinnor?
2. Kommer förhandlingsgruppen att bestå av både män och kvinnor?
3. Hur kommer konsekvensanalyserna att presenteras?

Kristina Svensson har i interpellationen framhållit att allt fler svenska kvinnor känner oro inför ett EG-medlemskap. Rädslan skulle bottna i farhågor för att förhållanden och villkor som gäller för kvinnorna i EG-länder skulle bli verklighet även för svenska kvinnor.

Jag vet att en del svenska kvinnor känner oro inför ett EG-medlemskap. Denna oro måste vi självfallet ta på allvar. Vi måste förstå dess orsaker och bevekelsegrunder. Vi måste också informera på ett sakligt och tydligt sätt om vad ett medlemskap i EG innebär för kvinnor, för män och för Sverige som nation.

Jag vill först peka på att EG inte heller i dessa frågor är ett enhetligt område. Det finns stora regionala skillnader. Att det är förhållandevis – jämfört med Sverige – få kvinnor i Central- och Sydeuropa som förvärvsarbetar är historiskt, kulturellt och socialt betingat och har inte med själva EG-medlemskapet att göra. Omvänt råder i Danmark, och i flera regioner i de nordliga EG-länderna, förhållanden som påminner om våra.

I debatten hävdas ofta att ett medlemskap i EG kommer att leda till nedskärningar i den offentliga sektorn och att sysselsättningen inom den offentliga sektorn därmed minskar. Enligt mångas mening skulle detta drabba kvinnorna särskilt hårt, eftersom Sverige har en unikt stor andel kvinnor anställda i offentlig tjänsteproduktion. Antagandet förutsätter dock dels att kvinnor i högre utsträckning än män *måste* vara anställda i offentlig sektor, dels att man inom EG skulle ha hinder mot en hög offentlig utgiftskvot.

Sambandet mellan offentliga utgifter och kvinnlig förvärvsverksamhet är dock inte entydigt. I synnerhet Finland (73 %) men även USA och England har relativt hög kvinnlig förvärvsfrekvens men låga offentliga utgifter. Australien och Schweiz har mycket högre kvinnlig förvärvsfrekvens än Italien, Grekland och Spanien men betydligt lägre andel offentliga utgifter. Det är i stället andra samband som är viktiga.

Så är t.ex. en hög BNP per capita ofta förenad med en hög kvinnlig förvärvsfrekvens, dvs. med en hög utvecklingsgrad i ett land är andelen kvinnor på arbetsmarknaden ofta större.

Ett medlemskap i EG innebär för Sveriges del att betingelserna för en stabil ekonomisk tillväxt förbättras. Detta leder i sin tur till en vidgad och förstärkt arbetsmarknad både för kvinnor och för män.

I långtidsutredningens nyligen publicerade huvudbetänkande (SOU 1992:19) – vilket är en tjänstemannaprodukt – ägnas ett omfattande kapitel åt den internationella integrationens inverkan på svenk ekonomi. I detta behandlas även följderna för jämställdhet mellan kvinnor och män. I en särskild bilaga till långtidsutredningen, bil. 16, med titeln Svenska kvinnor möter Europa, görs en fördjupad analys av jämställdhetsfrågorna. Bilagan väntas bli publicerad i maj 1992.

Långtidsutredningens slutsats är att den allmänna ekonomiska utvecklingen och de inhemska värderingarna spelar störst roll för utvecklingen mot ett jämställt samhälle. Den allmänna ekonomiska utvecklingen påverkas av den internationella integrationen, oavsett vilken EG-anknytning Sverige väljer. Sveriges deltagande i den internationella fördelningen av produktion av varor och tjänster är en förutsättning för det svenska välståndet. Så kommer det att förbli även i framtiden.

Under de kommande åren måste ett antal svenska skatter sänkas. Man måste dock ha klart för sig att det inte i första hand är på grund av formella krav från EG:s sida utan av hänsyn till vår internationella konkurrenskraft – vare sig vi står utanför EG eller ej – som skatter måste sänkas. Skattesänkningarna är nödvändiga på grund av inhemska effektivitetskrav och på grund av människors, varors och kapitals ökade internationella rörlighet. Det framstår på goda grunder som sannolikt att utrymmet för offentliga insatser skulle bli ännu mer lidande om vi stod utanför EG, detta på grund av lägre tillväxttakt i ekonomin.

Hur de offentliga inkomsterna används och vilka konsekvenser detta får ur jämställdhetssynvinkel förblir i allt väsentligt en nationell angelägenhet. Den lagstiftning som nu finns inom EG på det sociala området utgörs av minimikrav. Den ytterligare lagstiftning på detta område som kan komma i fråga bl.a. med anledning av den mellanstatliga överenskommelse som elva EG-länder ingick om samarbete avseende sociala frågor, vid Maastricht-mötet, innebär inte att principen om minimikrav förändras. Det kommer alltså även i fortsättningen att vara fullt möjligt för de enskilda länderna att ha en högre social kravnivå. Den svenska regeringen kommer att driva de sociala frågorna, inkl. jämställdhetsfrågorna, med kraft såväl i Sverige som i EG.

Herr talman! Av vad jag nyss sagt framgår att en bred analys om svenska kvinnor och Europafrågorna snart kommer att redovisas. Det är min förhoppning att denna utredning skall tjäna som underlag för en allsidig och fördjupad debatt i frågan.

En hel del annat material som belyser dessa frågor har också fortlöpande tagits fram inom regeringskansliet såväl inför EES-förhandlingarna som inför medlemskapsförhandlingarna. Detta har bl.a. redovisats i tidigare grönböcker.

Vidare har ett häfte i serien Fakta Europa utkommit – Kvinna i Europa (1990:3). Utrikes- och civildepartementen arrangerade ett seminarium om Europa och kvinnorna i oktober 1990. Från detta seminarium finns en skriftlig rapport med samma titel. Att anordna seminarier har visat sig vara ett bra sätt att uppmuntra till ytterligare studier och diskussioner om dessa angelägna frågor.

Under 1991 fördelade dåvarande civildepartementet ca 3 milj.kr. för sär-

skilda jämställdhetsåtgärder till ett åttiotal organisationer för information och opinionsbildning m.m. i syfte att stimulera debatten om frågor som rör kvinnorna och EG. Ett aktivt arbete pågår nu runt om i landet för att öka kunskaperna om hur ett närmare samarbete med EG påverkar de svenska kvinnorna.

Det finns dock enligt min mening anledning att överväga ytterligare informationsinsatser. Regeringen har för avsikt att i årets kompletteringsproposition föreslå att särskilda medel avsätts för bred och allsidig EG-information. Med hänsyn till kvinnofrågans stora betydelse ter det sig naturligt att en del av dessa medel avsätts just för mer information om detta.

Vad gäller jämställdhetsfrågorna har lagstiftningens konsekvenser analyserats av den s.k. jämställdhetsutredningen, vilket lett fram till en ny jämställdhetslag, som trädde i kraft den 1 januari 1992. Därmed har Sverige uppnått EG:s strängare regler vad avser lika lön för lika och likvärdigt arbete. I den nya lagen är också indirekt diskriminering uttryckligen förbjuden.

Kristina Svensson frågar också om förhandlingsdelegationens sammansättning. Jag vill poängtera att liksom vid EES-förhandlingarna kommer ett stort antal representanter för olika departement och myndigheter att vara direkt berörda av medlemskapsförhandlingarna. Självklart kommer såväl kvinnor som män att ingå i förhandlingsdelegationen.

Anf. 3 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Dinkelspiel för svaret på min interpellation.

Just nu pågår i hela landet ett genuint folkbildningsarbete på temat EG. Det är alldeles uppenbart att den första EG-yran nu har lagt sig och att vi kommit in i ett stadium där man förhåller sig mer kritiskt till de genomgripande förändringar som ett medlemskap innebär för framtiden. Det här har ju också bekräftats av opinionsmätningar den senaste tiden.

De som uttrycker stor tveksamhet om ett svenskt medlemskap är till stor del kvinnorna. Jag tror att det finns flera skäl till det.

Först och främst jämför man sin egen situation med de förhållanden och villkor som kvinnor lever under i EG-länderna. Det finns ingenstans i världen där kvinnor har det så bra som i de nordiska länderna. Även om vi inte är nöjda, och även om det finns brister och ojämställda villkor på arbetsmarknaden, har vi ändå i ett internationellt perspektiv kommit långt. Förvärvsfrekvensen i Sverige är t.ex. i det närmaste lika för män och kvinnor.

Vi har byggt ut en offentlig sektor som ger oss både arbeten och service för att vi skall kunna arbeta. Barnomsorg och äldreomsorg har organiserats inom den gemensamma sektorn och skattefinansierats. Föräldraförsäkringens successiva utbyggnad ger reella förutsättningar för kvinnor och män att dela på föräldraansvaret.

Det är riktigt att kvinnors situation i hög utsträckning varierar mellan de olika EG-länderna. Man kan ändå generellt säga att kvinnor i dessa länder har en mycket svagare ställning på arbetsmarknaden, att arbetslösheten bland kvinnor är stor, att det saknas barnomsorg och äldreomsorg. Kvinnor i de här länderna har i stor utsträckning inte något val utan lever sina liv som hemmafruar, även om de hellre skulle önska något annat.

Många svenska kvinnor drar då den slutsatsen att ett medlemskap kommer att medföra en tillbakagång till 50- eller 60-tals-Sverige. Jag menar att det är en förhastad slutsats. Det är inte EG-medlemskapet i sig som kommer att innebära en tillbakagång för kvinnorna i Sverige. Avgörande blir naturligtvis vilken politik som förs i Sverige.

Jag noterar att statsrådet konstaterar att skatterna i Sverige inte behöver sänkas på grund av formella krav från EG:s sida. Det är en mycket viktig sakupplysning. Detta är en mycket mer nyanserad hållning än vad som framfördes förra veckan av andra moderata regeringsföreträdare. Då fick vi höra att EG-anpassningen kräver skattesänkningar på uppemot 30 miljarder. Så är det alltså inte. Detta är oerhört väsentligt.

Statsrådet säger i sitt svar att skattesänkningarna krävs av hänsyn till vår internationella konkurrenskraft. Slutsatsen blir då att vi i Sverige även efter ett eventuellt medlemskap själva bestämmer om skatternas storlek och hur vår välfärd skall organiseras.

Här är det naturligtvis skillnad på moderat och socialdemokratisk politik. Vi socialdemokrater anser att det är en skattefinansierad vård och omsorg som även efter ett medlemskap skall ge oss den service som är så väsentlig framför allt för kvinnors möjligheter att leva ett jämställt liv.

Kvinnor i Sverige oroar sig just nu för följderna av en anslutning, och många är tveksamma till medlemskapet. Det verkar som att tveksamheten ökar ju längre bort man kommer från södra Sverige, Göteborg och Stockholm. Man fruktar att områden som i dag är glesbygd kommer att ytterligare försvagas i samband med en EG-anslutning.

En återkommande fråga på EG-möten i Värmland, Norrlands inland och Bergslagen är: Kommer vi att få behålla vår nationella regionalpolitik?

Det vore värdefullt om statsrådet för att stilla den oro som finns ute i landet kunde bekräfta att vi kommer att ställa krav på att även fortsättningsvis föra en svensk regionalpolitik och att dessa krav är prioriterade i förhandlingarna.

Det finns ytterligare en anledning till varför kvinnor oroar sig för medlemskapet. Man är nämligen osäker på vad som skall hända med vår neutralitetspolitik.

Begrepp som europeisk identitet uppfattar man som en dimridå som skymmer sikten. Statsministern talar inte klarspråk utan glider undan när han får frågan om Sverige kan tänkas bli medlemmar i WEU, den organisation inom vilken den gemensamma försvars- och säkerhetspolitiken kommer att ligga.

För det stora flertalet svenska kvinnor är neutralitetspolitiken självklar och omistlig. Man frågar sig: Kan man inte lita på riksdagsbeslutet, det som sade att vi ansöker om medlemskap med bibehållen neutralitet? Kan statsrådet Dinkelspiel komma med ett lugnande besked?

Svaret på min interpellation är fylligt och analyserande. Det är därför något av en västgötaklimax att läsa sista meningen. Jag citerar: "Självklart kommer såväl kvinnor som män att ingå i förhandlingsdelegationen." Vad är egentligen statsrådets ambition i den frågan?

Anf. 4 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Kristina Svensson tar i sin interpellation upp många av de frågeställningar som diskuteras i vårt land. Det är därför särskilt glädjande att statsrådet i den här interpellationsdebatten bemödat sig om ett ovanligt genomarbetat svar.

Många av Kristina Svenssons frågor är representativa. Frågorna har vuxit fram beroende delvis på att motståndarna har velat skapa oro, delvis på att kunskapen om t.ex. regelverk är så föga känd. Det är därför bra att Kristina Svensson påpekar vikten av att få ut information som särskilt riktar sig till kvinnor.

Det finns bl.a. anledning att visa hur länder inom EG som har en mindre socialiserad välfärd ändå har bra sociala välfärdssystem, även om de givetvis inte är exakt likadana som våra, en relativt hög kvinnlig förvärvsfrekvens, och inte minst att förvärvsfrekvensen är stigande bland kvinnor i alla tolv EG-länderna. Takten varierar, men färdriktningen är densamma. I Danmark har t.ex. förvärvsfrekvensen stigit med 11 % efter EG-inträdet.

Det är inte sannolikt att man i Sverige som enda land skulle få ett helt annat mönster än i andra medlemsländer. Faktum är att valfriheten har ökat i medlemsländerna på grund av inverkan från EG. I Sverige kan knappast kvinnors förvärvsfrekvens öka mer. I Stockholm förvärvsarbetar kvinnorna faktiskt mer än männen. Förskolebarnens mammor arbetar mer än genomsnittet för alla kvinnor, detta trots att de uttalat att de skulle föredra att mer ta hand om sina barn.

Delvis handlar detta om ekonomiska möjligheter att leva som man önskar. I Sverige har bl.a. ekonomiska styrmedel påverkat kvinnor att öka sitt förvärvsarbete. Det är styrmedel som varje land kan handha som det önskar förutsatt att besluten fattas i demokratisk ordning. I en jämförelse mellan tio länder visade det sig att svenska kvinnor i större utsträckning arbetade för att de ville tjäna pengar och inte för att utvecklas i arbetet.

Förvärvsfrekvensen är inte bara ett uttryck för kvinnors vilja och ekonomiska styrmedel. Den påverkas också av landets ekonomiska styrka. I det avseendet har tyvärr det socialistiska arvet lett till strukturfel i vår ekonomi som nu leder till en kraftig ökning av arbetslösheten, vilket bidrar till att förvärvsfrekvensen bland både män och kvinnor nu sjunker.

Kristina Svensson tar upp lönedifferensen mellan kvinnor och män, en fråga som man även i EG intresserar sig för. I Sverige gick processen när kvinnorna kom ut på marknaden av olika skäl – inte minst Myrdalska – relativt snabbt.

Med relativt sett liten lönespridning och kvinnor på bred bas på arbetsmarknaden ligger kvinnornas löner här i bättre paritet med männens än på flera andra håll. Så är det statistiskt sett, men går man sedan in och ser närmare på någon stor kvinnoarbetsplats, t.ex. Stockholms läns landsting, som har en väl utvecklad lönestatistik, visar det sig att lönedifferensen där är ungefär densamma som genomsnittet i EG:s länder.

EG har tillsatt en grupp för att analysera den här frågan och föreslå åtgärder. Den idén har vi ju också senare följt upp i Sverige. EG har genom sitt inflytande också bidragit till att den svenska jämställdhetslagen har skärpts just när det gäller lönediskriminering.

En annan viktig fråga när det gäller kvinnors förvärvsarbete är barnomsorg. Kommunal-Aktuellt presenterade för ett år sedan en jämförelse mellan Sverige och EG-länderna. Där framgick att Sverige ligger näst högst vad avser barn under tre år, med 29 %, medan Danmark ligger på 48 %.

Men när det gäller barn över tre år fanns det länder som låg före Sverige, t.ex. Frankrike och Belgien med 95 %, Danmark och Italien med 85 %, medan Spanien låg ungefär på Sveriges nivå – 66 %. Flera länder låg givetvis under.

Detta gällde endast barnomsorg som var helt eller delvis offentligfinansierad. Sedan finns det ofta flera privata alternativ än hos oss. Siffrorna är ett år gamla, och det händer en hel del på det här området, som ju är högaktuellt i flera EG-länder. Sannolikt är det något högre siffror i dag.

Man kan alltså inte hävda att det inte finns någon barnomsorg i EG-länderna, som många debattörer har försökt att göra – dock inte Kristina Svensson. Det är naturligtvis inte fråga om *svenska* daghem, utan barnomsorg som i olika avseenden är avpassad för förhållanden och värderingar som gäller i resp. land.

Vill man se till helheten, kan man i stället mäta barnstödet i procent av disponibel inkomst. Då leder Belgien med 22,9 %, följt av Holland med 18,9 %, Danmark 17,8 % och Frankrike 16 %, att jämföras med Sveriges 13,9 %.

Men detta är alltså statistik, och den har alltid sin begränsade betydelse. Ingen av oss, varken Kristina Svensson, statsrådet eller jag, kan med säkerhet tala om hur Sverige kommer att se ut om tio år, om vi är medlemmar i EG eller om vi står utanför – hur det ser ut med jämställdheten, med arbetslösheten eller med ekonomin.

Vad vi med största sannolikhet kan anta är att vår ekonomiska situation kommer att vara bättre om vi är med än om vi står utanför. Kvinnor har de facto en svagare ekonomisk ställning, och god standard ger alltid mer till svagare grupper, liksom ekonomisk tillbakagång drabbar svagare grupper hårdare.

Förhandlingsgruppen kommer att bestå av kvinnor och män, informerar statsrådet. Jag hade aldrig föreställt mig någonting annat. Jag tror att både statsrådet och regeringen är alldeles för kloka för att avstå från de viktiga erfarenheter som kvinnor har att bidra med i de här sammanhangen. Men det är också viktigt att statsrådet tar fasta på de propåer som framförs om behovet av lättillgänglig information i de här frågorna.

Inte minst vore det bra i det sammanhanget att få en belysning av EG:s tolv nätverksgrupper för kvinnor. Där behandlas t.ex. frågor som skulle förvåna de svenska kvinnor som har förutfattade meningar om kvinnor i andra länder. Det som kanske har slagit mig mest i samarbetet med andra europeiska kvinnor är att trots skillnaderna är problemen, vardagsfrågorna, hoppen och drömmarna om framtiden, ändå så lika.

Därmed vill jag tacka interpellanten, och tacka statsrådet för att han kommer att se till att en bred, varierad upplysning skall komma till stånd.

Anf. 5 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Den viktigaste invändningen mot EG ur kvinnlig synvinkel är att EG bygger på den omöjliga förutsättningen evig ekonomisk tillväxt.

Med detta menar jag inte att alla kvinnor delar denna insikt, bara att det är vanligare att kvinnliga tänkare bär fram denna invändning. Bl.a. kom den starkt till uttryck på seminariet "Kvinnor ser på ekonomi", som hölls här i riksdagshuset den 8 mars förra året.

Målet för EG är att skapa en större ekonomisk tillväxt. Fortfarande mäter vi tillväxten som en procentuell ökning av BNP. Andra mätmetoder, som skall ta hänsyn till miljön, håller på att arbetas fram, men de har ännu inte fått någon praktisk betydelse. Vi väntar fortfarande på ett förslag från regeringen grundat på utredningen om miljöräkenskaperna, hur man skall räkna fram en grön BNP. Innan detta är gjort tycker jag att det är mycket vanskligt att ha ekonomisk tillväxt som högsta politiska mål. Det är så att säga att börja i fel ände. En ekonomi som inte utgår från ekologin är varken hållbar eller trovärdig.

Vårt största problem i Sverige sägs vara att vi har en för dålig tillväxt. Samtidigt vet vi att forskarna är ense om att endast 500 miljoner människor kan leva på vår materiella nivå. Det är vad jorden tål. Nu lever en miljard människor så, och jorden hotas av en ekologisk kollaps. Vi måste komma bort från detta tillväxttänkande och i stället börja tänka i kretslopp. Vi lurar oss själva när vi talar om produktion, när det egentligen är konsumtion av jordens resurser vi ägnar oss åt. Vi tar upp olja och mineraler ur jorden, förbrukar dem, förorenar luften och slänger skrotet på avfallsberget, och det växer i samma takt som BNP stiger – och vi blir allt fattigare.

EG kommer att medföra att denna s.k. utveckling tar ännu högre fart, och jag är mycket tveksam till om Sverige skall delta i detta.

Långtidsutredningen hoppas att Sverige skall kunna ställa om sin ekonomi så att vi får tillbaka 60-talets höga tillväxt. Det är en illusion. Miljöförstöringen håller på att växa oss över huvudet, och vi måste snart betala notan.

Borde vi inte börja diskutera vilket samhälle vi måste skapa om vi vill ha en långsiktigt hållbar utveckling på jorden, där kvinnor och män även i fortsättningen kan ha lust att sätta barn till världen?

Herr talman! Jag skall ta upp ytterligare en sak, som inte är lika principiell, men dock är speciellt betydelsefull ur kvinnors perspektiv.

Det är mycket som vi inte vet om den europeiska union som nu växer fram, och om vad som kommer att hända med människorna i Sverige om vi blir medlemmar. En sak vet vi dock ganska säkert, och det är att löneskillnaderna kommer att öka.

I Sverige hade vi ända till mitten av 80-talet en utveckling mot en större likhet mellan mäns och kvinnors löner. Nu vidgas den klyftan igen, men vi har fortfarande en ganska ljus situation med kvinnolöner som ligger på 90 % av männens löner. Skillnaderna är förmodligen de minsta i världen.

Trots detta hade vi förra året en genomsnittlig löneökning för de högsta cheferna i Sverige på 170 000 kr. Alltså: *ökningen* var 170 000. Det är mer än vad en normal löntagare har i total årsinkomst. Skillnaderna mellan hög- och lågavlönade i Sverige är alltså mycket stor, trots att de internationellt sett är mycket små. Nu skall klyftorna öka.

Kvinnor arbetar inom områden som kommer att utsättas för stora neddragningar. Strukturomvandling och konkurrens skall driva fram effektiva

privata vårdföretag. Kvinnor kommer att i stor utsträckning drabbas av arbetslöshet och lägre löner.

Särskilt de lågutbildade tillhör förlorarna. Kvinnorna i EG gör det redan nu i ännu högre grad. Det finns i EG-länderna 25 miljoner kvinnor som lever under EG:s fattigdomsstreck. Det är framför allt gamla kvinnor utan pension och unga ensamstående kvinnor med barn. Man talar om fattigdomens feminisering.

Hur kan det då te sig? Jo, t.ex. så som i Paris ytterområden, där det bor hemlösa och arbetslösa människor i husvagnar och ruckel, hopsnickrade av plåt och brädor, där mödrar försöker få sina barn bortadopterade för att de skall få gå i skola. Utan adress får nämligen inte barnen någon skolgång. Utan adress får franska medborgare inte heller sjukvård.

Ideella sammanslutningar av sjuksköterskor och läkare driver i dag gratiskliniker för unga gravida franska flickor, som förvägrats sjukvård för att de inte kan betala för sig. Sjukhusen i Frankrike drivs nämligen i dag som effektiva företag med eget budgetansvar, och då vägrar man dem vård som inte har pengar.

Inte är det konstigt att vi svenska kvinnor är oroade. Vår nordiska tradition att varje medborgare har rätt till samhällets omsorg oberoende av inkomst vill vi inte byta ut mot ett system där de sociala förmånerna bara är knutna till den som har arbete.

Kvinnorna i EG vill att Sverige skall bli medlem. De hoppas att vi skall hjälpa till att dra upp dem till vår nivå. Samtidigt varnar de oss: Låt inte EG försämra jämställdheten! Kräv garantier som villkor för medlemskapet!

Frågan är om det låter sig göras, och – som jag sade i min inledning – frågan är om själva idén med EG vilar på en hållbar grund.

Anf. 6 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Också jag möter många kvinnor som uttrycker sin tveksamhet och oro, och ibland även skepsis, inför ett svenskt medlemskap i EG. Jag vill därför gärna passa på det här tillfället att till ansvarigt statsråd ställa några av de frågor jag konfronteras med.

Till dem hör naturligtvis frågan om de offentliga utgifterna. Statsrådet säger att antagandet att kvinnor skulle kunna förlora på ett medlemskap bygger på två förutsättningar: dels att kvinnor i högre utsträckning än män måste vara anställda i offentlig sektor, dels att man inom EG skulle ha hinder mot en hög offentlig utgiftskvot.

Uttryckssättet tyder på att statsrådet inte delar de uppfattningarna. Men jag tycker att vi i svaret inte får någon riktigt bra utveckling av den första delen.

Kvinnor måste inte arbeta i den gemensamma sektorn, men faktum är att de gör det. Detta är naturligtvis inte något som man ändrar på mycket hastigt, om man ens tycker att det är önskvärt att ändra på det. Har regeringen någon annan bedömning än att vård, omsorg och utbildning även i fortsättningen i ganska stor omfattning kommer att skötas av kvinnor? Jag antar att regeringen, om man tror att kvinnor även i fortsättningen kommer att arbeta mycket med detta, menar att det arbetet inte skall finansieras offentligt. Även offentlig verksamhet kan ju bedrivas på entreprenad. Eller tänker sig

regeringen rent av att en större del av det arbetet skall utföras utanför arbetsmarknaden? Det är frågor som jag möter.

Det andra antagandet tolkar jag som att statsrådet menar att det inte finns något hinder mot en hög offentlig utgiftskvot. Jag har, precis som Kristina Svensson, funderat på passusen i svaret om de framtida skatterna. Man hör ju fortfarande borgerliga politiker, även statsråd, motivera skattesänkningar med anpassningen till EG. Kan vi i dag avfärda EG som formellt skäl till skattesänkningar och konstatera att regeringen har andra skäl för sin skattesänkningspolitik? Vilket skäl det är, kan vi ju lämna därhän för att inte hamna utanför ämnet för den här debatten.

Slutligen vill jag gärna säga att jag uppskattar de informationsåtgärder som redan har vidtagits. Jag ser fram mot långtidsutredningens jämställdhetsbilaga. Jag hoppas att vi kommer att få mycket information, men jag saknar en viktig del i den informationen. Det gäller en fråga som jag ofta får. Det är en klok fråga, nämligen: Hur ser alternativen ut? Det är viktigt att vi inte bara får redovisat vad EG innebär, i den mån det låter sig göras, utan också vad en alternativ framtid kan innebära och vilka konsekvenser den får. Avser regeringen att också lägga ner möda på att ge oss den informationen?

Anf. 7 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Det är mycket bra att den här diskussionen har kommit upp igen. Det gläder mig att den nu väcks från socialdemokratiskt håll. Sist jag stod här och talade om detta var det utifrån en egen interpellation. Då var det just Kristina Svensson som var regeringens företrädare. Hon talade om att vi kvinnor inte behövde vara oroliga.

Nu tror jag tyvärr att den oro som många kvinnor i dag hyser är mycket äkta och berättigad. Det är viktigt att vi sorterar ut vad som är fakta och vad som inte är fakta, utan fromma förhoppningar, i den här debatten. Den fråga som vi skall ställa är för det första på vilket sätt ett medlemskap i EG – eller Europeiska unionen, som det kommer att heta om Sverige väljer att bli med så småningom – kommer att begränsa Sveriges handlingsfrihet vad gäller den ekonomiska politiken.

För det andra kan vi ställa oss frågan på vilket sätt ett EG-medlemskap kommer att innebära att vi tvingas att ändra på vissa skatter. Vad är det faktiska och vad är det politiska i detta? Det är viktigt att man skiljer på det. Efter vad jag har förstått måste en del skatter anpassas till EG-nivå. Det gäller punktskatterna, t.ex. momsen, punktskatterna på alkohol och tobak och energibeskattningen. Eftersom detta skall vara varor som flödar fritt inom den inre marknaden kommer det att bli en besvärande gränshandel och andra problem om man har för avvikande skattesatser.

Man har nu räknat ut att detta kommer att innebära minskade skatteinkomster för den svenska staten på 20–25 miljarder kronor. Till detta kommer en årlig medlemsavgift i den här klubben, Europeiska unionen, på netto 11,5 miljarder kronor, enligt vad jag förstår av de senaste siffrorna. Då är vi uppe i minskade skatteinkomster och ökade utgifter för den svenska staten på ca 30–40 miljarder kronor per år. Vad gör en regering då? Hur man bedömer läget beror naturligtvis på vilken regering vi har.

Jag tror att en borgerlig regering i det läget säger att vi måste dra in på de

offentliga utgifterna. Med det menar man tyvärr inte försvaret, som jag tycker vore en mycket bra offentlig utgift att dra in på, utan man menar de offentliga utgifter som handlar om vård och omsorg om våra barn, sjuka och gamla. Det är den sektor som man säger är tärande och inte närande. Den befolkas i huvudsak av kvinnor. De arbetar till 75 % inom denna sektor. Vi som inte gör det är beroende av att den fungerar för att kunna sköta våra jobb. Vi är alltså dubbelt beroende av den offentligt finansierade vården och omsorgen.

Under parollen Kvinnorna skall återerövra makten i familjen, vill man se till att vården och omsorgsarbetet förs tillbaka och osynliggörs bakom hemmets fyra väggar. Jag tror att detta är den borgerliga regeringens taktik.

Jag vet uppriktigt sagt inte hur det vore om vi hade en annan regering. Den förra socialdemokratiska regeringen sade att detta skulle lösa sig genom att ett EG-medlemskap skulle innebära en automatisk tillväxt och någon form av ekonomiska dynamiska effekter som gjorde att pengarna skulle trilla in i alla fall. Det betvivlar jag starkt. Det finns inga fakta som talar för detta. Frågan hänger i luften och är mycket oroande oavsett regering, eftersom både den tidigare socialdemokratiska regeringen och den borgerliga regeringen är så förtvivlat entusiastiska för den här lösningen.

För övrigt gläder det mig att det finns en socialdemokratisk kvinna i den här debatten som vågar stå i talarstolen och vara kritisk till detta mycket förlegade projekt. Det tyder på en viss tillnyktring och inger hopp inför den stundande folkomröstningen.

Jag skulle vilja veta hur den borgerliga regeringen tänker hantera detta. Var skall pengarna tas? Hur skall man kunna krympa statsutgifterna så att vi passar in i EG-kostymen? Hur skall vi öka tillväxten så att nya skatteinkomster trillar in utan att skattesatserna ökar och utan att öka inflationen? Hur skall vi klara att betala EG:s avgifter, sänka de skatter som den borgerliga regeringen anser måste sänkas och ändå klara en god äldreomsorg, en bra sjukvård och ett levande Norrland utan att tvinga kvinnorna hem till spisen?

Detta är en mycket intressant ekonomisk ekvation. Jag undrar hur den borgerliga regeringen har tänkt att den skall gå ihop. Jag är medveten om att det fortfarande finns ett visst utrymme för politiska beslut i den svenska riksdagen vid ett eventuellt medlemskap. Men jag antar att Ulf Dinkelspiel håller med mig om att den ekonomiska och monetära unionen – som är en del av ett medlemskap när Sverige eventuellt skall bli medlem – innebär att varje medlemslands ramar för den ekonomiska politiken blir betydligt mer begränsade.

Varje medlemsland får ju klara riktlinjer, beslutade av ministrarna i Bryssel, för hur stort budgetunderskottet får vara, hur hög räntan får vara, hur hög inflationen får vara och hur stor utrikesskulden får vara. Valutan blir gemensam. Den svenska kronan existerar inte, utan vi har ecun. Vi kan alltså inte skriva ner kronan eller devalvera. Vilka verktyg finns kvar i den ekonomiska politiken för den nationella regeringen? Vilka beslut finns kvar för det nationella parlamentet att fatta? Det gäller offentlig sektor och hur vi skall betala den vård och omsorg som är nödvändig för alla i alla samhällen och som måste utföras. Någon måste ta hand om de gamla, barnen och de sjuka.

Anf. 8 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag känner en viss matthet inför att komma efter föregående talare, som vet så bestämt hur allting är. Det som har präglat den här debatten har varit att det funnits en mycket stark undran inför framtiden. Man har velat söka svar på hur framtiden skall bli. Frågan är naturligtvis hur framtiden skall bli, oavsett om vi kommer med i EG eller inte. Där har vi de politiska instrumenten att spela med i Sverige för att forma den framtid som vi vill se i vårt land.

Vi i Centerpartiet har också varit med på en EG-ansökan. Kvinnorna inom Centerpartiet känner också en oro inför vad detta kommer att innebära, precis som männen gör. Vi har inga svar på de frågor som vi ställer oss. Det finns inga klara och entydiga svar. Det bästa sättet att påverka hur framtiden skall se ut i ett EG-perspektiv är att vi går med och försöker vara med och förhandla. Vi måste vara starka i de förhandlingarna och kräva att det också skall tas hänsyn till det vi står för.

Man kan skrämmas väldigt mycket i EG-debatten. Det finns de som har tagit monopol på att gå ut med skrämselpropaganda. Å andra sidan kan man också skönmåla EG som det enda saliggörande för framtiden. Jag tycker att båda sätten att hantera EG-debatten är lika felaktiga. Det är mycket viktigt att man försöker vara så saklig som möjligt och få ut så mycket information som möjligt i de här frågorna, så att också vanliga människor kan förstå dem. För att kunna få den förståelsen måste man begränsa sig till vissa fält. Områdena är mycket omfattande och berör hela vår framtid med alla de ämnesområden som finns där.

Man kan vara lika förskräckt inför uttalanden från vissa socialdemokrater i dag när det gäller hotet mot glesbygden som man kan var i ett EG-perspektiv. Jag vet inte vilket som är mest påtagligt och vilket man skall vara mest rädd för. Det finns framträdande socialdemokratiska kvinnor som påstår att det inte är lönsamt med glesbygd. Det kostar för mycket. Det är inte miljövänligt med snöröjning för dem som bor i glesbygd osv., utan det är något som vi kan lämna därhän. Det skrämmer mig betydligt mer än vad EG-perspektivet kanske gör. Regionerna har i alla fall stärkts i ett EG-perspektiv. Man har större möjligheter att få samma förmåner i regionerna och slipper slåss med starka regioner i den utsträckning som sker i dag i vårt land.

Det är också intressant att höra en socialdemokrat bära fram ett miljökrav i debatten. Man skall slå vakt om den gröna ekonomin också i ett EG-perspektiv. Det håller jag med om helt. Vi måste också se hur miljön kommer att påverkas i ett EG-perspektiv. Där måste vi ha ett starkt krav, precis som när det gäller kvinnans situation.

Jag vill inte påstå att svenska kvinnor i dag är lyckligast i världen. De har en mycket tung arbetsbörda. Frånsett att de i stor utsträckning arbetar inom offentlig sektor har de också huvudansvaret för arbetet i hemmet. Det skapar en mycket svår situation för kvinnor och en hög sjukdomsfrekvens. Det kan inte vara meningen att vi skall slita ut kvinnorna i förtid med arbetsuppgifter som de inte orkar med, när vi skall göra dem jämställda. Jag är inte heller säker på att EG har lösningen på problemet. Men jag tror att vi har valt rätt väg om vi får en valfrihet när det gäller kvinnans situation.

Den valfriheten måste också innebära att det arbete som kvinnan utför i

hemmet, med barn, med närstående och äldre skall värderas av samhället. Där kan vi kanske lära något av de andra EG-länderna. Där lyfter man fram kvinnan också som den biologiska varelse hon är i familjesammanhang. Det har vi i Sverige inte velat göra. Vi har hela tiden hävdat att det är en annan roll som kvinnan skall spela. Vi har inte velat se att det också finns andra roller som hon kan ha intresse och ork att spela.

Det finns även en stor oro från kvinnor som påstår att de inte vill sända sina söner till krig i Europeiska unionens namn. Jag förstår att det inte är en framtidsbild som man vill se, eftersom också jag har söner. Den bilden förstärks nu av innebörden i Maastrichtöverenskommelsen. Där tycks unionen i allt större utsträckning stå som det framtida Europa. Där har vi starka skäl att vara mycket fasta när det gäller ett framtida inträde i EG. Det finns gränser för vad Sverige kan gå med på där. Jag vill se en sådan gräns.

När det gäller kvinnors påverkan på förhandlingsarbetet tycker vi att det finns all anledning att se till att kvinnor finns med här med de kunskaper som de har och behärskar. Centerkvinnorna har krävt att man skall tillsätta en särskild arbetsgrupp som skulle bevaka konsekvenserna för kvinnorna i ett EG-perspektiv. Det är något som också kommer upp till behandling här i riksdagen senare. Jag tror att det är mycket viktigt, så att man inte glömmer bort kvinnoperspektivet när det gäller EG.

Anf. 9 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det är utmärkt att vi har denna typ av diskussioner i kammaren. De belyser frågan från många olika håll, och det förs en i huvudsak sansad debatt, där både för- och nackdelar kan inventeras och belysas. Men strålkastarljuset sätts också på en hel del myter.

När det t.ex. gäller kvinnors förvärvsverksamhet i EG-länderna råder det en rad missförstånd ute i debatten. När man är ute och träffar grupper av både kvinnor och män finner man att de är märkvärdigt okunniga om vad som gäller i EG-länderna. De vet kanske hur det var för tio år sedan, men de har undgått att se den utveckling som faktiskt har ägt rum.

Man kan se att förvärvsverksamheten bland kvinnor är i stigande i alla EG-länder. Man kan också se att EG:s jämställdhetslagar stärker kvinnornas ställning på arbetsmarknaden överallt i EG-länderna, oavsett om de ligger på en låg förvärvsnivå eller som i Danmark på en hög förvärvsnivå.

Man kan också se hur EG-kvinnorna i allmänhet är oerhört positiva till EG-samarbetet. Det gäller inte bara för förvärvsverksamhet och ekonomi. Jag skall senare komma in på den vision om fred som många av kvinnorna speciellt tar fram och värnar om när man talar om EG.

Jag tycker att det har förekommit glidningar här i debatten från s-håll, där man vill låta påskina att kvinnornas jobb skulle försvinna om vi blir medlemmar, eftersom kvinnorna finns inom tjänstesektorn. Men så är icke fallet. I alla utvecklade marknadsekonomier finns det en stor och växande tjänstesektor – vård, omsorg, barnomsorg och utbildning – och det är i stor omfattning kvinnorna som finns där. Efterfrågan på dessa tjänster stiger, mer i EG-länder som inte har en hög förvärvsfrekvens än i de länder där kvinnor t.ex. redan har mycket barnomsorg. Resonemanget stämmer alltså inte. Också

efterfrågan på utbildning stiger kontinuerligt i takt med att länderna blir mera utvecklade.

När man ser på var kvinnorna finns låter det som om alla kvinnor i Sverige fanns inom den offentliga sektorn. Så är det inte heller. Statistiken visar att 57 % av svenska kvinnor finns inom offentlig sektor och 43 % inom den privata sektorn.

Det påstås ibland också att vi när vi blir medlemmar i EG får nöja oss med deltidsjobb. I Sverige arbetar 49,3 % av kvinnorna heltid och så mycket som 34,6 % deltid. Det läge som många EG-länder i dag befinner sig i stämmer ganska väl överens med de förhållanden som rådde beträffande svenska kvinnors förvärvsverksamhet under 60-talet, när vi började komma ut på arbetsmarknaden. Man är i början av en utveckling som vi har passerat. Möjligen kunde man se det som en fördel att vi kan dela med oss av de kunskaper och erfarenheter som vi har.

Problemet är inte enbart att ett EG-medlemskap innebär nedgång för kvinnornas möjligheter till förvärvsverksamhet, utan problemet för oss är en vikande ekonomi.

Jag skulle vilja ta upp den fredsvision som det är viktigt att tala om och som få här i Sverige berör. Vi tror att det bara handlar om ekonomi och tillväxt, men för de europeiska länderna och medborgarna är fredsvisionen grunden för viljan att avstå vissa saker i det nationella bestämmandet för att uppnå andra i det internationella samarbetet. Aldrig mera krig är det som ligger inunder deras strävanden för den gemensamma förbättringen. Medlet är ekonomisk utveckling.

De började från ingenting efter andra världskriget. För att få människor att arbeta tillsammans behöver man självfallet också se till att ekonomin är stabil. Därmed undviker man konflikter som uppstår på grund av för stora ekonomiska skillnader.

För de europeiska medborgarna är fred, demokrati och stabilitet i demokratin målet, medan ekonomin och tillväxten är medlet. Det får vi aldrig glömma. Man får ofta höra från EG-medborgarna att Sverige bara vill ha ekonomin – ni tror att det är fråga om en ekonomisk sammanslutning, och ni skall bara ha, ni skall inte ge. Det här behöver vi ta upp flera gånger.

Det talas mycket om information, och vi tycker att utbudet är enormt. Man kan inte slå upp en tidning utan att mötas av artiklar om EG, i tidskrifter eller i dagliga tidningar. Men detta är inte vad människor säger när man möter dem i vardagslivet. De tycker att de inte får någon information. Möjligen kan det bero på att utbud och efterfrågan går i otakt.

Anf. 10 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Den här debatten om jämställdhetsfrågorna i ett EG-perspektiv har – och det gläder mig – i allt väsentligt präglats av en önskan att på ett noggrant och ansvarsfullt sätt granska de många frågor som aktualiseras vid ett svenskt EG-medlemskap. Jag tycker också – och det är kanske mera naturligt – att debatten präglas av en vilja från alla sidor att lyfta fram jämställdhetsfrågorna. Jag tror att det är nyttigt. Det är lätt att de hamnar i skymundan, och de är förvisso aktuella inte bara här hemma utan också inom EG.

Det har i debatten gjorts många jämförelser med situationen inom EG. Det är t.ex. förvisso sant att förvärvsfrekvensen är lägre och att kvinnans ställning i många avseenden inte är lika stark inom EG som i Sverige. Vi har kommit långt på jämställdhetsområdet. Men samtidigt skall vi ha klart för oss att det finns mycket stora skillnader inom EG. Förhållandena i Danmark överensstämmer i allt väsentligt med förhållandena i Sverige. Det finns skillnader, men de är inte stora. De stora skillnaderna finns inom EG.

Förvärvsfrekvensen är närmare 80 % i Danmark men mindre än 40 % i Irland. Så är förhållandet efter det att Danmark har varit medlem i EG i 20 år. Det visar att man kan föra olika politik inom enskilda länder i EG, trots att man till vissa delar är bunden av EG-regler.

Det har också sagts i debatten i dag att det är helt klart att det inte är EG som sådant och EG:s regelkomplex utan värderingarna i det egna landet som blir styrande för hur utvecklingen går vidare på det här området. Att utifrån förhållandena i EG och framför allt i vissa EG-länder dra slutsatsen att det skulle bli sämre i detta avseende i Sverige är, som Kristina Svensson sade, förhastat.

Snarare är det så att våra möjligheter att driva vårt jämställdhetsarbete ökar när vi blir medlemmar i EG. Låt mig förklara varför. Det knyter an till den fråga som Gudrun Schyman tog upp, nämligen möjligheterna att driva en aktiv jämställdhetspolitik vid olika ekonomiska utfall.

De formella reglerna på EG-sidan är på skatteområdet relativt begränsade. Det gäller punktskatter, vissa energiskatter och liknande, men i allt väsentligt är det fråga om minimiregler, och från dem ligger vi på betryggande avstånd. Det väsentliga är om vi kan föra en stark ekonomisk politik eller inte, om vi kan föra en politik för att främja tillväxt och liknande. Förutsättningarna för detta blir bättre, och det finns ett nära samband mellan en stark ekonomi och en hög förvärvsfrekvens. Det är viktigt att ta fasta på det.

Många har tagit upp förvärvsfrekvensen inom den offentliga sektorn och jämställt en stark position på det området med möjligheten att ha en stor offentlig sektor. Det finns inte nödvändigtvis något samband däremellan. Det finns många saker som mycket väl kan utföras och som även kan utföras bättre utanför den offentliga sektorn. Framför allt bör man ge valfrihet, t.ex. i barnomsorgen.

Många servicetjänster kan bättre utföras i privat regi än i offentlig regi, och det skapar också möjligheter att föra en betydligt aktivare regionalpolitik, genom att företag som startas i vissa regioner kan understödja hela landet.

När det gäller frågan om informationen, som många har varit inne på, vill jag bara helt kort bejaka att det behövs mera information på det här området. Jag har redan tidigare sagt att vi skall medverka till att få fram mera information på det här området, och det har framförts vissa tankar om vad den skulle kunna innehålla.

Charlotte Cederschiöld nämnde möjligheten att ge information om EG:s nätverk på detta område. Jag tycker att det är ett bra uppslag. Ett annat är att diskutera hur alternativet till ett medlemskap ser ut och vad det betyder för jämställdhetsarbetet. Det är en väl så viktig fråga att ta upp i detta sammanhang.

Herr talman! Jag har fått frågor beträffande andra delar av EG-politiken, om regionalpolitik, miljöpolitik och liknande. Låt mig säga att vårt alldeles bestämda intryck är att EG:s regionalpolitik lämnar utrymme för oss att föra den regionalpolitik som vi vill föra. Skulle det uppstå något problem, kommer vi att begära särbestämmelser. I fråga om det norrländska jordbruket kommer vi att aktivt driva de svenska önskemålen om att man skall beakta de särskilda förhållandena där.

Miljöfrågorna har många pekat på. Vi kommer att lyfta fram dem i EG-förhandlingarna, men de drivs nu aktivt också inom EG.

Anf. 11 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag måste säga att statsrådet Ulf Dinkelspiel gör mig mycket besviken. Hans inlägg präglades inte alls av någon noggrann analys och saklighet, utan just av fromma förhoppningar. Standardsvaret var: Blir det problem, skall vi naturligtvis se till att lösa dem – det är därför vi skall gå med.

Nu är det faktiskt så, och det vet också Ulf Dinkelspiel, att den europeiska union som Sverige efter en folkomröstning eventuellt väljer att bli medlem av är ganska färdig till sin utformning och inte har några undantag för vare sig det ena eller det andra. De länder som väljer att ansöka om medlemskap förbinder sig att arbeta för unionens långsiktiga politiska mål, inkl. ett försvarspolitiskt samarbete. Detta är inte obekant för statsrådet. Jag tycker att det är bättre att vi talar klarspråk.

Förhållandena i Danmark, säger Ulf Dinkelspiel, skiljer sig inte så mycket från de svenska, och Danmark har varit medlem i 20 år. Det är riktigt, men det finns i dag inför ställningstagandet till att fortsätta medlemskapet och gå in i den ekonomiska, monetära och säkerhetspolitiska unionen en opinion mot inträdet i unionen. Den opinionen i Danmark i dag är stark och omfattar enligt de senaste opinionsundersökningarna en majoritet. Vi får se vad resultatet blir vid folkomröstningen den 2 juni.

Farhågorna är många, inte minst från Danmarks kvinnor. Jag menar då inte vilka kvinnor som helst. Det är viktigt att vi i denna debatt skiljer ut det faktum att kvinnor har olika ställning i samhället. Svaga grupper, som bl.a. består av kvinnor, men inte av alla kvinnor, har i de nordiska ländernas välfärdssystem en ställning att vara rädd om och att försvara.

Man oroar sig också i Danmark för att denna ställning skall försvagas.

Det finns tydliga tecken på nedskärningar inom offentlig sektor när det gäller vård och omsorg och försämringar inom socialförsäkringssystemen. Det här oroar många. De vill inte ha denna bindning till den ekonomiska och monetära unionen som begränsar handlingsfriheten i att utforma en egen ekonomisk politik med andra eller högre ambitioner än vad en majoritet av den europeiska unionens finansministrar vill. Det är detta som är kärnpunkten.

Ulf Dinkelspiel skyndar hastigt förbi min fråga. Kommer inte dessa punktskatter, såsom momsen, skatterna på tobak och alkohol och energibeskattningen, att tillsammans innebära minskade inkomster till den svenska statskassan på 20–30 milj.kr.? Är det inte så att Sverige skall betala en årlig avgift på 11,5 miljarder kronor? Innebär inte detta inkomstbortfall för den svenska staten en realitet, där vi i dag måste besvara frågan hur vi skall göra, i stället

för att hänvisa till luftiga, ekonomiska och dynamiska effekter? Jag tror inte att någon tror på det här, framför allt inte med den borgerliga regeringens oerhörda ambitioner att redan nu skära ner de sociala värlfärdssystemen med hänvisning till en harmonisering till skattenivån i Europa.

Anf. 12 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Den här debatten handlar mycket om den oro och tveksamhet som framför allt kvinnor känner inför ett kommande medlemskap. Oron formuleras ofta i ett antal frågor. Hur kommer det att bli med regionalpolitiken? Hur blir det med den fortsatta neutralitetspolitiken?

När det gäller regionalpolitiken vill jag ha ett mer precist besked. Kommer i förhandlingarna frågan om att Sverige skall få fortsätta att föra en egen svensk regionalpolitik att vara prioriterad? Det handlar inte bara om vad Ulf Dinkelspiel kallar "där uppe". Det är fråga om stora områden i Sverige, med början från norra Värmland, Bergslagen och Norrlands inland osv. Det här är en fråga som ständigt återkommer och som ställs just av kvinnor.

Den andra frågan berörde statsrådet inte i svaret. Den gäller glidningarna i neutralitetspolitiken. Den frågan är angelägen för kvinnor. Frågan är djupt förankrad även hos män, men man hör den oftast formulerad av kvinnor.

Vi skräms av att statsministern inte talar klartext. Det beslut riksdagen har fattat innebär att Sverige skall gå in som medlem i EG med en fortsatt neutralitetspolitik. Men vad är det som håller på att hända? Jag måste få en kommentar till detta.

Dessa frågor är viktiga. Som alla är väl medvetna om har vi en ny regering. Det är nu en borgerlig regering som förhandlar i dessa frågor. Då måste dessa frågor ställas i kammaren för att få svar.

Anf. 13 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det uttrycks farhågor för att Sverige som ett litet land inte skulle kunna påverka utformningen av framtiden i EG. Men i EG växer förslagen fram i samtal och diskussioner. Det är vi i Sverige bra på. Det är vår modell att lösa problem och svåra uppgifter och att hitta modeller för att gå vidare. Det här ger oss exceptionella möjligheter att påverka den framtida utvecklingen. Det här är ett nytt sätt att arbeta för många av EG-länderna.

Jag ser det som en alldeles speciell fördel för Sverige att i den här typen av framförhandlande av förslag kunna göra sig gällande. Som liberal vill jag naturligtvis vara med och påverka hur det nya Europa skall se ut. Jag vill påverka hur freden och demokratin skall säkras och hur solidariteten med de fattigare länderna i Europa och annorstädes skall utformas.

Jag tror att vi i en större församling i ett större sammanhang har bättre möjligheter att vara med och påverka och lösa problem än att göra det ensamma i Norden utan att sitta med i de viktiga diskussionerna och beslutssammanhangen.

Jytte Lindgård, ordförande i det Danske Kvinders Nationalråd och vice ordförande i Ligestillingsrådet, sade för ett tag sedan, att om man är aktiv har man alla möjligheter att driva kvinnofrågor inom EG. Hon är helt övertygad om att Danmark inte hade fått en så radikal lagstiftning om jämställdhet om inte EG hade tvingat fram lagen. Det enda problem hon ser för tillfäl-

let är att många unga kvinnor inte är så uppmärksamma på jämställdhetsfrågorna som de borde vara.

Till viss del gäller detta även Sverige. Det går att se ett avmattande intresse för jämställdhetsfrågorna. Däremot är diskussionen om kvinnornas möjligheter vid ett EG-medlemskap en viktig grund för den fortsatta jämställdhetsdiskussionen också i Sverige.

Anf. 14 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det har varit en intressant debatt. Det är viktigt att vi har en framtidstro oavsett hur framtiden kommer att se ut. Vi skall vara medvetna om att vi hur det än blir kan, om vi använder de rätta medlen, påverka framtiden.

Jag förutsätter att de värderingar vi har i Sverige skall få styra i framtiden. Vi avsäger oss inte den rätten om vi går med i EG. Tvärtom kan vi försöka förmedla våra kunskaper på olika områden, inte minst när det gäller kvinnornas situation, till de länder som vi skall arbeta tillsammans med. Vi har mycket att lära dem, och de har kanske också en hel del att lära oss. Jag tror att vi alla har nytta av ett sådant utbyte.

Det är viktigt för framtiden att Sverige har en stark ekonomi. Det är en absolut förutsättning för att ha ett välstånd i framtiden och att ha något att fördela. I det perspektivet är det av stor betydelse att ekonomin är stark så att kvinnorna får möjlighet att förverkliga sina önskningar.

Det här gäller också i högsta grad den regionalpolitik som skall drivas i framtiden. Det har inte varit utan kamp som vi har hävdat olika regioners rätt att leva i ett Sverige. Det har inte varit den lättaste kampen med den tidigare regeringen. Vi som hävdar att hela Sverige skall leva fortsätter den kampen.

Vad jag har sett av EG är att de regioner som tidigare har varit svaga har fått ett lyft. Man har verkligen satsat på de svaga regionerna. Jag tror också att det är något man tänker arbeta med för framtiden. Därför kan jag med förtröstan gå in i debatten och hävda att även de regionala intressena kommer att kunna förbli starka i ett EG-sammanhang.

Det fanns en oro här för skatteintäkterna när det gäller alkohol- och tobaksskatten. Det finns en särskild kommission som skall utreda alkoholsituationen. Kommissionen har som uppgift att finna hur dessa frågor skall hanteras i ett EG-perspektiv.

Flera länder hävdar redan nu, och fler länder i Europa kommer till, att alkoholskatten och höjda priser på alkohol är ett bra sätt att minska konsumtionen. Där tror jag att vi från svensk sida har mycket att lära andra länder när det gäller svensk alkoholpolitik som, även om det kunde ha varit bättre, har givit ett lyckat resultat.

Nu gäller det att få ut informationen. Ett bra sätt att locka människor till möten är att tala om EG. Det är sällan det kommer så mycket folk som just då. Många kvinnor besöker dessa möten. Det känns bra att vi får de kontakterna där vi kan sprida en korrekt information.

Anf. 15 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag förstår att statsrådet Dinkelspiel ej bemötte mina funderingar om den ekonomiska tillväxten. Jag skulle vilja rekommendera honom

och övriga i kammaren, och även åhörarna på läktaren, att studera World Watch Instituts senaste årsrapport om tillståndet i världen. Första kapitlet handlar om skygglappar i avgörandets tid. Det är inte längre fråga om att lyfta fram miljön i några EG-förhandlingar. Det är fråga om att bygga ekonomin på ekologisk grund.

Alla vi människor har en förmåga att förtränga. Kanske förtränger jag mindre än de flesta andra. De fakta som vi ser på miljöns område är så obehagliga och kommer att kräva så stora förändringar att det är helt naturligt att vi förtränger dem, men det är dags att vi slutar att göra det.

Karin Israelsson nämnde begreppet stark ekonomi, och det gör vi politiker ofta. Vad menas egentligen med det? Hur skall man värdera vikten av en stark ekonomi i förhållande till att ozonlagret tunnas ut och att algproduktionen under ozonhålet nu har minskat med 12 %? Den enda produktion som är gratis är ju fotosyntesen och det som kan ske i de gröna cellerna. Det är grunden för näringskedjan. Om inte det fungerar hotas hela produktionen av liv i havet, och det är det vi bygger vårt liv på jorden på.

Jag vill gärna ha en kommentar till de här funderingarna. Det här är en stor debatt, som vi inte blir klara med i dag, och jag vill gärna fortsätta den vid ett senare tillfälle, men jag vill nu gärna stryka under att vi måste bygga ekonomin på ekologisk grund och inte tvärtom.

Eftersom jag har taletid kvar vill jag ställa ytterligare en fråga till statsrådet: Jag undrar hur han bedömer att den fria rörligheten kommer att kunna utnyttjas av kvinnorna i Europa. Som det är nu arbetar kvinnorna i EG bara till 50 % – det är naturligtvis en genomsnittssiffra, men de flesta är placerade i hemmet, de har ansvar för barn och kanske inga språkkunskaper och mycket sällan något kapital. Kommer rörligheten inte bara att tvinga männen dit där jobben finns, så att kvinnorna och barnen blir kvar? Är inte den inre marknaden i själva verket ett typiskt manligt påhitt?

Jag vill också nämna några saker för några av mina meddebattörer på den borgerliga kanten. Det var någon som sade att det i Frankrike finns dagis för 95 % av barnen över tre år. Det är egentligen inte sant. Det är bara en småbarnsskola ett par timmar om dagen, och mammorna förväntas ändå vara hemma på heltid – de skall både hämta och lämna barnen. Skolbarnen har ju inte ens skollunch, och de barn som är i någon form av barnomsorg får ändå gå hem mitt på dagen för lunch.

Anf. 16 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Hade jag enbart hört statsrådets svar hade jag tyckt att det var ganska vagt och oklart. När jag dessutom fick höra företrädare för regeringspartierna gå in i debatten blev jag mer oroad.

Ylva Annerstedt talade om att tjänstesektorn växer och utvecklas i Europa, och det är riktigt att den gör. Det har den ju redan gjort i Sverige – det är därför det är så vanskligt för oss att göra den jämförelsen. Vi är ju mitt i vår pensionspuckel, som man väntar på i Europa, vi har en relativt utbyggd barnomsorg, och det förutsätter också den höga förvärvsfrekvensen – inte ens borgerliga företrädare kan väl hävda att det inte finns ett samband mellan barnomsorg och kvinnlig förvärvsfrekvens? Som Ylva Annerstedt själv

sade är man i många EG-länder i början av en utveckling som vi faktiskt har passerat.

Ännu mer förskräckt blev jag när jag hörde Karin Israelsson tala om att vi skall lyfta kvinnan som biologisk varelse. Skall männen också lyftas som biologiska varelser, eller är de möjligen mindre biologiska än vi? Jag vet att det inte är Karin Israelsson som jag skall polemisera med, men jag hade hoppats att vi hade kommit litet längre än så från kyrkomötet i Nicaea, där man fastställde att kvinnan har en själ.

Jag känner mig ändå föranlåten att ställa de här frågorna till regeringen: Har regeringen den klara och entydiga ambitionen att den kvinnliga förvärvsfrekvensen skall upprätthållas och utvecklas i Sverige eller tänker man sig något annat? Och har regeringen ambitionen att den svenska välfärden skall bibehållas och utvecklas?

Om man är mån om regeringens trovärdighet är det bra om man ger klara signaler på det här området och även på skatteområdet, där debatten ju också har blivit vag. Jag tror att det är dags att klargöra: Vad är EG, och vad är moderatpolitik i skattesänkningsdiskussionen?

Till slut vill jag säga att jag tycker att det var trevligt att statsrådet ansåg att jag kom med ett bra uppslag när jag talade om att man också måste tala om alternativen till EG och hur det kan tänkas se ut om vi inte blir medlemmar. Men jag kan inte låta bli att tycka att det är litet märkligt om regeringen inte förut har tänkt på det.

Jag är väl medveten om att man inte kan sätta upp två boxar och säga: Så här blir det med EG, och så här blir det utan EG. Jag förstår att det inte är så enkelt, men jag tror att debatten skulle vinna åtskilligt på att vi åtminstone försökte att klargöra vad olika handlingslinjer skulle få för resultat.

Tredje vice talmannen anmälde att Karin Israelsson och Ylva Annerstedt anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 17 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Jag vill säga att jag tycker att det här är en bra och nyanserad debatt. Men jag vill göra ett tillägg – jag vänder mig då till den debattör som talade om daghemmen. Danskarna, som har varit med ett tag och har erfarenhet av EG, framhåller ofta hur viktigt det är att inse att det fungerar på olika sätt i olika länder. Det var just det jag tog upp i mitt inlägg. Självfallet är det inte svenska daghem – jag har aldrig hävdat att det finns svenska daghem i något annat land. Det jag sade var för övrigt ett citat ur Kommunförbundets tidning.

Det är viktigt att inse att det är olika. Vi bygger ju väldigt mycket på daghem – andra länder har daghemmen som en del. I Frankrike har man ett vårdnadsbidrag, i många länder har man en avdragsrätt för barntillsyn. Inom EG finns en kombination av olika system, och det gäller att vara öppen för de olikheter som finns och inte bara tänka i svenska termer. Det tror jag faktiskt kommer att bli viktigt i framtiden.

Det här hänger också ihop med den uppgift som statsrådet har framför sig och som inte är särskilt lätt, nämligen att beskriva den dynamiska processen.

Bland det viktigaste tror jag är att försöka att på något sätt illustrera just de olika processerna och effekterna av de båda alternativen – att vara med i EG och att hamna utanför.

Anf. 18 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Gudrun Schyman viftade i sitt inlägg helt enkelt bort alla argument om tillväxt och samband mellan tillväxt, en stark ekonomi och möjligheterna att föra en aktiv jämställdhetspolitik. Hon sade sig vara besviken – det förvånar mig inte. Jag hade inte väntat mig ett instämmande från Gudrun Schymans sida.

Kanske beror hennes svårigheter att förstå tillväxtargumentet och ta det till vara på att hon bekänner sig till ekonomiska modeller som historiskt sett inte har kunnat producera tillväxt, och då har man en begränsad eller kanske minskande kaka att fördela. Det har vi försökt i Sverige på senare år – det visar svårigheterna. Att klara våra pensioner, att klara barnomsorgen, att klara sjukvården och att klara jämställdheten utan att ha tillväxt i ekonomin är inte möjligt eller väldigt svårt.

Kristina Svensson bad om ett förtydligande i fråga om regionalpolitiken, för att undvika varje missförstånd. Mitt svar på frågan om vi skall föra en aktiv regionalpolitik i EG och bevaka de frågorna vid förhandlingarna är ja.

När det gäller miljöpolitiken framhöll jag redan i mitt första inlägg att detta är frågor som vi kommer att lyfta fram i förhandlingarna på samma sätt som vi har lyft fram dem i EES-förhandlingarna, och på de punkter där den svenska nivån ligger lägre har vi utverkat särordningar. Att vi skall bevaka miljöfrågorna genomsyrar hela regeringsförklaringen från den 4 oktober – vi håller nu på att omsätta den i praktisk politik.

Frågan har ställts om vårt agerande när det gäller säkerhetspolitiken. Vi har klart sagt att i den situation som vi befinner oss i finns den hårda kärnan i säkerhetspolitiken kvar, att Sverige icke kommer att delta i en militärallians – vi kommer att själva svara för vårt eget försvar.

Men samtidigt – Charlotte Cederschiöld eller om det var Ylva Annerstedt var inne på detta – är hela grundtanken bakom EG-samarbetet att bygga ett närmare samarbete mellan Europas stater för att undvika framtida krig, för att undvika att våra söner och våra döttrar måste gå ut i krig.

Nu har den här visionen förverkligats i det västeuropeiska sammanhanget – i dag är krigsrisken noll därvidlag. Nu måste vi bygga vidare, skapa ett alleuropeiskt samarbete för att undvika framtida krig. Det är den bästa garantin. Och bygger vi en europeisk säkerhetsordning – ja, då är det naturligt att vi medverkar exempelvis i fredsbevarande styrkor. WEU kommer att spela en roll i det här sammanhanget. Att EG utvecklar en försvarsdimension är från min synpunkt naturligt, och i framtiden kan frågan resas – den kan komma att aktualiseras 1996–98 – om något slags anknytning till exempelvis WEU.

Löneskillnaderna har anförts som exempel i debatten. Det har sagts att löneskillnaderna ökat under de senaste åren. Ja, men det kan ju inte bero på EG-medlemskap eller ens på ett EES-avtal – vi har inte varit med under den aktuella tiden. Men de här frågorna måste bevakas. Det finns en särskild

utredning tillsatt, med Ingemar Mundebo som ordförande, som skall studera just dessa frågor.

Lena Klevenås reste frågan om den fria rörligheten inom EG. Den kommer – därom är jag helt övertygad – att utnyttjas av både män och kvinnor. Det må gälla att söka arbete, forska, studera, praktisera eller bosätta sig utomlands. Detta är en frihet som vi alla kommer att få del av.

Jag svarade inte tidigare på frågan om vår förhandlingsdelegation. Vi tittade i siffrorna för de arbetsgrupper och referensgrupper som är aktuella i sammanhanget. Vi konstaterade att det är ca 150 kvinnor av totalt 600 personer som är engagerade i det här arbetet. Det är en låg siffra. Vår ambition bör vara högre, och min ambition är också att vi skall komma högre.

Alternativet till EG: Förvisso har det diskuterats, men jag tror att det finns anledning att belysa det ytterligare, för det är just när vi kommer fram till att konstatera att alternativet är stora problem i såväl det ena, det andra som det tredje avseendet som argumenten för EG framstår som än starkare.

Till slut, herr talman: Jag delar uppfattningen att det här har varit en bra debatt. Jag tycker att den har belyst många viktiga frågor, många olika aspekter av problemet. Jag kan försäkra att jag kommer att engagera mig i arbetet att föra den här debatten vidare i EG-sammanhanget.

Anf. 19 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Den här debatten är ju inte slut, vare sig för i dag eller för framtiden. Vi kommer nog att få anledning att prata mycket om de här frågorna.

Det är inte så, Ulf Dinkelspiel, att jag viftar bort några frågor. Tvärtom ställde jag mycket konkreta frågor till den minister som har ansvaret för EG-frågorna: Hur skall vi betala EG-notan? Vad gör den svenska regeringen när det fattas mellan 30 och 40 miljarder kronor per år i den svenska statskassan? På vilket sätt har man tänkt komma till rätta med detta? Hur kan det gå att kombinera de minskade statsinkomsterna med minskat skattetryck, med en låg inflation, med bibehållet Norrlandsstöd? Detta utan att kvinnorna skall gå tillbaka till spisen.

Det var mina mycket konkreta frågor, och jag hade hoppats på ett mycket konkret svar. Jag förmodar att ni måste ställa er dessa frågor i regeringskansliet. Jag antar att ni inte där kan tala med varandra på samma sätt som i denna kammare och säga: Ja, men detta projekt leder ju till ekonomisk tillväxt – således kommer allt att lösa sig. Jag hoppas att ni inte för sådana luftiga resonemang i regeringskansliet, för då vore det faktiskt inte mycket bevänt med tankemödan, måste jag säga.

Självklart, Ulf Dinkelspiel, tar inte jag till mig de ekonomiska tillväxtmodeller som enligt vad jag ser framför mig leder till ökade klyftor mellan fattig och rik, ökade klyftor mellan makthavare och maktlösa, ökad rovdrift på människor och miljö i Sverige, i Västeuropa, i hela Europa och i hela världen. Denna mycket traditionlla tillväxtfilosofi, som det kapitalistiska systemet bygger på, är inte den ekonomiska modell som löser de stora problem som världen står inför i dag.

Det framstår nu än mer i sin prydno i och med utvecklingen i Öst- och Centraleuropa. Nu äntligen är det möjligt att diskutera: Vad är en ekono-

misk politik som är ekologiskt hållbar i ett globalt perspektiv? Det är den stora utmaningen, Ulf Dinkelspiel, och det är denna utmaning som Vänsterpartiet har gett sig i kast med nu, när vi utformar vår politik. Detta tycker jag är ett mycket anständigt politiskt mål, som jag önskar att också den sittande regeringen skulle sträva mot.

Helt hastigt några ord om säkerhetspolitiken.

Ulf Dinkelspiel vet att Maastricht-mötet innebär formandet av en europeisk union för ett säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete med målet att skapa en gemensam armé. Det handlar inte bara, Ulf Dinkespiel, om fredsstyrkor – det handlar om insatsstyrkor, det handlar om invasionsstyrkor, det handlar om styrkor som skall försvara den västeuropeiska unionens intressen världen över. Och det tror inte jag att en majoritet av det svenska folket vill vara med om.

Anf. 20 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! När det gäller mina frågor tycker jag att vi har fått ett klart och uttömmande svar beträffande regionalpolitiken. Jag tänker inte kommentera Karin Israelssons synpunkter – dessa har jag inte tid att gå in på nu, utan jag får göra det vid ett annat tillfälle.

Om neutralitetspolitiken och säkerhetspolitiken säger Ulf Dinkelspiel så här: I framtiden kan något slags anknytning till WEU bli tänkbar. Jag noterar de orden.

Detta är för mig mycket skrämmande, för WEU kommer ju att vara den organisation där man lägger säkerhetspolitiken, den gemensamma försvarspolitiken, inom EG. Vi socialdemokrater har intagit en klar ståndpunkt: det gäller en ansökan med bibehållen neutralitetspolitik. Detta betyder också att vi står utanför WEU, att vi inte diskuterar någon ansökan om medlemskap i WEU.

EG är förvisso ingen statisk organisation, utan det är väsentligt att vi följer och analyserar konsekvenserna även fortsättningsvis av den svenska anknytningen, och jag tycker också att vi fått bekräftat här att så kommer att ske.

Många har talat om att oron när det gäller ett medlemskap i väldigt stor uträckning uttrycks bland kvinnor. Vid alla de kurser, seminarier, studiecirklar osv. ute i landet som vi deltagit i är det väldigt många kvinnor som är med. Jag blir nästan rädd ibland. Det verkar som om frågan om EG-medlemskapet till slut nästan blir en kvinnofråga. Så får det naturligtvis inte vara, utan det skall föras en diskussion som rör alla grupper i samhället.

Jag vill också tacka för den här debatten. Den har varit bra och belysande och spänt över ett väldigt vitt fält.

Jag hoppas självklart att vi återkommer i de här frågorna.

Anf. 21 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Det räcker inte, Ulf Dinkelspiel, med att lyfta fram miljöfrågorna i förhandlingarna. Inte heller räcker det med deklarationer i regeringsförklaringen. Inte ens den gröna bilagan i budgeten kan kompensera bristen på handlingskraft på det här området. Den gamla socialdemokratiska regeringen drev miljöfrågorna med större kraft. Jag är nyvald i riksdagen, men jag har hört berättas att i det jordbruksutskott, där jag sitter, hade man

så mycket att göra att många frågor fick placeras i andra utskott, därför att man presterade betänkanden och förslag i sådan mängd på miljöområdet. Nu har vi nästan ingenting att göra i det här utskottet.

Om man jämför den bristande handlingskraften på miljöområdet med vad regeringen har lyckats åstadkomma på det ekonomiska området blir man orolig. Det är uppenbarligen så att de ekonomiska frågorna är betydligt viktigare för den nuvarande borgerliga regeringen. Och jag skall väl erkänna att det tyvärr var så även när det gällde min gamla socialdemokratiska regering. Det hindrar mig ändå inte från att framföra kritik och säga att vi borde ändra på detta – vi borde ha en ekonomisk politik som grundar sig på ekologi. Det finns ingen annan hållbar utveckling.

Anf. 22 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Alternativet är faktiskt att vi måste vara dubbelt så duktiga som vi är i dag om vi skall klara att stå utanför EG. Jag undrar hur Gudrun Schyman har tänkt sig att vi skall klara tillväxtförlusten. Hon talar bara om att tillväxten är negativ, men vad vi befinner oss i i dag, när vi står utanför EG, är en årlig tillväxtförlust – det gäller i varje fall för det här året – på över 1 %, vilket lär motsvara 15 miljarder. Jag tycker nog att det vore bra om vänstern funderade litet mer på hur man skall klara dessa tillväxtförluster och de allvarliga effekter som de nu, när vi står utanför EG, kan få på vår sociala välfärd. Jag tror också att detta är en fråga som kommer att bli mycket aktuell för svenska folket i EG-debatten. Den delen av debatten kommer att bli viktigare.

Jag tycker att man känner att den här debatten har gått in i ett nytt skede. Den är nu litet annorlunda än vad den har varit tidigare. Jag menar att den har blivit mer nyanserad och att vänsterns argumentation också på något sätt har gått i stå. Ett faktum är ju att det just nu för kvinnor i hela Europa skapas bättre förhållanden än de någonsin har haft tidigare i historien.

Tredje vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 23 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Först något kort om sambandet mellan tillväxt och välfärd och möjligheterna att betala ett EG-medlemskap. En ökning av den svenska bruttonationalprodukten med 1 % motsvarar 15 miljarder kronor. En ökning på 1 % betyder alltså mer än hela det svenska bidraget till EG när vi blir medlemmar. En tillväxt på 1 % betyder att vi skapar en kaka som är 15 miljarder kronor större och som kan fördelas mellan offentlig och privat sektor. En tillväxt på 1 % skapar ökat utrymme för oss att också föra en ansvarsfull socialpolitik.

Herr talman! Jag har redan kommenterat debatten i sin helhet. Jag delar den uppfattning som har framhållits av flera talare, att det på många håll finns en osäkerhet, en äkta osäkerhet, om vad EG innebär. Det är ganska naturligt. Den här debatten har tidigare inte förts i så nyanserade termer som man kanske hade velat önska. Det har varit mycket av en steril ja- och nej-debatt. Nu börjar vi alltmer få en sakorienterad debatt. Det är bra. På det

sättet ökar intresset också för att tränga in i sakfrågorna. Vi och andra skall också på olika sätt försöka tillgodose behovet av information på det här området.

Samtidigt tror jag att man skall ha klart för sig att det inte går att totalt undanröja osäkerheten. Osäkerhet kommer alltid att finnas i alla livets skeden och i allt vårt handlande. Om vi inte skulle handla därför att vi var osäkra, skulle vi hemfalla åt evig passivitet.

Nej, vi måste sträva efter att så långt det är möjligt och så gott det är möjligt sätta oss in i dessa frågor. Vi måste se till våra möjligheter att genom ett internationellt samarbete öka förutsättningarna för vår egen välfärd men också se till möjligheterna att kombinera detta med en aktiv nationell politik på olika områden, i det här fallet också på jämställdhetsområdet. Genom en aktiv internationell politik, genom internationell samverkan och genom ett medlemskap i EG medverkar vi också i en process som ger oss bättre möjligheter att slå vakt om det vi har byggt upp i Sverige och bygga vidare på det.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1991/92:99 om de planerade nedskärningarna av statsbidraget till komvux

Anf. 24 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat finansministern hur den föreslagna nedskärningen av statsbidraget till komvux kan motiveras mänskligt och samhällsekonomiskt. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Det kan inte ha undgått Gudrun Schyman att det samhällsekonomiska läget är mycket kärvt och kräver kraftiga besparingar. Den föreslagna neddragningen med 350 milj.kr. på statsbidraget till kommunernas skolverksamhet var en del i sparmålet om 15 miljarder kronor i regeringens budgetarbete.

Sektorsbidraget till skolan omfattar nästan 30 miljarder kronor. Det beräknas skolformsvis enligt tre olika modeller – en för grundskolan, en för gymnasieskolan och en för vuxenutbildningen –, men utbetalningen sker som ett gemensamt belopp till kommunen. Eftersom regeringen vill prioritera ungdomsutbildningen föreslogs att reduceringen görs på vuxenutbildningens beräkningsmodell. Sektorsbidraget får användas fritt av kommunerna för de tre angivna delarna av skolväsendet. Detta är säkert redan bekant för Gudrun Schyman. Jag redogjorde för dessa förhållanden för riksdagen även i slutet av januari med anledning av en fråga från Ingvar Johnsson.

Det blir alltså kommunala beslut som avgör hur en besparing tas ut lokalt. Kommunen kan också välja att behålla undervisningen på nuvarande nivå och finansiera med kommunala medel. Därmed blir det till slut helt en kommunal prioritering som avgör vad som händer. Vi vet att kommunernas prioriteringar är högst varierande, bl.a. beroende på arbetsmarknadssituationen.

Anf. 25 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skall be att få tacka Beatrice Ask för svaret. Jag hade ställt interpellationen till finansministern, och det var inte utan tanke. Jag hade mycket gärna sett att jag hade fått ett svar av finansministern, eftersom det här enligt min mening handlar om hur man använder sig av pengarna. Det handlar om den ekonomiska politiken, om den skall ha ett mänskligt ansikte eller inte och om den skall vara effektiv eller inte, och det handlar mindre om innehållet i skolan.

Nu får jag inget svar, vare sig på den första eller den andra frågan. Jag frågade: Är det mänskligt att göra på det här viset? Den frågan får jag inget svar på. Jag frågade också: Är det samhällsekonomiskt att göra på det här viset? Inte heller den frågan får jag något svar på.

Mina egna bedömningar i denna fråga är att detta inte är samhällsekonomiskt eller mänskligt försvarbart. Skälet är att de här s.k. besparingarna faktiskt inte innebär några besparingar. Om man genomför de förväntade neddragningarna på komvuxområdet innebär det att en stor mängd människor antingen får återgå till arbetslöshet eller försöka komma in i arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att den vägen skaffa sig en utbildning, vilket är en mycket dyrare lösning på det här problemet än den nuvarande komvuxutbildningen.

Jag besökte en skola i Malmö när de här frågorna var aktuella. Där gick elever, lärare, rektorer och övrig skolpersonal till storms mot förslaget. På komvux 2 i Malmö, som jag har tagit upp i min interpellation, hade man gjort en snabb enkät för att undersöka vad de som gick på skolan hade för alternativ och hur de finansierade sina studier. Det visade sig att för 69 % av de elever som gick på skolan var målet att få kompetens för högskoleutbildning. 47 % av eleverna studerade på grund av arbetslöshet eller arbetsskada. För 55 % var alternativet arbetslöshet. Endast 21 % av eleverna finansierade sina studier genom bidrag. De andra finansierade studierna genom studielån eller genom att också arbeta. 70 % av eleverna hade mindre än tolv års grundutbildning. 64 % av de studerande var kvinnor.

Man frågar sig när man läser svaret hur det är möjligt att föreslå en sådan här neddragning, hur man över huvud taget kan motivera det samhällsekonomiskt. Det är ju svaret på de frågorna jag är ute efter, men jag får inget svar. Beatrice Ask skjuter i stället ifrån sig frågan och säger att det här är kommunens ansvar. Hon säger att vi inte har med detta att göra, att vi har gett ett sektorsbidrag till skolan och att kommunerna sedan själva får fördela bidraget.

Om det inte skall finnas något som helst nationellt ansvar för den kommunala vuxenutbildningen skall man enligt min uppfattning helt och hållet skära bort den delen från utbildningsdepartementet. Det finns ju ingen anledning att ha en del av ett departement som bara sysslar med att räkna ut hur mycket pengar det skall vara i en påse som går ut till kommunerna.

Jag frågar verkligen Beatrice Ask om det är meningen att det inte skall finnas något nationellt ansvar över huvud taget för den kommunala vuxenutbildningen. Hur har man i regeringskansliet tänkt sig att man skall bredda rekryteringen till högskolan om man inte har de avslutande stegen i den kommunala vuxenutbildningen som för en majoritet som går där är målet?

Hur har man tänkt sig att utbildningsnivån i industrin i Sverige i dag skall höjas? Den är låg, det vet vi. Den är lägre i medeltal än vad den är i Sveriges konkurrentländer, och det finns all anledning att höja grundutbildningen. Hur har man tänkt sig att göra det om man inte har komvux? Hur har man tänkt sig att komma till rätta med den uppenbara snedrekrytering som fortfarande finns till högskolorna om man inte använder sig av komvux?

Det här är bara några frågor som man ställs inför. Men jag tycker som sagt att det hade varit klädsamt om jag i alla fall hade fått någon kommentar avseende mina frågor. Är det mänskligt att göra på det här sättet i det arbetsmarknadsläge som vi vet att vi har? Vi vet att en majoritet av dem som på det här sättet skulle ställas utan utbildningsmöjligheter har alternativet arbetslöshet att gå till. Är det samhällsekonomiskt försvarbart i det här läget att dra in nödvändig utbildning och i stället betala ut arbetslöshetskassa eller socialbidrag?

Anf. 26 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Tyvärr innebar regeringsskiftet att arbetet med en förnuftig reformpolitik på skolans område avbröts. I stället för reformer får vi nu bevittna en ständig produktion av innehållslösa slagord från utbildningsdepartementet.

De käcka slagorden kan emellertid inte dölja de försämringar av villkoren för utbildningen som är den verkliga innebörden av regeringens politik.

När det gäller vuxenutbildningen har vi socialdemokrater sagt att den skall utvecklas och inte avvecklas. Därför har vi sagt nej till de stora nedskärningar som regeringen har föreslagit.

Nu försöker man säga från de borgerliga regeringspartierna att vuxenutbildningen har räddats från regeringens stora nedskärningar. Det vore intressant om det är sant, men det är faktiskt inte sant. Regeringen föreslog sammanlagt neddragningar med en hel miljard för de vuxenstuderandes villkor. Fortfarande ligger det kvar nära 700 milj.kr. i nedskärningar.

De minskade nedskärningar som man nu talar om är av engångskaraktär. Man kan läsa vad utskottets ordförande Ann-Cathrine Haglund säger i Svenska Dagbladet. Hon säger att det alltså rör sig om en engångsåtgärd. Besparingar på komvux som Moderaterna och Folkpartiet motionerat om under hela 80-talet skall genomdrivas fullt ut när konjunkturen vänder. Det är ett klart besked.

De studiesociala villkoren för motsvarande grundvuxelever kommer att försämras kraftigt. Regeringen föreslår att timersättningarna skall avskaffas. Man hänvisar i stället till svux, där det ingår en låneandel. Jag tycker att det är orimligt att denna grupp skall få studieskulder. Det leder dessutom fram till en omfattande byråkratisering.

Här har socialdemokraterna i socialförsäkringsutskottet lyssnat på de vuxenstuderande, men de borgerliga vägrade att lyssna. I dagens nummer av Göteborgs-Posten kommenterar en tjänsteman på utbildningsdepartementet att kommunerna bör fortsätta att betala ut socialbidrag till grundvuxstuderande om det finns sociala skäl till det. Det skall tydligen vara i stället för timersättningen. Om jag var Beatrice Ask skulle jag skämmas över den här frågan.

De borgerliga vill fortsätta att skära ned, trots att de vill ha en engångsinsats med litet mindre nedskärningar. Det finns väldigt många skäl som talar emot detta. Jag tycker att man bortser ifrån de nya uppgifter som har lagts på komvux genom den grundläggande vuxenutbildningen, ökade antagningskrav och påbyggnadsutbildning.

Om man har följt historien kring vuxenutbildningen finner man att de som har sagt att om vi bygger ut ungdomsutbildningen minskar behovet av vuxenutbildning alltid fått fel. Det kommer de säker att få också i framtiden. Utbildningsnivån höjs nämligen ständigt i samhället.

Det här förstod en av landets mest historiskt kända folkbildare och socialdemokrater Oscar Olsson, som redan 1911 skrev i ett mycket berömt uttalande att hur goda skolorna än bli och hur långt skoltiden än utsträckes blir man dock aldrig färdig med sin bildning i den.

Det vore på tiden att man i regeringen 90 år senare kunde komma fram till en sådan sanning.

Jag tycker även att man bortser från vilken situation de vuxenstuderande ofta befinner sig i. Vi som är ledamöter i utbildningsutskottet har fått hundratals brev. Jag skall citera ett av dem: "Hej Ingvar! Jag läser på komvux, och det är jätteviktigt för mig eftersom jag var misslyckad när jag gick i skolan på grund av min barndom som var ett sorgligt kapitel. Nu har jag fått en sista chans och tagit den. Hjälp mig och mina vänner att kunna gå här. Det är viktigt att barn som haft det svårt ska kunna läsa som vuxna och få igen litet av sin värdighet."

Detta tycker jag är ett belysande exempel på hur stort behovet är för de enskilda.

Avslutningsvis vill jag säga att de protester som har varit mot regeringen har lett fram till en tillfällig reträtt. Man lägger tillbaka litet pengar. Jag tycker att det finns anledning att påminna om vad Beatrice Ask har sagt vid fyra tidigare debatter, nämligen att det är så oerhört viktigt att slå vakt om ungdomsskolan. Men det var inte sant. Ni föreslår nedskärningar även där.

Nu skriver regeringspartierna i utskottet fast sig för ett tillkännagivande till regeringen där man säger att det är fel att peka ut komvux. De 150 miljonerna som återstår i besparingar får man skära ned på i grundskolan och gymnasieskolan. Jag tycker att man på två rader i utskottets betänkande fullständigt smular sönder vad Beatrice Ask har sagt under det senaste halvåret.

Anf. 27 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Ingvar Johnsson, det är väl riktigt att det utskottet nu gör är tillfälligt. Man uttrycker sig så att det är ett engångsanslag. Anledningen är uppenbar. Jag tror inte att det är en hemlighet för någon i riksdagen att vi diskuterar kommunalekonomiska kommitténs förslag. Det går inte att tala om att nu låser vi si och så mycket för de olika ändamålen framöver. Det vore att luras. Det tycker jag vore fel. Det är därför omöjligt att säga hur det kommer att se ut med anslagen för enskilda delar framöver, även om ambitionen givetvis är att vi skall stärka anslagen till utbildning – något annat vore väl märkligt ifrån en skolminister.

Jag vill börja med att framhålla att besparingar i det generella stasbidragssystemet och på lång sikt är en sak, men åtgärder på kort sikt och av arbets-

marknadsskäl måste vara en annan. Jag tror att det är viktigt att man har det klart för sig. Ansvaret för att erbjuda utbildning av arbetsmarknadsskäl måste i första hand ligga inom arbetsmarknadspolitikens ansvarsområde.

Trots att det gäller innevarande budgetår vill jag påminna om att regeringen i tilläggsbudgeten föreslog riksdagen att öka resurserna för komvux mot bakgrund av det aktuella sysselsättningsläget. Riksdagens beslut innebär en ökning med 48 milj.kr. till komvux för innevarande vårtermin.

Jag vet naturligtvis att utbildningsutskottet nu vill öka för nästa år i förhållande till regeringens förslag. Det har man argumenterat väl för.

Det är riktigt, Gudrun Schyman, att man ofta säger att arbetsmarknadsutbildningsinsatserna, AMS och sådant, är dyrare än komvux. Det är riktigt, och det är viktigt att vi ser över hur man använder pengarna mest effektivt. Men man får inte glömma att man inte alltid kan jämföra äpplen och päron. Det är inte alltid så att den utbildning som länsarbetsnämnderna erbjuder, anordnar eller beställer ger samma sak som komvux kan ge, utan vi måste också se till innehållet.

Det finns då anledning att påpeka för Gudrun Schyman att ett nationellt ansvar för vuxenutbildning och för komvux är viktigt, bl.a. av ett mycket betydelsefullt, mänskligt skäl. Det är också det som gör att de lågutbildade, de som saknar grundskolekunskaper, enligt reglerna är skyddade, därför att kommunerna är skyldiga att anordna grundläggande vuxenutbildning. Det är viktigt att ha klart för sig att det inte görs några besparingar här, även om kommunerna skulle vilja göra det – jag tror inte att de gör det.

Om vi inte försöker sanera svensk ekonomi kommer vi att få omänskliga bekymmer, inte bara på ett område utan på många områden. Det innebär inte att vi inte skall medge att varje inskränkning i människors möjligheter att förkovra sig är problematisk.

Det finns utrymme för rationaliseringar inom vuxenutbildningen, även om det varierar i olika kommuner. Bl.a. utifrån riksrevisionsverkets synpunkter har riksdagen fattat beslut om att åstadkomma kursplaner och annat för grundvux, vilket leder till ett bättre resursutnyttjande. Vi har också på senare tid tagit bort en regel som innebar att man inte fick ha skild administration för gymnasieundervisning och komvux. I dag kan man samarbeta och samordna mycket, och det ger ganska goda möjligheter till besparingar. Det har jag själv sett som kommunalpolitiker.

Ett annat stort bekymmer som vi nu försöker hitta vägar för att lösa, är att det finns mycket luft i systemen ute i komvux, av det skälet att det är betydligt fler som anmäler sig till olika kurser och som kommunerna måste planera för, än som kommer och fortsätter sin utbildning. Därför kommer regeringen att föreslå riksdagen att det skall tas ut en depositionsavgift vid anmälan, så att det blir mindre luft i systemen och ökad effektivitet.

Vi kommer att arbeta mycket för att hitta möjligheter till besparingar. Det är mänskligt att rationalisera när man gör på detta sätt, då det innebär att man kan åstadkomma mer utbildning för lika mycket pengar. Samhällsekonomiskt är det också oerhört angeläget, därför att ett dåligt utnyttjande av resurserna inom komvux eller på andra områden är inte rätt, i ett läge när vi inte badar i pengar.

Man skall också ha klart för sig att komvuxgrupperna i allmänhet – av pe-

dagogiska skäl och organisatoriska skäl – är betydligt mindre än grundskoleklasserna. Vi måste kunna diskutera rationaliseringar här, från ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Jag fick kritik av Ingvar Johnsson – det har jag också fått i övriga debatter – för att vi värnar om barn- och ungdomsutbildningen, på grund av att man måste lära sig i hela livet. Ja, det är alldeles riktigt, men så länge det finns barn och ungdomar i detta land som icke har fått de grundläggande kunskaperna i grundskola och gymnasium, som i bästa fall med knäckt självförtroende hittar vägen till någon vuxenutbildning, tänker jag inte stå med armarna i kors och inte göra någonting åt grundskola och gymnasium. Jag vill att vi skall göra rätt från början. Varje gång vi kan rädda en elev från ett misslyckande i grundskola och gymnasium har vi gjort mycket för framtiden. Därför tar jag inte åt mig av den typen av kritik. Vi måste rätta mun efter matsäcken, och så länge jag är skolminister kommer jag att se till att barn och ungdomar går först, även om vuxenutbildningen är viktig.

Anf. 28 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Det var skrämmande att statsrådet valde att inte kommentera min fråga om de studiesociala villkoren för den grupp som har det allra sämst ställt. Jag måste därför upprepa frågan: Tycker statsrådet att det är rimligt att denna grupp, där många just skall börja lära sig läsa och skriva, skall ta studielån eller hänvisas till socialbidrag? Jag måste få ett svar på den frågan.

Statsrådet säger att hon inte tänker sitta med armarna i kors när det gäller ungdomsutbildningen. Det har vi sett att hon inte gör, när hon skär ned bidragen till grundskola och gymnasium med sammanlagt nästan en halv miljard. Jag skulle ha tagit den diskussionen på allvar om man inte hade gjort nedskärningar också där.

För att återgå till detta med de studiesociala villkoren för grundvuxeleverna, som till stor del är en grupp ganska nya invandrare, skulle jag vilja fråga statsrådet: Vet invandrarministern om att utbildningsdepartementet är på väg att behandla dessa människor så illa?

När det gäller besparingarna, som Gudrun Schyman också var inne på, upprepar man ständigt att de är nödvändiga av samhällsekonomiska skäl. Men alltmer visar att det inte är några besparingar. Nedskärningen av komvux kommer sannolikt att leda till fördyringar för samhället. När jag nu för femte gången hör samma argument, hur viktigt detta är av samhällsekonomiska skäl, kan jag inte hjälpa att jag kommer att tänka på att det var någon i kommunfullmäktige i Grönköping som sade, att "här skall sparas, kosta vad det kosta vill". Det är ungefär regeringens argumentering.

Beträffande nedskärningarna vill jag också gratulera regeringspartierna till att de så väl har fått sina intressen tillgodosedda i massmedia. När man hade föreslagit 1 miljard i nedskärningar och det sedan blev 700 miljoner, presenterades det i stort sett som en seger för de vuxenstuderande. Det är ganska obegripligt att det har kunnat bli så.

Jag vill också lägga till att jag, med den debatt som förs mellan regeringspartierna, registrerar att detta är den femte debatten om vuxenutbildning

under det här året där inte någon av centerpartisterna från utbildningsutskottet deltar. Jag förstår ungefär varför.

Anf. 29 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Det är beklagligt, Beatrice Ask, att vi gång på gång får höra de här ekonomiska argumenten rada upp sig och får se hur olika grupper ständigt ställs mot varandra. Det finns inte längre någon sammanhängande välfärdspolitik i Sverige. Det gäller vården, omsorgen, kulturen och utbildningen. Nu är det vissa grupper som skall sorteras ut. Vissa svaga grupper ställs mot andra svaga grupper. Vissa skattefinansierade verksamheter ställs mot andra skattefinansierade verksamheter. Det skall privatiseras, man skall göra om. Det faktum att vi har utbildningspolitiska mål, som omfattar alla, hamnar långt bak. Nu är det sparande som gäller.

Vi badar inte i pengar, sade Beatrice Ask. Vilka vi? Jag vet många som aldrig har badat i pengar. Jag vet många som badar i pengar. Frågan är hur pengarna fördelas, var de finns och vad de går till. Det är det som är kärnfrågan.

Ute i kommuner runt om i Sverige är det nu så, Beatrice Ask, att människor börjar bli förbannade, rent ut sagt. Kommuninvånare går till kommunsammanträdena och säger att det får vara nog nu: "Vi vill betala. Vi vill inte skära ned på vår skola. Vi vill inte privatisera vår skola. Vi vill att våra barn skall ha en bra och näringsriktig skollunch. Vi vill att de skall ha barnomsorg och fritidshem." Det är mycket som inte hör just till Beatrice Asks område, men detta går igen. Människor får nog; det här var uppenbarligen inte vad de hade tänkt sig.

Det går inte att motivera den här nedskärningspolitiken, och detta att hela tiden ställa olika skattefinansierade områden mot varandra på detta sätt, inom just vården, omsorgen, kulturen och utbildningen. Det finns en gräns för vad folk står ut med, och det här var en klar och tydlig sådan gräns.

När alla dessa protester och opinionsyttringar kom, när skolelever, lärare, rektorer och personal på komvuxskolorna tillsammans började formera sig i demonstrationer, erövrade de tillsammans en kunskap, och det var att de måste hålla ihop och försvara det som de har.

Det är inte ett utslag av luft i byråkratin som gör att man har behövt pengarna. Det är en skenföreställning att tro att det finns så mycket byråkrati att skära ner på i de enskilda komvuxskolorna. Där har man sedan flera år tillbaka varit tvungen att pussla, schemalägga och överlappa för att få det hela att gå ihop. Det här är en billig utbildning, det är en bra undervisning, det håller människorna borta från arbetslöshet och höjer utbildningsnivån totalt sett samt ökar rekryteringen till högskolan, mildrar effekterna av den inbyggda snedrekryteringen. Det är en bra verksamhet, och den måste få kosta.

Anf. 30 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Enligt min uppfattning har man en väldigt egoistisk inställning när man kritiserar den prioritering som innebär att barn och ungdomar garanteras utbildning först i ett läge då det är nödvändigt att välja. Satsningen på grundskolan är nog den bästa socialpolitiska insatsen. I grundsko-

lan möter vi alla barn, och där försöker vi ge alla barn utbildning efter vars och ens behov. Jag tycker att det är oerhört centralt. Jag blir lika förvånad varje gång Ingvar Johnsson öppet kritiserar mig för att jag har denna grundinställning.

När det gäller de studiesociala villkoren får man från den 1 juli i år inom både grundvux och etapp 1 det grundläggande vuxenstudiestödet. Tidigare var det timersättning inom den grundläggande vuxenutbildningen, grundvux. Nu blir det samma finansiering över hela linjen. Jag tycker att det är ganska bra. Huvuddelen av detta är ju dessutom bidrag, om jag inte har läst alldeles tokigt. Regeringen har vidare aviserat en översyn av hela studiestödssystemet. Det är ganska krångligt, som alla vet, och alla regeringar har ägnat sig åt detta problem. Jag hoppas verkligen att vi skall kunna finna former som fungerar bra.

Däremot blir jag otroligt förvånad över att en socialdemokrat uttrycker sig så förklenande om socialbidrag. Jag har inte läst den nämnda artikeln i Göteborgs-Posten. Men jag tycker att det är självklart, att om man behöver gå en utbildning och inte har något annat sätt att klara sig på, måste man ha rätt till socialbidrag. Men då skall man enligt Ingvar Johnsson skämmas! Det verkar inte klokt. Vi har faktiskt socialbidragsregler i det här landet för att de som behöver bidrag skall kunna få det. Man skall inte behöva skämmas över att ta emot den hjälpen. Oavsett vilken regering det är som försöker ordna studiefinansieringssystemet, blir det inte perfekt. Vi kommer alltid att ha människor som hamnar emellan. Då är det självklart att man skall kunna diskutera en hjälp via ett socialbidragssystem eller liknande. Egentligen är det här en fullständigt otrolig diskussion.

Sedan om rationaliseringar. Jag håller med Gudrun Schyman om att det ofta i debatten slarvas med uttalanden om att det går att spara på byråkratin. Det är inte alltid så lätt att spara, därför att byråkratin inte alltid är så omfattande som man nästan önskar att den vore då man skall spara. Inom den kommunala vuxenutbildningen – och den varierar i olika kommuner – finns det möjligheter att minska de administrativa kostnaderna. Jag tycker att det är väldigt bra att man försöker göra det. Jag tycker att man skall göra det, för det viktiga är faktiskt utbildningen, det som sker ute i klassrummen.

Jag tycker också att det är fullt legitimt och väldigt angeläget att säga att vi skall söka de bästa organisationsformerna. Det finns ingen anledning att ha en dålig organisation. Folk har inte gått ut och demonstrerat för att slå vakt om tomma stolar i ett klassrum, utan de vill slå vakt om verksamheten. Det är riktigt att folk har demonstrerat och sagt att de är beredda att betala. Det är ingen som tänker hindra dem från att betala.

Vad vi försöker göra, vilket gör att vi tvingas till svåra prioriteringar, är att fördela våra gemensamma resurser vettigt, de skattepengar som har betalats in. Där finns en benägenhet för alla att hävda att man skall ha mer. Men som politiker måste vi, och där deltar ju alla partier, försöka hitta vettiga sätt att fördela medlen på. Det kommer därför också i fortsättningen att hävdas att rationalisering är rätt, att vi måste försöka få ner kostnaderna för det som inte drabbar undervisningen. Men när vi hamnar i ett läge där undervisning till olika grupper ställs mot varandra, skall barn och ungdomar i första hand få det de behöver.

Anf. 31 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Ganska bra, sade statsrådet. De som inte kan läsa och skriva skall låna pengar för att lära sig det. Om det inte går skall man söka socialbidrag. Jag tror att det kan bli ett ganska klassiskt uttryck: Ganska bra.

Det var inte de vuxenstuderande som skulle skämmas. Det var Beatrice Ask som skulle skämmas som tar bort de bidrag som man har haft för denna verksamhet. Jag har aldrig sagt att det är fel att statsrådet prioriterar ungdomsskolan. Jag har sagt att det är fel att regeringen gör stora nedskärningar såväl för grundskolans och gymnasieskolans elever som för vuxenstuderande.

Jag tror, herr talman, att de kortutbildades behov av studier och allas rätt till kunskap och delaktighet på något sätt är en ideologisk fråga. Där skiljer det sig mellan dem som traditionellt har representerat överklassen och dem som har representerat arbetarklassen. Man har alltid sagt att det inte gällde brödet blott, utan det var också viktigt att själen skulle få växa sig stark. Jag tror att det är lika viktigt nu som det var en gång i demokratins barndom.

Jag har haft fem debatter med Beatrice Ask där jag försökt övertyga henne om vad vuxenutbildningen betyder för människorna. Jag inser att jag har misslyckats. Det gör inte mig någonting, men det är synd för de vuxenstuderandes skull. Jag tror att det finns anledning för Beatrice Ask att noga titta på vad vuxenutbildningen betyder för den enskilde i form av delaktighet i ett rikare liv.

Eftersom jag inte lyckats övertyga Beatrice Ask med mina egna ord, tänkte jag sluta med att tillägna Beatrice Ask några rader av författaren Kerstin Hed, som en gång skrev så här i en dikt:

"Det var blott några stycken, ett dussin knappt
Det var långt mellan byarnas tjäll-.
Men på halkiga vägar kommo ändå
till ett möte var torsdagskväll.

Det var kanske ej kunskap av stora mått,
men den lyfte dock tanken på färd
hur rymden vidgades, mer och mer,
över vägen, de hade att gå."

Så ser människornas behov av vuxenutbildning ut. Så ser vuxenutbildningen ut i det svenska folkets hjärta. Jag tycker att Beatrice Ask borde tänka på det.

Anf. 32 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Det är beklagligt att man skall behöva höra självklarheter från talarstolen. Beatrice Ask säger att det inte är ett självändamål, att det inte finns en ambition att ha en dålig organisation. Men det är väl självklart. Det finns ingen som har påstått att människor går till svars för en dålig organisation. De människor som protesterar emot nedskärningarna inom komvux är människor som ser sin utbildning försvinna konkret. Det är vad det handlar om. Här har man med alla medel försökt skära både här och där för att få ha verksamheten kvar, inte byråkratin. Detta är verklighet för de

människor som har stått här utanför huset och demonstrerat, skickat brev och hört av sig samt bjudit in politiker för att diskutera just verkligheten, inte byråkratin.

Alla barn och ungdomar skall ha en utbildning, och detta måste vi prioritera när vi kommer i ett läge där vi måste prioritera, säger statsrådet. Men ett sådant läge, menar jag, skall vi inte hamna i inom utbildning. Det gäller väl, Beatrice Ask, att utforma en ekonomisk politik som innebär att man kan tillförsäkra också andra grupper än barn och ungdomar en god utbildning, de grupper som uppenbarligen har ett stort behov av och får en stor tillfredsställelse av att gå på komvux. Dessutom är de mycket "samhällsnyttiga" i sin verksamhet när de går där och i de arbeten som de sedan får med en högre utbildning som grund. Det är mänskligt bra, samhällsekonomiskt bra och det innebär att människor använder sina resurser på ett bra sätt och inte hamnar i ett bidragsberoende.

Jag tycker inte att människor som går till socialbyrån för att lyfta socialbidrag nödvändigtvis skall skämmas. Eftersom jag i drygt 20 år har arbetat inom den kommunala socialvården, vet jag att de allra flesta gör det. Trots alla försäkringar om att man inte behöver skämmas, är det så i Sverige år 1992 att en överväldigande majoritet av de människor som i dag besöker socialbyråerna för att hämta ekonomiskt stöd för att klara hyran, maten och kläderna skäms. De skulle göra vad som helst annat, om de bara kunde.

Därför är det mycket cyniskt att medvetet föra en ekonomisk politik som innebär att man kallt räknar med att effekterna skall dämpas via socialbidrag. Så sker nu inom vuxenutbildningen, inom barnomsorgen – där man säger nej till att bygga ut barnomsorgen för barn under ett och ett halvt år – och inom många andra områden, där man säger att socialbyrån får gå in, och att det ju alltid finns socialbidrag.

Detta är att medvetet föra en ekonomisk politik som gör människor bidragsberoende. Det är inte en bra, utan en felaktig ekonomisk politik. Sedan kan ni tjata hur mycket som helst om att det är den enda vägen, för den är ändå felaktig.

Anf. 33 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag vill avslutningsvis kommentera tre saker.

Jag har förstått att Ingvar Johnsson tycker att det är tråkigt att han har behövt debattera dessa frågor vid fem tillfällen. Jag kommer ihåg en av de första debatterna, då han var bekymrad över att vuxenutbildningen diskuterades för litet. Jag tycker att det är bra att vi har dessa diskussioner. Dessutom är många av de dikter och citat som Ingvar Johnsson kommer med något av behållningen och glädjen med det hela. Dem tar man med sig och funderar över länge.

Jag vet mycket väl vad folkbildningen betyder, inte minst i min hembygd, som ligger långt från Stockholm och innerstaden. I min hembygd finns det goda traditioner på folkbildningsområdet.

Anledningen till att jag tog upp det som Gudrun Schyman ansåg vara självklarheter var att i ett tidigare inlägg ifrågasatte Gudrun Schyman om de rationaliseringsmöjligheter som jag visade på verkligen existerade. Gudrun Schyman sade att det inte går att spara in på administration osv., men jag

hävdar att det går. Man måste faktiskt vidta sådana åtgärder. Jag menar att det finns en del åtgärder som man självfallet skall vidta, inte minst i det läge som vi befinner oss i. Sedan varierar det mellan olika kommuner, men det finns många konkreta exempel.

En annan sak som klargjordes genom Gudrun Schymans senaste inlägg är att vi har så olika grundinställning, inte så mycket när det gäller behovet av vuxenutbildning, för om det är vi nog rätt så överens, utan till det ekonomiska läget. Vi i regeringen anser på fullt allvar att vi har tillförlitliga fakta som visar att Sveriges ekonomi är dålig, att det finns mycket allvarliga problem och att det är nödvändigt att föra en stram utgiftspolitik. Vi tvingas att göra besparingar och annat för att kunna vidta ågärder som vi tror skall få i gång tillväxt och ekonomisk utveckling.

Inom vänsterpartiet har man uppenbarligen inte dessa bekymmer. Man anser inte att situationen är sådan som den är, eller också anser man att det bara är att höja skatter på det sätt som det alltid har gjorts. Däri ligger skiljelinjen. Men det är klart att om man delar regeringens grundinställning, tvingas man också att vara benägen att diskutera prioriteringar och besparingar, vilket vi också gör. För att gå tillbaka till den fråga som den här interpellationen egentligen handlade om, är det enligt vår mening samhällsekonomiskt rätt att föra den ekonomiska politiken och mänskligt rätt att försöka göra de prioriteringar som vi försöker göra på olika områden.

Andre vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman och Ingvar Johnsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1991/92:115 om ungdomars situation

Anf. 34 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Martin Nilsson har frågat mig vilka åtgärder som jag planerar för att förhindra att, som han beskriver det, allt fler ungdomar utestängs från samhällsgemenskapen.

Inledningsvis vill jag säga att Martin Nilsson i sin interpellation har dragit fel slutsatser när det gäller regeringens avsikt med den ekonomiska politiken. Syftet är att få Sveriges ekonomi på fötter. Det handlar om att skapa förtroende för den ekonomiska politiken och stimulera till investeringar för tillväxt och därmed en trygg framtid. Tvärtemot vad Martin Nilsson påstår är regeringens politik en politik *för* kommande generationer.

När det gäller åtgärder som riktar sig till ungdomar har flera initiativ tagits av regeringen.

På arbetsmarknadspolitikens område har regeringen vid åtskilliga tillfällen understrukit vikten av att särskilt motverka ungdomsarbetslösheten, och stora insatser görs också på det området. Genom införandet av ungdomspraktik får ungdomar under 25 år möjlighet till värdefull yrkespraktik och arbetslivserfarenhet. Detta ökar deras förmåga att konkurrera på den regul-

jära arbetsmarknaden. Ungdomars situation på arbetsmarknaden följs kontinuerligt. Jag har själv nyligen sammanträffat med AMS-chefen för att diskutera just ungdomsarbetslösheten och de problem som hänger samman med den.

På bostadspolitikens område genomförs nu åtgärder för att skapa en större rörlighet på bostadsmarknaden. Bl.a. avregleringen kommer att innebära att vi i större utsträckning får möjlighet att få fram bostäder som är avsedda för ungdomar och som ungdomar har råd att bo i.

På utbildningspolitikens område genomförs förändringar för att stimulera mångfald och valmöjligheter för den enskilde eleven. På alla nivåer pågår en förstärkning av utbildningsväsendet inför ett öppet Europa. Politiken syftar också till att ställa individens särskilda behov i centrum. Antalet utbildningsplatser på högskolan ökar. Jag ser också Läroplanskommitténs arbete som betydelsefullt, både när det gäller förstärkning av kunskaper och när det gäller att ge den kristna etiken och den västerländska humanismen en starkare roll i skolans arbete, något som kan komma att motverka den rotlöshet som många ungdomar upplever i dag.

Herr talman! Vi slår oss givetvis inte till ro med dessa åtgärder. En samlad ungdomspolitik måste omfatta alla de skilda samhällsområden som har betydelse för ungdomar. Till hjälp i det arbetet har regeringen en särskild barn- och ungdomsdelegation. Den har nyligen fått nya direktiv som bl.a. betonar vikten av att ungdomars uppväxtvillkor följs kontinuerligt och att samverkan i frågor som rör unga människor fördjupas.

Det pågår också en översyn av statens samlade insatser på barn- och ungdomsområdet. Syftet är att finna mer effektiva former för samordning, utvärdering och uppföljning. I det arbetet har ungdomsorganisationerna inbjudits för att bidra med idéer och synpunkter. När betänkandet med förslag från översynen presenteras i början av maj kommer den att skickas ut på en bred remiss, och då är jag speciellt intresserad av att få reda på ungdomarnas synpunkter på hur politiken skall utformas.

Vuxenvärlden har ansvar för att ge ungdomar möjlighet att etablera sig i samhället genom att ge dem tillgång till utbildning, arbete och bostad. Flera rapporter från myndigheter och forskare har visat att ungdomar drabbas hårdare än andra grupper av arbetslöshet och bostadsbrist.

Utöver den konjunkturberoende arbetslösheten, som alltid är högre bland ungdomar än bland övriga åldersgrupper, finns den strukturella arbetslösheten som ett hot. Den drabbar framför allt ungdomar utan yrkesutbildning och leder oftast till långtidsarbetslöshet eller återkommande arbetslöshetsperioder. Att det nu finns tendenser till att den strukturella arbetslösheten bland ungdomar ökar är mycket allvarligt. Det krävs åtgärder för att dessa ungdomar skall få den kompetens och flexibilitet som dagens arbetsliv kräver.

Problemen hänger också samman. Har man inte skaffat sig en bra utbildning, är det svårare att få ett arbete. Har man inte arbete, har man svårare att få råd till en bostad, och det är särskilt redan utsatta ungdomar som alltid drabbas.

För att närmare belysa ungdomars situation i allmänhet och särkilt utsatta

ungdomars speciella situation när det gäller bl.a. boende och arbete tänker jag föreslå regeringen att jag får tillkalla en utredning.

En utredning löser inga akuta problem, det är jag mycket väl medveten om. Men den behövs ändå, framför allt för att ta fram förslag på mer långsiktiga lösningar för att motverka strukturell ungdomsarbetslöshet.

Men det räcker inte med att riksdag och regering vidtar åtgärder. Om vi skall lyckas i ansträngningarna med att skapa goda förhållanden för våra ungdomar, måste föräldrar, andra vuxna och föreningslivet ta en större del i arbetet. Regeringens politik går ut på att främja en sådan utveckling.

Även om de flesta ungdomar i Sverige växer upp under trygga förhållanden, finns det många ungdomar som har hamnat vid sidan om samhällsgemenskapen. Det finns unga människor i dag som har tillgång till minst 15 olika TV-kanaler, men som har nästan ingen vuxenkontakt alls. Gängbildning, skolk och kriminalitet är en del av deras vardag. Men det är inte bara i dessa ganska lätt urskiljbara grupper som problemen finns.

Psykisk ohälsa är ett av dagens stora ungdomsproblem. Vi ser det bl.a. i självmodsstatistiken. Statens ungdomsråd har tillsammans med socialstyrelsen nyligen presenterat skrämmande siffror på detta område, siffror som visar att den näst vanligaste dödsorsaken bland ungdomar är självmord. Många ungdomar som brottas med självmordstankar har inte någon att tala med. Det är ett mycket lågt betyg på oss vuxna.

Ungdomar måste ha vuxna att tala med, positiva förebilder som de kan identifiera sig med. Ett tryggt hem där man kan få stöd och uppbackning borde alla ha rätt till. Jag tror att vi alltför ofta har glömt den betydelsefulla roll som föräldrarna har. Föräldrarna måste lyftas fram på ett helt nytt sätt och ges stöd, inte minst i sin roll som överförare av grundläggande etiska normer. De måste få möjlighet att ägna mer tid åt sina barn.

Det är också nödvändigt med en nära samverkan mellan de offentliga och de frivilliga insatserna inom föreningslivet när det gäller att nå ungdomar som har hamnat snett. Ett omfattande projekt som bygger på en sådan samverkan har påbörjats i tolv stadsdelar i våra storstäder.

Projektet, som består av såväl allmänt förebyggande som individuellt inriktade insatser, bedrivs i mycket nära samverkan mellan skolan, föräldrarna, socialtjänsten, den kommunala fritidsverksamheten, polisen samt de lokala föreningarna.

Ungdomars eget engagemang är också en viktig resurs som vi måste ta till vara mycket bättre. Jag vet av egen erfarenhet från mitt arbete som lärare att ungdomar måste få utlopp för sin energi. Det handlar om att se den kraft som finns som en positiv resurs.

Efter detta synsätt vill vill t.ex. arbeta när det gäller insatserna mot läktarvåld och arbetet inför fotbolls-EM i juni 1992.

Vår ambition är att de olika supporterklubbarna skall engageras i arbetet mot det idrottsrelaterade våldet. Supporterklubbarna är grupper som ofta får höra att de utgör ett problem. Jag vill se dem som en resurs i arbetet med att göra fotbolls-EM till en folkfest. Deras engagemang skall kanaliseras till något positivt, och detta arbete pågår redan för fullt.

I arbetet mot främlingsfientlighet har vi också engagerat ungdomar som kommer att gå ut i skolorna och diskutera med sina jämnåriga.

Det finns många fler områden där vi skulle kunna använda den här metoden. Föreningslivets, kulturlivets och trossamfundens arbete ser jag som en stor resurs i ett sådant förändringsarbete. Ungdomarnas egna organisationer borde också kunna spela en större roll här. Den frågan tog jag upp när jag träffade ett sextiotal representanter för olika svenska ungdomsorganisationer för ett par veckor sedan.

Men för att ungdomar skall känna sig delaktiga räcker det inte bara med att engagera dem. Det krävs också att de får möjlighet till medbestämmande. De måste känna att man lyssnar på dem och att deras åsikter tas på allvar. De politiska partierna har ett särskilt ansvar för att nya grupper av ungdomar engageras.

För detta krävs att formerna för den politiska verksamheten förändras. Ungdomskommittén har presenterat en hel del idéer på detta område i sitt betänkande Ungdom och makt. Som ett resultat av den utredningen har statens ungdomsråd fått i uppdrag att inleda försöksverksamhet inom ramen för ett demokratiprojekt. Projekten, som skall stimulera till ökat inflytande och delaktighet för ungdomar, bedrivs i ett tiotal kommuner. Jag hoppas att denna försöksverksamhet skall ge oss positiva erfarenheter och förslag till det fortsatta arbetet för att stärka ungdomars politiska inflytande.

En ambition är att engagera fler flickor och motivera dem att ta ett större ansvar i organisationerna. Vi vet i dag att det behövs särskilda insatser för att flickor skall åta sig förtroendeuppdrag och vara med och påverka inriktningen av verksamheten. Därför ser jag mycket positivt på de särskilda satsningar som riktar sig till flickorna.

Herr talman! För att ungdomar skall känna sig mer delaktiga i samhällsgemenskapen krävs alltså en rad insatser på skilda områden. Regeringen är medveten om detta, och ett offensivt arbete pågår för att utveckla ungdomspolitiska åtgärder för att stödja och uppmuntra unga människor på alla livets områden.

Det är ofta så att problemen skymmer allt positivt som sker. Dagens ungdomar lever i en spännande tid. De vågar ta för sig på ett helt annat sätt än tidigare generationer, än t. ex. min generation.

De nationella gränserna sätter inte längre hinder för ungdomars initiativ. Generationen av tågluffare får nu möjligheter att studera och arbeta utomlands. I och med EES-avtalet öppnas ungdomsutbytesprogrammet Youth for Europe för svenskt deltagande. I höst samlas, på ungdomars eget initiativ, 2 000 ungdomar från hela Europa i Stockholm för att diskutera sin gemensamma framtid på en konferens under namnet Stockholm Youth Conference.

Runt om i landet tar ungdomar dagligen nya initiativ. Nya träffpunkter, t.ex. ungdomens hus, startas på många platser. Det lokala föreningslivet utvecklas, och nya ungdomsrörelser startas.

Det är bara några exempel på aktiviteter – internationella och nationella – som regeringen stödjer ekonomiskt.

Syftet är tydligt. Tvärtemot Martin Nilssons påstående om stängda dörrar, så syftar regeringens politik till att öppna dörrar. Vi vill öppna dörrarna till samhällsgemenskapen för alla ungdomar, även för dem som i dag är ute-

stängda, och dessutom öppna nya dörrar till Europa, till världen och till framtiden!

Anf. 35 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet för svaret. Jag tycker att det i många avseenden är ett mycket bra svar, och jag är mycket glad över att ha fått det.

Det är något av en paradox att det tidigare i dag har varit kvinnor som har diskuterat kvinnor i Europa. Nu skall ungdomar diskutera ungdomar i Sverige.

Denna interpellation har ställts mycket utifrån de erfarenheter som vi som skall delta i denna debatt har mött när vi har träffat våra kamrater, som i dag möter en verklighet där de faktiskt i många fall ställs utan både jobb och bostad.

Dessa ungdomar ställer just de frågor som jag har försökt formulera i denna interpellation. Vad kommer regeringens politik att leda till? Vad innebär den enda vägen för ungdomar?

Jag tror att mycket av det som Inger Davidson tar upp i svaret är sådant som vi kan vara överens om och som vi tycker är mycket bra. Jag tror att vi kan vara överens om vikten av åtgärder mot rasismen och om vikten av att något görs åt den osäkerhet och rotlöshet som många ungdomar i dag känner i sin verklighet. Jag tror att vi kan vara överens om behovet av ett ökat stöd till föreningslivet, och framför allt kanske att vi skall stötta även tjejerna i föreningslivet.

Jag tycker emellertid att Inger Davidson tyvärr väjer litet grand för de viktiga frågorna och för de avgörande inslagen. Jag tror inte att hon ställer de viktiga och rätta frågorna. Vi som politiker måste faktiskt kunna ställa frågan: Varför ser vi en ökande främlingsfientlighet? Varför ser vi en ökande kriminalitet och rotlöshet i samhället?

Vi kan med viss glädje konstatera att dessa problem förvisso är mindre i vårt land än utomlands. Men alla erfarenheter från andra länder visar att det är när arbetslösheten stiger och när ungdomar förvägras rätten till bostad och inte får utbildning som de känner sig överflödiga och som dessa symtom uppstår i samhället. Ungdomarna vänder sig då från samhället och de demokratiska värderingarna. Då hjälper det inte så mycket med diverse informationskampanjer eller pekpinnar om vilka värderingar som skall gälla i samhället. Värderingarna är en konsekvens av den politik som har förts. Då gäller det att det inte bara utredningar tillsätts.

Jag vill emellertid tacka Inger Davidson för det initiativ som hon nu tar till att tillsätta en utredning om ungdomars situation när det gäller bostad och arbete. Jag tror att detta är oerhört viktiga områden. Detta ser jag som oerhört positivt. Men det räcker inte med detta. Nu är det nämligen ganska bråttom när det gäller att vidta åtgärder i övrigt.

Ungdomars situation i samhället styrs ju av den politik som regeringen i dess helhet för beträffande ungdomars levnadsvillkor. Jag har framställt denna interpellation i riksdagen just av den anledningen.

Det finns två olika vägar i detta sammanhang. Antingen saknar regeringen i dess helhet en helhetssyn på ungdomars levnadsvillkor, eller också har re-

geringen en politik. Och då är det tyvärr faktiskt mycket värre. Då innebär nämligen denna genomtänkta politik och synen på ungdomars levnadsvillkor – alla de åtgärder som regeringen faktiskt har vidtagit under de månader som den suttit vid makten – att bostadssubventionerna sänks, att ungdomar, för att referera Bo Lundgren, skall tvingas anpassa sitt boende till vad de har råd med, att ungdomslöner införs, att ungdomars arbete inte har samma värde som äldre personers har, att möjligheterna till utbildning försämras, genom att det tredje året i gymnasiskolan tas bort eller genom att pengar inte satsas på detta, att de litet äldre ungdomarnas möjligheter till komvux-utbildning, som har diskuterats tidigare, minskas och att arbetsmiljöpengar tas bort från skolan.

Därtill kommer regeringens ekonomiska politik i övrigt. Mitt under en av de värsta lågkonjunkturerna på år och dag väljer man att strama åt ekonomin. Självfallet kommer det att slå även mot ungdomar. Karensdagar införs, och exempelvis rätten till avdrag för fackföreningsavgifter tas bort. Det finns alltså många exempel som tillsammans ger ett entydigt faktiskt besked till ungdomarna: Ni har det i dag för bra ekonomiskt.

Jag tror att konsekvenserna av allt detta faktiskt blir att arbetslösheten ökar. Ungdomars möjligheter att skaffa sig en egen bostad minskas drastiskt.Det gäller också möjligheten till ett tredje år på gymnasieskolan och därmed en bättre utbildning.

Men vi tror faktiskt på Inger Davidson. Vi tror att hon vill väl och har det sociala patos som kds i valrörelsen försökte visa. Men för att Inger Davidson skall vara trovärdig och för att hon skall ha en chans gentemot Sveriges ungdomar i diskussioner ute i samhället tror jag att hon måste försöka hävda sig bättre och försöka stå upp för ungdomarnas intressen – även om hon då måste gå emot fru Wibble, herr Hörnlund, herr Lundgren, Beatrice Ask osv. Jag tror att det är vad som krävs. Jag tror också på Inger Davidsons ansatser i det svar som vi har fått här i dag.

I svaret målas faktiskt ett antal viktiga områden upp. Det gäller då ungdomarnas situation, våra möjligheter att påverka i politiken och ungdomars möjligheter till en bra fritid. Dessutom talas det om utredningen i fråga. Men nu gäller det att också i praktisk politik visa att ni menar någonting med ert tal om rätten till ett arbete och en bostad.

Anf. 36 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Också jag tackar statsrådet Davidson för svaret på den aktuella interpellationen som är intressant på många sätt. Det som är positivt och överraskande för mig är nog den inställning som statsrådet redovisar beträffande synen på folkrörelserna och deras möjligheter och betydelse när det gäller att skapa goda villkor för ungdomars uppväxt.

Detta leder till min första fundering och fråga. Vi ser ju, och det gäller såväl från regeringshåll som ute i kommunerna, att det när det gäller de initiativ som ungdomar tar och som tidigare haft ett visst stöd – jag tänker då på t.ex. detta med att starta ungdomens hus – blir allt svårare att få detta stöd. Sådan här verksamhet betraktas som ett slags extraverksamhet. Men jag tror inte att man skall se det här så. I stället är det viktigt att ta till vara ungdomars initiativförmåga och vilja att själva skapa något.

Det skulle vara intressant att höra vad civilministern rent allmänt har att säga. Är civilminstern beredd att göra ett uttalande om riskerna med att kommunerna gör den typ av nedskärningar som drabbar fritidsverksamhet och annan verksamhet där ungdomar får ta egna initiativ? Är statsrådet beredd att säga att det är en farlig väg, och är hon beredd att i stället rekommendera kommunalgubbar och kommunaltanter att faktiskt se upp med de här sakerna?

Det finns många bra uttalanden i svaret. Men jag blir litet fundersam och misstänksam i ett avseende. Hur förhåller sig det som sägs här till den praktiska politik som regeringen för på ett antal områden? Jag skall försöka fatta mig kort och bara ta några exempel.

Det gäller naturligtvis arbetslösheten. Det är bra att insatser görs. Men det förslag till insatser som för ett tag sedan lades på riksdagens bord innebär att man i princip utestänger ungdomar i åldrarna upp till 25 år från den ordinarie arbetsmarknaden. Jag tror att jag kan garantera att knappast någon arbetsgivare anställer ungdom under 25 år när det finns möjlighet att utnyttja ungdomspraktiken som är helt gratis. Inget arbetsgivaransvar behöver då tas, och försäkringar behöver inte tecknas. Ingen sådan trygghet behöver garanteras.

Socialdemokraterna däremot har föreslagit ungdomsjobb som innebär att ungdomarna får avtalsenlig lön och att arbetsgivaren får ta ett ansvar för dem som faktiskt skall jobba på arbetsplatsen.

Det här är ett exempel på hur man tränger undan ungdomar och utestänger dem från ett mera normalt samhällsliv.

Vidare vore det intressant att få höra vad civilministern har att säga om samtalet med AMS-chefen. Jag är väldigt nyfiken i det avseendet och skulle gärna vilja höra vilka rekommendationer AMS-chefen hade när det gäller åtgärder för att göra det möjligt för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden eller åtgärder som syftar till att ge ungdomarna en starkare ställning på arbetsmarknaden. En åtgärd kunde kanske vara att man satsar på det tredje året i gymnasieskolan eller på annan typ av utbildning för ungdomar – detta i stället för att göra som regeringen, dvs. att stoppa bidraget till det tredje året.

Så till en annan fråga. Helt nyligen läste jag i en tidning att antalet socialbidragstagare bland unga hushåll drastiskt ökar, speciellt i de stora städerna. Det är också en effekt av en politik som innebär att inte tillräckliga satsningar görs på ungdomsutbildningen eller att insatserna för att ge ungdomar jobb inte är tillräckliga.

När det gäller utslagningen och kriminaliteten bland ungdomar tycker jag att ungdomsministerns uttalande är bra. Det handlar alltså om hur man skall göra för att komma till rätta med de ungdomar som det går snett för och som hamnar i kriminalitet och missbruk. Men jag undrar verkligen om ni i regeringen har konfererat med varandra. De uttalanden som kommer från justitiedepartementet och, skulle jag vilja säga, Batong-Gun handlar snarare om att ungdomar skall spärras in. Ungdomarna skall låsas in på helger. Det skall finnas speciella ungdomsfängelser. Och inte nog med det! För ungdomarna skall det dessutom finnas en mindre sofistikerad form av domstol, en

jourdomstol, för att behandlingen av ett ärende skall gå mycket snabbt. Detta innebär en risk med tanke på ungdomarnas rättssäkerhet.

Frågan kan tyckas obetydlig. Men trots allt handlar det om hur man ser på ungdomarna. Jag skulle vilja veta om ungdomsministern delar den uppfattning som justitieministern har gett uttryck för. Är det en bra väg att gå när det blir mer av inlåsning och mer av repression mot ungdomar? Är det den rätta vägen när det gäller att hjälpa ungdomarna tillbaka till livet så att säga? De har ju 40, 50 eller 60 år kvar att leva.

När det gäller rasismen vill jag säga att informationen är bra. Men det som sägs innebär att man ger med den ena handen och att man tar med den andra. Vad gör regeringen i det läget? Jo, beträffande den upprustning av miljonprogramsområdena i storstäderna, där andelen invandrare är mycket stor och där man vill behålla de svenska invånarna för att skapa balans och social stabilitet, drar regeringen in. På sikt flyttar således stabila invandrarfamiljer och även svenskarna. Det gör att getton uppstår. Det blir alltså stora problem på sikt när det gäller kontakterna mellan invandrare och svenskar.

Vad säger ungdomsministern om det? Är det en vettig satsning att dra in när det i stället behövs insatser?

På samma sätt förhåller det sig med ungdomsbostäderna. Det ungdomsbostadsstöd som har funnits har regeringen dragit in. Men det stödet gjorde ändå att det var möjligt att få fram ungefär 12 000 billiga små s.k. förstagångsbostäder. Det stödet är således numera borttaget. Det innebär att det blir svårare för ungdomarna att hitta den första billiga bostaden, som ju verkligen behövs.

Hur ser ungdomsministern på borttagandet av ungdomsbostadsstödet? Därigenom gjorde man det ju svårare för ungdomarna att komma in på bostadsmarknaden.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag säga att Inger Davidsons grundsyn och de allmänna termer som finns i svaret är bra. Men det är svårt att se ett stöd för hennes allmänna resonemang i regeringens praktiska politik.

Anf. 37 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Även jag tackar statsrådet för svaret. Jag har samma uppfattning som tidigare talare här i mångt och mycket när det gäller tonen i det avgivna svaret.

Jag skulle vilja ta upp ett ämne som redan delvis har berörts här. Det gäller bostadspolitiken. Regeringen har ju tillsatt en särskild utredare, som också nyligen har lagt fram ett förslag. I den här pamfletten, som omfattar ca 40 sidor, avrättas svensk bostadspolitik. Det är en fullständig omläggning av bostadspolitiken som föreslås i den här skriften.

Många kommer att räkna på detta och fundera över konsekvenserna. Jag skall inte ägna mig åt någon sådan sifferexercis eller försöka förmedla min teori om hur detta slår ekonomiskt. Men några slutsatser måste tas upp.

En slutsats är, och det gäller då syftet med utredningen, helt klart att subventionerna minskar.

Vidare skär man ensidigt beträffande subventionerna till nya hus som skall byggas.

Däremot får de som bor i äldre hus i stort sett behålla sina subventioner.

Detta måste rimligtvis, om det finns någon sanning i de ekonomiska lagarna, leda till att det kommer att byggas ännu färre lägenheter. Det kommer också att leda till att vi som har haft turen att skaffa oss äldre hus eller lägenheter kommer att nagla oss fast så gott vi kan i de här lägenheterna. Vi kommer inte att ha råd att efterfråga nya lägenheter.

När utredaren själv får frågan vilka konsekvenser det här får inte minst för ungdomar, beskriver han situationen med orden: Ja, de måste acceptera att bo mindre lyxigt. Ingvar Johnsson sade förut att vi har hört ett klassiskt begrepp föras till torgs i dag: ganska bra. Jag tycker att det här också platsar i den divisionen. Mindre lyxigt . . . Det kommer kanske också att bli ett klassiskt citat.

Vad det egentligen handlar om är ett knytnävsslag i solar plexus på alla dem som ännu inte har haft turen att kunna skaffa sig en lägenhet.

De här 40 sidorna från utredningen, som handlar om framtidens bostadspolitik, skulle man egentligen ha kunnat korta ned ytterligare, till en sida. Där skulle det ha stått ungefär så här: Vi har byggt mycket bra. Vi har haft en hög ambition i det här landet. Vi har haft en målsättning, som riksdagen och den här kammaren vid åtskilliga tillfällen har upprepat, nämligen att alla människor, oavsett var de bor och oavsett vilken inkomst de har, skall garanteras en god bostad. Den skall vara rymlig. Den skall vara modernt utrustad, ha ett ordentligt kök, en egen toalett, ett rum att umgås i och träffa vänner samt ett separat sovrum. Det är ett sådant mål som vi har satt upp.

Den här pamfletten innebär att vi nu säger till dem som inte har skaffat sig en bostad ännu: Tyvärr, om vi andra skall ha råd att behålla den här höga standarden, räcker inte pengarna till er. Tyvärr, ni hann inte. Ni kan inte få del av den här välfärden, av den här rättvisan.

Konsekvenserna av detta kommer att bli att uppgiften för de ungdomar som söker sig ut på bostadsmarknaden i framtiden blir att försöka få ihop pengar för att betala mer än vad vi andra har betalat för våra lägenheter, för lägenheter med lägre standard än dem som vi andra bor i. Det är en hård verklighet som kommer att möta dem på bostadsmarknaden.

Jag tycker som sagt att det finns väldigt mycket bra i svaret. Jag skulle vilja komplettera Martin Nilssons uppmaning till statsrådet. Varje gång statsrådet möter den högste ansvarige ministern, Bo Lundgren, hoppas jag att hon läser upp det här interpellationssvaret, beskriver den här andan och tjatar på honom tills han inser att det här är ett mycket allvarligt hot, inte bara mot ungdomar, men inte minst emot de ungdomar som ännu inte har haft turen att skaffa sig en lägenhet.

Tiden håller på att rinna ut och därför vill jag sluta med uppmaningen att statsrådet står på sig i de interna diskussioner som nu kommer att följa inom regeringen. Detta är ett utmärkt tillfälle att visa att statsrådet inte bara pratar vackert, inte bara har en vilja att utreda, utan också en seriös vilja att i praktisk handling hjälpa och stödja ungdomarna.

Anf. 38 INGVAR JOHNSSON (s):

Fru talman! När Martin Nilsson sade att detta är ungdomarnas debatt var jag på väg att stryka mig. Men sedan kom jag på att jag kan ta upp frågorna litet ur farfarsperspektiv.

Jag begärde ordet när statsrådet tog upp en rad frågor på skolans område och hänvisade till läroplansöversynen och annat. Jag tycker självklart som skolpolitiker att just skolan har en oerhört viktig roll. Men jag tycker, som de tidigare talarna har varit inne på, att det finns en stor skillnad mellan de välformulerade ord som statsrådet uttalade – jag kan instämma i dem alla – och den faktiska innebörden i regeringspolitiken. Jag skulle därför vilja ställa sex frågor till statsrådet.

Den första gäller läroplansöversynen, som statsrådet talar om. På vilket sätt skapar vi en bättre situation för våra ungdomar om slöjd, hemkunskap och barnkunskap kommer att minska i betydelse i den svenska skolan?

Den andra frågan är: Om vi skall börja betygsätta sjuåringarna, som skolministern vill, på vilket sätt innebär det att vi skapar en bättre situation för våra barn och ungdomar?

Den tredje frågan handlar om skolpengen, som har beskrivits i oerhört många olika varianter det senaste halvåret. På vilket sätt skapar vi en bättre situation för våra barn och ungdomar om vi nu skall börja värdera dem i pengar?

Den fjärde frågan har redan tagits upp. Den har att göra med att man strök bort pengarna för det tredje gymnasieåret. På vilket sätt bidrar det till att förbättra situationen för ungdomarna?

Den femte frågan handlar också om gymnasieskolan och ett tredje år som påbyggnad på de tvååriga linjerna, en möjlighet som man har i år, men som togs bort av regeringen i budgetpropositionen. Vi justerade utskottets betänkande i frågan i går, och vi socialdemokrater reserverade oss för 10 000 platser på ett tredje påbyggnadsår. Men de borgerliga partierna, inkl. statsrådets parti, går emot. På vilket sätt skapar det en bättre situation för de 18-åriga ungdomar som nu inte kommer att få något jobb?

Den sjätte frågan handlar om skolmiljön. Detta nämndes också tidigare. Det är 300 miljoner i bidrag, sammanlagt miljardbelopp, som tas bort från statens ansvar när det gäller att förbättra skolmiljöerna. På vilket sätt bidrar detta till att skapa en bättre situation för våra barn och ungdomar?

Jag kommer också fram till, som de tidigare talarna, att det statsrådet och hennes parti egentligen är utsatta för – för man har ganska många förslag som är bra på barn- och ungdomssidan – är att man har att delta i en regering och verkställa en politik som i allt väsentligt är vad Moderata samlingspartiet har stått för och fortfarande står för. Vilka konsekvenser ser statsrådet för den fortsatta regeringssamverkan med Moderaterna i dessa frågor?

Anf. 39 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Fru talman! Jag ber först att få tacka för alla vänliga ord. Jag är också glad för den här debatten. Jag är glad att det är unga människor som deltar, och jag är glad att det är något äldre som deltar, så att jag får litet sällskap också.

Jag skall försöka att svara på alla frågor. Jag tror inte att jag kommer att klara det i första vändan, men vi har några på oss.

Jag är glad att Martin Nilsson ställer den fråga han gör. Vad beror den rotlöshet på som ungdomar känner i dag? Jag tror att det är precis den frågan som vi måste ställa oss. Vad beror den ökade främlingsfientligheten på?

Jag tror att sådana här värderingar grundläggs i mycket låg ålder. De

grundläggs hemma, vid köksbordet. Därför betyder hemmen väldigt mycket för vilka värderingar vi skall få och hur de förs över till den nya generationen.

Men skolan betyder också väldigt mycket. Att man redan på lågstadiet och hela vägen upp i klasserna får lära sig att alla människor har ett lika stort värde tror jag är grundläggande för om man skall få rätt värdering som ung och vuxen.

Jag håller med om att yttre omständigheter, som arbetslöshet, bostadsbrist osv., förvärrar situationen och ökar främlingsfientligheten hos dem som redan har denna inställning. Men jag tror inte att den som har den grundläggande värderingen att alla människor har ett lika stort värde och som blir bostadslös plötsligt svänger. Det tror jag inte. Har man grundlagt dessa värderingar från början ändras de inte av yttre faktorer. Det är jag ganska övertygad om.

Jag tror också att vi som debatterar här faktiskt har en gemensam vilja att försöka skapa så goda uppväxtvillkor och framtidsutsikter som möjligt för alla ungdomar i Sverige, vi har bara litet olika åsikter om hur man på bästa sätt åstadkommer detta. I mitt svar har jag försökt redovisa vad regeringen försöker göra och åt vilket håll vi i regeringen strävar.

Det är faktiskt på det sättet att svar som lämnas av statsråd ställer alla andra upp på. Det sker en samordning i regeringskansliet, innan svaret godkänns för att få avlämnas i kammaren. Det svar som jag har avgivit i dag står alltså alla partierna bakom.

Vi har en stor arbetslöshet bland ungdomar i dag, vi har en lågkonjunktur och vi har ett mycket bekymmersamt läge. Det är bara att erkänna att förhållandena är sådana. Det är mycket olyckligt, och vi måste på alla sätt försöka klara situationen, vilket vi också är överens om.

Regeringen har lagt fram ett förslag som innebär att alla ungdomar mellan 18 och 24 år skall få någonting som vi kallar ungdomspraktik. I nuvarande läge bedömer vi det som det mest realistiska förslaget. Det beror på att det inte finns några arbeten att tillgå. Hur skall företagarna i en tid då de tvingas avskeda den ena personen efter den andra samtidigt kunna nyanställa ungdomar. Sådana arbeten finns inte. Den här ungdomspraktiken skall man nämligen få tillgång till när alla andra utvägar har prövats, som att man har haft jobbsökaraktiviteter, att man själv har försökt att skaffa sig jobb både privat och genom arbetsförmedlingen. Först därefter skall man kunna få tillgång till denna ungdomspraktik.

Tanken är orimlig, att företagarna skulle avskeda en anställd för att ta emot en ung människa, ge denne utbildning och praktik under sex månader, för att åter igen byta ut denne och ta in en ny, osv. Det tror jag faktiskt inte svenska företagare om.

Två av tre företagare har däremot sagt sig vara villiga att ta emot ungdomar på praktikplatser, och vi hoppas därför mycket på dessa platser. Ungdomarna får praktik och utbildning, och i och med det får de större chans till att komma igen, när konjunkturen vänder, och få ett vanligt jobb. Det är emellertid ett sistahandsalternativ som jag sade. I första hand skall man naturligtvis söka ett ordinarie jobb, och är man så lyckligt lottad att man får tillgång till ett sådant behöver man inte heller utnyttja en praktikplats.

Socialdemokraterna tar på sig ett stort ansvar om de går emot förslaget.

Alternativet är nämligen inte fasta jobb med avtalsenliga löner, därför att de jobben finns inte. Alternativet är i stället sysslolöshet och kontant arbetslöshetsersättning, som ligger mycket lägre än ersättningen på praktikplatserna. Jag tror det skulle vara förödande, om det vore vad som väntade tusentals ungdomar i höst, att gå sysslolösa och få ett lågt bidrag för att göra ingenting.

Det antal platser som vi bedömt skulle behövas – alltså 40 000 platser – är alldeles för litet. Det kommer säkert att behövas ännu fler platser. Det var väl en av de saker som AMS-chefen tog upp och som Kent Carlsson frågade om. AMS-chefen bedömer alltså att ytterligare platser kommer att behövas för att lösa problemet.

Vi arbetar intensivt med detta i regeringskansliet och försöker ta fram förslag till ytterligare åtgärder, som skall kunna ge ännu fler ungdomar sysselsättning. Förslagen omfattar naturligtvis även äldre arbetslösa.

Några ord om bostadsfrågan: Om produktionskostnaderna är höga och om det är dyrt att framställa en lägenhet, då kostar den också mycket pengar. Därför måste vi se över produktionskostnaderna för nybyggandet, det är helt rimligt. Bostadsfinansieringssystemet måste också förändras. Det är faktiskt för ungdomarnas skull som det behöver förändras. Om vi fortsätter med den dyrbara bostadsfinansiering som vi har haft, kommer vi att vältra över en mängd skulder på kommande generationer genom att vi hela tiden tvingas öka budgetunderskottet. Bostadsfinansieringssystemet har ju bara ökat och ökat hela tiden. Det är någonting som jag återkommer till i min nästa replik.

Anf. 40 KENT CARLSSON (s):

Fru talman! Jag förstår att det kan vara svårt att hinna med att svara på alla de frågor som har ställts, men vi har ju som sagt flera replikomgångar.

Jag är medveten om att hela regeringen står bakom svaret. Jag förstår också att hela regeringen kan stå bakom svaret, därför att den för den här typen av allmänna resonemang. Om man däremot kommer in på de konkreta åtgärderna, som faktiskt är det intressanta för ungdomar, blir melodin något annorlunda. Då kommer nämligen statsrådet Bo Lundgren med sina förslag till förändringar i bostadsfinansieringen, och då kommer statsrådet Beatrice Ask med sina förslag till förändringar och neddragningar på utbildningsområdet, som slår mot ungdomar.

Det är därför som allmänt hållna formuleringar i det avlämnade svaret ganska rejält misstämmer med vad som faktiskt görs. Förslaget om ungdomspraktik, som regeringen lade fram med tanke på arbetslösheten, har vi inte motsatt oss. Vi socialdemokrater tycker att det är bra att insatser görs för att ungdomar skall kunna vara i arbete och utbildning i stället för att få kontantstöd. För den skull behöver man inte tappa koncepterna helt och för det första påstå att det är helt kostnadsfritt för arbetsgivarna, vilket skulle kunna bidra till att arbetsgivarna misshushållar, för det andra låta bli att ge ungdomar samma arbetsskydd som för andra människor i arbetslivet, dvs. inte samma trygghet för alla på arbetsplatsen. Den ersättning som lämnas är dessutom mycket låg. Man kan alltid diskutera vilken nivå som är rimlig.

Vi socialdemokrater har emellertid föreslagit ett annat system, nämligen ett ungdomsjobbssystem. Det innebär att arbetsgivarna får göra en viss

egeninsats för att få del av det arbete som ungdomarna utför, även om det sedan kallas praktik och utbildning. Antalet platser tvistar man också om. Men sakkunniga bedömare säger att det kanske bara blir 10 000-15 000 platser med det här förslaget, därför att man tar bort andra tidigare gjorda insatser för ungdomarna. Det är alltså inte 40 000 platser det handlar om. Det behövs fler insatser för ungdomar, och de krävs nu.

Att man inte vill föra en expansiv politik strider också något emot regeringens allmänna uttalanden. Man vill inte låna upp pengar under lågkonjunkturen för utbildningssatsningar m.m. Många av de moderata statsråden har mycket hårt slagit mot sådana förslag. Utsikterna till fler satsningar verkar i dagsläget ganska mörka.

Det vore intressant att höra civilministern något utveckla det som AMS-chefen sade. Jag skulle tro att AMS-chefen sade: Satsa mer pengar på att skaffa fram fler jobb till ungdomar, tillfälliga och ett slags praktikplatser, och förläng gymnasieutbildningen med ett tredje år. På det sättet skjuter man upp tidpunkten för ungdomars inträde på arbetsmarknaden. Uttalanden från en sådan sakkunnig som AMS-chefen, som civilministern har talat med, torde väga väldigt tungt i det fortsatta arbetet.

Mycket kort något om bostäderna. Det man från regeringens sida gör är att fullfölja en gammal moderat tes: bostadssubventionerna har drivit upp kostnaderna. Men det finns inga som helst belägg för detta. Det vore intressant om statsrådet i sitt nästa inlägg utvecklade på vilket sätt man tänker underlätta för ungdomar att ta sig ut på bostadsmarknaden.

Jag hoppas också att statsrådet vid nästa inlägg redovisar sin syn på det här med ungdomsfängelser, jourdomstolar och olika batongåtgärder riktade mot ungdomar.

Anf. 41 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Jag ber att än en gång få tacka för svaret. Självfallet håller jag med civilminister Inger Davidson i mångt och mycket, t.ex. att värderingar inte enbart uppkommer därför att det råder arbetslöshet eller bostadslöshet i samhället. Arbetslöshet och bostadslöshet leder dock många gånger till att värderingar blommar ut. Vi skall naturligtvis verka för en mer demokratisk och human människosyn i samhället, men det är kanske inte något som vi gör på ett år. Det kan vara något enklare att politiskt försöka motarbeta arbetslösheten och lösa bostadsproblematiken. Vi hävdar att den samlade regeringen faktiskt inte klarar detta i dag.

Det har varit diskussioner om ungdomspraktiken. Det finns praktiska problem med ungdomspraktiken. Men det finns också en principiell invändning. Är det meningen att vi i Sverige på något sätt skall marknadsanpassa lönerna? Det skulle innebära att man rent teoretiskt kan föra samma resonemang om att exempelvis kvinnor eller invandrare är svåra att få ut på arbetsmarknaden. Om vi skulle få någon form av marknadsanpassning, skulle det innebära att vi tvingades sänka lönerna för speciellt svårplacerade grupper. Det tror jag är en ytterst olämplig väg. Samtidigt får vi det praktiska problemet att ungdomars ordinarie arbetsmarknad tas bort. Det gäller då att visa att det finns alternativ. Det tycker jag att vi socialdemokrater har gjort på ett klart och tydligt sätt. Vi har sagt att vi skall satsa på utbildning, på det

tredje året på gymnasieskolan. Vi skall satsa på infrastrukturen, på upprustning av miljonprogramsområden och självfallet stödja de företag som vill ge ungdomar sysselsättning. På detta sätt skulle man kunna undvika att ungdomar stängs ute från arbetsmarknaden.

En fråga som inte har varit uppe så mycket här är skolan och utbildningsväsendet. Vi har inte fått något svar på detta med det tredje året i gymnasieskolan. Jag skulle gärna vilja veta om ungdomsministern anser att det är en bra åtgärd att dra in de resurserna. Eftersom jag har tillbringat min dag i kammaren och inte hört diverse utspel från regeringen, som tydligen skall publiceras i dag, skulle jag gärna vilja ha reda på regeringens syn vad gäller avgifter i utbildningsväsendet. Kan regeringen garantera att det under den treårsperiod som vi har framför oss inte kommer att införas några som helst skolavgifter? Skolavgifter skulle innebära att ungdomar stängs ute från utbildning, att det finns en möjlighet att köpa sig en bättre undervisning.

Den frågan har vi socialdemokrater drivit hårt. Det har ryktats att Kristdemokraterna varit bland de partier i regeringen som är motståndare till skolavgifter. Jag hoppas att jag kan få ett svar på vad som gäller.

Anf. 42 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! Jag hade en misstanke att det var fler i regeringen än statsrådet Inger Davidson som haft ett finger med i spelet när svaret utarbetades. Jag anade, och jag får ta det statsrådet sade som en bekräftelse, att skatte- och bostadsministerns vassa blåpenna hade varit framme och petat i svaret.

Det står i svaret att syftet med regeringspolitiken är att skapa en ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Oavsett vad man anser är det svårt att leda i bevis att högre kostnader och sämre standard i nyproduktionen leder till att fler kommer att efterfråga nya lägenheter. Om man lyckas hitta en enda ekonom eller expert på bostadsområdet som bekräftar den teorin, blir jag mycket överraskad. Vad jag förstår får vi anledning att återkomma till bostadspolitiken i nästa replik.

Jag skulle vilja ta upp ett mer filosofiskt perspektiv på detta svar. Jag sade i mitt första inlägg att det finns en ton i svaret, som jag tror är viktig. Politik handlar om att vidta åtgärder, men också om vilken inställning vi har och vilken samtalstonen är i samhället. Det som oroar mig är inte bara vad regeringen gör i praktisk handling. Jag är också orolig för samtalstonen. Regeringen säger att detta är den enda vägen och att alternativet till regeringens politik är kaos och elände. Jag tror att man med det gör många ungdomar uppgivna. Det är inte en inställning som gör att unga människor känner att deras synpunkter är viktiga, att de är en resurs, som det står i svaret. Det är inte den signal som gör att de känner att det är viktigt att föra fram sina åsikter.

Jag skulle vilja påstå att det som nu händer, den attityd som åtminstone en del av regeringens ledamöter visar – stöddigheten, trosvissheten, talet om den enda vägen och den enda sanningen – är något av de moderata medelåldringarnas intellektuella statskupp: Vi har sett sanningen. Vi har sett ljuset. Ni andra skall inte besvära er. Ni har inget att tillföra.

Det var detta jag menade när jag sade att detta interpellationssvar är oer-

hört viktigt. Det utgör en tydlig kontrast till den attityd som tyvärr många i regeringen visar.

Anf. 43 INGVAR JOHNSSON (s):

Fru talman! Jag tvingas göra den tolkningen att statsrådet svarade på mina sex frågor i en enda mening, när hon sade: Vi är alla överens om allting i regeringen. Jag beklagar djupt det beskedet. Det innebär att Inger Davidson tycker att det inte är viktigt med slöjd och hemkunskap i skolan, att det är bra att sätta betyg i lågstadiet, att det är bra att värdera barn i pengar. Det innebär att hon tycker att det är bra att man inte satsade på det tredje året i gymnasieskolan, att det är bra att man går emot påbyggnadsutbildningen och att det är bra att man gör stora nedskärningar i satsningarna på miljön. Jag beklagar verkligen om man är så ense i regeringen.

Jag vill gärna återkomma till att det finns en stor skillnad mellan vad som sägs i ord och den praktiska handlingen i regeringen. Jag skulle kunna travestera ett av de mera kända talesätten i Bibeln och säga att rösten kanske är Inger Davidsons, men händerna är Carl Bildts.

Anf. 44 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Fru talman! Jag hoppas att jag fortfarande har mina egna händer.

Jag börjar med att bemöta Ingvar Johnsson. Jag sade att vi var överens om detta interpellationssvar. Det händer att vi inte är överens om alla frågor, när vi diskuterar hur vi skall komma fram till ett beslut. Det är viktigt att vi är överens. Det är fyra olika partier som sitter i regeringen, och vi har litet olika inställning till hur vi skall driva frågor och vad slutresultatet skall bli. Hittills har vi kommit överens. Det är viktigt att betona. Det hoppas jag att vi kommer att göra i fortsättningen också, och att det även kommer att gälla läroplansöversynen och enskilda frågor inom den.

En översyn håller på att göras. Det är en kommitté som arbetar och skall lägga fram ett förslag. Först då skall regeringen diskutera var vi skall hamna till slut. Där ingår diskussionerna om bl.a. hemkunskap, slöjd och en del andra ämnen, där det i dagsläget finns olika åsikter, men där vi skall hitta en gemensam linje så småningom. Detsamma gäller betygsättning. En kommitté arbetar med en översyn, och den kommer att lägga fram förslag för regeringen.

Beatrice Ask har gjort en del uttalanden om vad hon tycker i dessa frågor. Jag kan också tala om att jag skulle vilja att man satte betyg tidigast i årskurs 6. Det är den linje som jag kommer att driva och som mitt parti har stått för tidigare. Vi får försöka hitta en kompromiss.

Avgifter skall vi inte ha i skolan. Att vi skall ha ett tredje gymnasieår är viktigt och nödvändigt, men det var också en viktig och nödvändig åtgärd att göra indragningen, dels på grund av vårt svåra ekonomiska läge, dels på grund av att kommunerna skickade tydliga signaler att de inte skulle klara av att få fram det underlag de behövde för det tredje året. De kommuner som vill kan starta. Enligt uppgifter som jag har är det ett sextiotal kommuner som kommer att göra det redan i höst.

Skolmiljön har jag lidit av i många år. Jag har varit lärare i nästan 20 år. Jag har hållit salvelsefulla tal om detta och jämfört skolmiljön med t.ex. kon-

ferensmiljöer. Där har Ingvar Johnsson min fulla förståelse. Alla är nu överens om att man skall utnyttja de låga priser som är med anledning av konjunkturen till att reparera skollokaler.

Det är riktigt att det fanns ett bidrag, som nu har dragits in. Det var på 300 milj.kr., om jag kommer ihåg rätt. Det gick åt en väldig byråkrati för att ansöka om detta bidrag. 300 milj.kr. till alla kommuner är en mycket liten summa, Bedömningen gjordes att kommunerna skulle klara detta, inte minst nu när kostnaderna är mycket lägre än de var när detta bidrag infördes.

Jag sade att jag tror att det är nödvändigt att förändra bostadsfinansieringen. Vi har precis fått detta förslag framlagt för oss av Georg Danell. Även det håller vi på att bearbeta inom regeringen. Jag tror att det var Lars Stjernkvist som sade att målet för den socialdemokratiska politiken har varit att garantera alla en god bostad. Det är målet också för den regering som sitter nu. Den gamla regeringen har inte lyckats särskilt väl med att nå det målet. Vi har haft en ganska stor bostadsbrist, och alla har inte alls fått den lägenhet eller villa som de skulle vilja ha.

Lars Stjernkvist säger att vi ger fel signaler när vi talar om att man skall kunna bygga speciella ungdomsbostäder. Det förstår jag inte riktigt. Skulle det vara så konstigt om man i en övergångsperiod bodde i en lägenhet som inte hade t.ex. tvättmaskin från början eller exakt de mått i alla rum som funnits i de gamla normerna för hur lägenheter skall byggas? Jag skulle gärna vilja vara litet personlig, och berätta att jag fick min första bostad i ett gammalt rivningshus. Det var övervåningen i en gammal villa. Jag har sällan upplevt en så lycklig period i mitt liv. Det var nämligen när jag gifte mig, som vi flyttade in i det huset, som inte hade t.ex. dusch.

Jag menar inte att vi skall sikta på att bygga omoderna lägenheter. Men om man för att få billiga lägenheter och ge ungdomar möjlighet att få en första bostad, med hjälp av färre regleringar får fram lägenheter med enklare standard, tycker jag att ungdomar skall ta emot det med glädje. Ungdomar i dag vill ha råd med annat än att bo. De vill inte lägga hela sin inkomst på att betala hyran. Därför skall vi försöka få fram denna typ av lägenheter.

Det görs också bra insatser på detta område. Jag läste i tidningen om ett projekt som heter Ungbo i Göteborg, som ni kanske känner till. Ungdomar går själva ut och så att säga raggar upp bostäder. Man hjälps åt att reparera dem. Man får fram billiga, enkla lägenheter, som också är billiga att bo i. Ungdomarna uppskattar denna form av verksamhet. Därför tror jag mycket väl att man kan satsa på detta. Det handlar inte om att utestänga ungdomar från att i framtiden bygga upp en annan standard på sitt boende.

När det gäller praktikplatserna vill jag säga att systemet med utbildningsbidrag är enkelt och enhetligt. Man får samma bidrag när man går på utbildning som när man har en praktikplats. Det har vi tyckt är en viktig poäng. Andra insatser som man har försökt med tidigare har inte varit tillräckliga. Därför gör vi nu ett försök med detta. Det finns olika bedömningar av hur vi kommer att lyckas. Men vi gör allt för att få fram så många platser som möjligt.

Anf. 45 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Låt mig först säga att jag delar statsrådets uppfattning när det gäller exemplet med Ungbo-verksamheten. Jag hoppas också att statsrådet har möjlighet att övertala de borgerliga politiker i Göteborg som har uttalat sig mot detta projekt. De har sagt att man skall lägga ner det. Det är inte någon speciellt bra inriktning i ungdomsfrågorna.

Jag tror att vi har haft ett bra meningsutbyte. Vi kommer att fortsätta denna debatt senare i olika sammanhang. Debatten har visat på att det finns olika inriktningar i ungdomsfrågorna. Vi har olika syn i ett antal frågor. Det skall vi inte dölja, utan vi skall stå upp för det. Det gäller ett antal områden, t.ex. synen på ungdomars arbete och på ungdomars möjlighet att flytta hemifrån. För oss är det uppenbart att ett system med praktiklöner kombinerat med höjda hyror, vilket borttagandet av bostadssubventionerna leder till, innebär att ungdomar inte får möjlighet att flytta hemifrån och skaffa sig ett eget hem. Det tycker vi är en orättvisa. Vi får anledning att återkomma till den diskussionen.

Jag vill avslutningsvis rikta en vädjan till civilministern. Hon har ett visst ansvar inom ett antal områden som inte har debatterats så mycket här i dag. Jag hoppas att vi senare får möjlighet att återkomma till dem. Det handlar om den politik vi nu riskerar att få i kommunerna.

Kommunerna har under de senaste åren fått allt sämre ekonomi. I mångt och mycket är de faktiskt ansvariga för de områden som civilministern tar upp i sitt svar. Det handlar om föreningslivets villkor och möjligheter att verka. Det gäller att se till att vi de närmaste åren skapar resurser för föreningslivet att kunna erbjuda ungdomar de aktiviteter som statsrådet så riktigt framhöll.

Det handlar om möjligheterna att få in ungdomar som kommunalt förtroendevalda. Vi måste bevaka den utveckling som skett där ett allt mindre antal ungdomar är kommunalt förtroendevalda. Det kommer att slå mot dem som i dag inte är etablerade, och det innebär att vi kommer att få ett glapp i kommunalpolitiken som gör det svårt att längre fram få in ungdomar.

Det handlar om att bevaka sådana frågor som exempelvis skolmiljön. Jag delar inte civilministerns uppfattning när det gäller resurserna till skolmiljön. Jag tror att dessa 300 milj.kr. hade gjort nytta. Men även om de nu inte enligt vad statsrådet säger hade gjort det, är det nödvändigt att statsrådet ser till att kommunerna tar ett ansvar för arbetsmiljön inom skolan. Där finns i dag stora brister. Tack så mycket.

Anf. 46 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! Jag börjar förstå varför jag och statsrådet inte har samma åsikt om vad som skall göras inom bostadspolitiken. Det kan möjligtvis bero på att vi har en annorlunda syn på hur det faktiskt ser ut i verkligheten.

När statsrådet säger att socialdemokraterna har lyckats dåligt med att nå målet allas rätt till en bra bostad, blir jag förbluffad. Det är egentligen det viktigaste måttet på om den sociala bostadspolitiken har lyckats eller inte. Om vi ser till de människor som i vårt land bor allra sämst – med svenska mått mätt – och jämför med de människor i vår omvärld som bor sämst, kommer vi fram till den slutsatsen att vi har en mycket hög boendestandard.

Som nästan det enda landet i världen har vi avskaffat det som vi klassar som slum. Trångboddheten är i stort sett ett passerat stadium – än så länge. Sedan finns det andra problem inom bostadspolitiken. Men att säga att vi har misslyckats med målet att ge alla en god bostad tycker jag är en felaktig analys av hur verkligheten ser ut.

Statsrådet Inger Davidson räknade upp en massa regler som hon tycker är överflödiga. Min kommentar till det är att de flesta av de regler hon talade om numera är avskaffade, och det gjordes av den förra regeringen.

Poängen i min kritik av Georg Danells förslag är att det kommer att leda till förenklingar, precis som statsrådet beskrev. Man kommer inte längre att betrakta det som nödvändigt med en egen toalett. Det tycker jag är ett självklart inslag i allas rätt till en god bostad. Jag tror tyvärr att det finns en risk för att den rätten inte längre kommer att vara självklar. Problemet är att man dessutom kommer att få betala mer för dessa lägenheter som har en avsevärt lägre standard än de som tidigare byggts.

Jag för egentligen inte någon allmän bostadspolitisk debatt med statsrådet. Jag begär inte att hon skall ta en sådan diskussion. Om man nu kommer fram till slutsatsen att spara på subventionerna, hävdar jag att det är helt orimligt, orättvist och orättfärdigt att ensidigt lägga bördan på dem som ännu inte har kommit in på bostadsmarknaden och låta oss andra som redan har skaffat oss en bra bostad med toalett och dusch i princip gå skadeslösa. Det är det som jag framför allt invänder emot och som jag tycker ungdomsministern skall reagera mot.

Anf. 47 KENT CARLSSON (s):

Fru talman! Jag vill återkomma till detta med utslagning och kriminalitet. De signaler som regeringen nu skickar till allmänheten via sin justitieminister antyder någonting helt annat än vad vi har arbetat med under många år i det här landet, nämligen att med sociala insatser och stödinsatser från föreningsliv och annat försöka komma åt dessa problembarn som vi trots allt har i storstadsområden och som även i mindre omfattning finns på andra platser.

Nu signalerar regeringen att det blir en helt annan typ av politik. Det är en mycket förenklad politik, som är inspirerad av USA. Det handlar om inlåsning och att ta ett mindre socialt ansvar. Jag ser en stor risk för att detta leder till att man inte angriper grundorsakerna eller inte väljer de metoder som kan ge ett resultat på sikt. Det blir mer en förvaring och en bestraffning. Det kanske lugnar en blodtörstig allmänhet, men det är till nackdel för de ungdomar som behöver stöd och hjälp för att komma tillbaka. Det är därför som jag är så intresserad av att få veta vad ungdomsministern säger om dessa veckoslutsfängelser och liknande.

Sedan till frågan om arbete och vad AMS-chefen har sagt. Det är en intressant fråga. Jag tror att han faktiskt har rekommenderat ytterligare insatser. Det innebär att man måste vara beredd att plocka fram de pengar som kan behövas för fler praktikplatser och fler utbildningsplatser. Det står i strid med regeringens allmänna ekonomiska politik. Jag kan inte se hur detta skall gå ihop. Vi har haft många debatter här i kammaren om just den frågan, dvs. ekonomin kontra en rejäl arbetsmarknadspolitik som skulle kunna hjälpa bl.a. ungdomar.

Sedan till frågan om rasismen och den dubbla politik som jag tycker regeringen för. Civilministern driver en bra politik och ger pengar till ungdomar som får åka ut och informera. Men med andra handen förstärker regeringen problemen med främlingsfientlighet genom att se till att vi får invandrargetton – Tensta, Rinkeby och ett antal andra miljonprogramsområden – där man var på gång att rusta upp både fysiskt och också socialt med hjälp av pengar från staten. Det drar regeringen in. Jag tror att det är en farlig utveckling. Vi kommer kanske inte att se det i år eller nästa år, men om ett par år kommer motsättningarna att bli mycket tydliga. Vi får ett problem som det är svårt att göra någonting åt därför att det är så stort.

Helt kort något om ungdomsboendet. Regeringen avskaffar ungdomsbostadsstödet, som just var till för att få fram de lägenheter som civilministern efterlyser – de enkla, billiga, men kanske inte de lyxigaste. Det var förstagångsbostaden man ville få fram. Det stöd som gav oss ungefär 12 000 sådana lägenheter tog regeringen bort. Jag tycker att det är inkonsekvent.

Det vore också intressant att få civilministerns kommentar till nedskärningarna i kommunerna, vilka faktiskt drabbar ungdomar och ungdomars initiativ.

Anf. 48 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Fru talman! Det är riktigt som Martin Nilsson säger att främlingsfientligheten blommar ut under vissa betingelser. När den då blommar ut, som den har gjort under hösten och våren, är det viktigt att man tar till direkta insatser mot den. Det är det vi försöker göra. Samtidigt skall man naturligtvis vidta åtgärder för att komma åt de mer långsiktiga problem som lett till denna situation, t.ex. att åtgärda bostadsbrist och arbetslöshet osv. Det gör regeringen, och det har jag här försökt redovisa flera gånger under debatten.

Kommunerna tar ett ansvar när det gäller upprustning. Man har satt i gång, och har planer på att sätta i gång, att upprusta både skolor och de miljonprogramsområden som varit eftersatta.

Lars Stjernkvist talade om politikens samtalston. Också jag vill gärna beröra den frågan. Den är mycket viktig. Där har vi alla ett ansvar på båda sidor. Både från regering och opposition förekommer en hel del övertramp. Det syndas på båda sidor. Där har vi en uppgift att försöka att själva vara ett föredöme men också att påverka våra egna åt rätt håll.

Så vill jag gå in på Kent Carlssons frågor om jourdomstolar, längre inlåsningstider osv. Jag tror att det är viktigt att ungdomar får mycket tidiga och snabba signaler när de begår kriminella handlingar. Så har det inte varit i dag. Det har varit mycket långa väntetider innan man har kommit inför domstol, om man har begått ett så grovt brott. Det har också fått hända ganska mycket innan man har ställts inför domstol. Då har man kanske varit inne i en brottslig karriär som varit svår att avbryta.

Därför håller jag med om att vi skall ge snabba, klara signaler. Därvidlag tror jag att jourdomstol är ett bra medel – att det snabbt blir en reaktion på det man har gjort och att man också får reda på vilket straff man skall få.

Sedan tror jag att det innehåll som vi ger den tid när människor tvingas sitta i fängelse är mycket viktigt. Det får inte bara vara förvaring, utan det skall vara en återanpassning till samhället. Men jag håller med justitieminis-

tern om att om man döms till ett straff av en viss längd, skall man också veta att det är det som gäller. Hittills har man, när man har dömts till en viss tid, fått reda på att halvtid har gällt generellt. Det är vi beredda att höja till två tredjedelar av strafftiden. I undantagsfall skall man kunna få lägre gräns. Men man skall veta vad man får sitt straff för. Och innehållet, medan man sitter i fängelse, är otroligt viktigt.

Talmannen anmälde att Kent Carlsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1991/92:119 om det offentliga stödet till folkrörelser

Anf. 49 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Fru talman! Karin Israelsson har i en interpellation till finansministern ställt en fråga som rör statens stöd till folkrörelserna och undrat om regeringen avser att radikalt förändra stödet till våra folkrörelser och andra ideella organisationer. Karin Israelsson har också frågat vilka motiv regeringen har för att i så fall gå ifrån de ursprungliga uttalandena i regeringsförklaringen om att de frivilliga och ideella organisationernas insatser spelar en ovärderlig roll i samhället.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Jag har tidigare i år här i kammaren som svar på en likartad fråga sagt att folkrörelserna självfallet också i framtiden skall kunna få stöd från staten.

Därmed är inte sagt att stödet måste grundas på samma principer som i dag.

Ett nytänkande i fråga om statens stöd motiveras främst av att föreningslivet, liksom mycket annat i samhället, befinner sig i en genomgripande förändringsperiod. Föreningarna möter i dag människor med nya värderingar, frågor, behov och intressen. Den stigande utbildningsnivån, kvinnors ökade självständighet och den förbättrade informationstillgången har också medfört att förutsättningarna för folkrörelsernas arbete har förändrats.

De här förändringarna har lett till att nya typer av föreningar växer fram inom olika områden. Samtidigt sker det en omfattande förnyelse hos många av de traditionella organisationerna. I denna förnyelse utgör människors ökade självständighet och vidgade intresse att ta ett personligt ansvar i skilda frågor väsentliga inslag.

Ett bra exempel på det som sker är att föreningsdrift spelar en allt större roll i en konkurrensutsatt offentlig sektor. Den vanligaste alternativa driftsformen som ett alternativ till kommunal verksamhet är i dag en ideell eller ekonomisk förening. En ny entreprenörsanda håller på att växa fram med föreningsformen som grund.

Den ökade internationaliseringen påverkar också förutsättningarna för

folkrörelsernas arbete. Ett svenskt medlemskap i EG kan också komma att påverka förutsättningarna för föreningslivet.

Det är mot denna bakgrund som vi nu kan behöva se över de ideella organisationernas villkor. Jag kommer därför att träffa företrädare för föreningslivet för att diskutera sådana frågor som en förbättrad dokumentation om föreningslivets förnyelse, ökad föreningsdrift av offentlig verksamhet samt föreningslivets internationalisering i samband med ett eventuellt EG-medlemskap.

En huvudfråga i sammanhanget är vilka principer som skall gälla för statens samlade stöd till föreningslivet.

Staten lämnar i dag bidrag till ett stort antal folkrörelser av vitt skilda slag. Det kan gälla stöd till folkbildning, idrott, barn- och ungdomsverksamhet, nykterhetsrörelsen, de handikappades organisationer, humanitära ändamål och de fria trossamfunden. Stödet utgår i olika former, t.ex. allmänna bidrag, resultatinriktade bidrag och uppdragsersättningar. Av dessa utgör de två förstnämnda bidragsformerna direkt stöd till föreningslivet.

Enligt en rapport (1991:6) från statskontoret, där det statliga föreningsstödet kartlagts, sägs att det sällan finns underlag för att avgöra om de mål uppnås som riksdag och regering har ställt upp i fråga om bidragen. Dessutom finns det inte något helhetsperspektiv på bidragsgivningen. Vidare saknas det enligt statskontoret en överblick över föreningslivets totala finansieringssituation.

Ett problem i sig är att stödet skapar ett i många avseenden för stort bidragsberoende hos föreningarna. Det ekonomiska beroendet förstärks av att möjligheterna till egenfinansiering är små. Förutsättningarna för att själv bidra till finansieringen av verksamheten påverkas av flera faktorer, bl.a. möjligheten att anordna lotterier. Skattelagstiftningens utformning är en annan viktig faktor.

Jag anser därför att det kan finnas goda skäl att se över principerna för föreningsstödets utformning. Detta har jag också aviserat i årets budgetproposition. Det är i det sammanhanget viktigt att kartlägga principerna bakom och utformningen av det statliga stödet och resultatuppföljningen av detta. Arbetet med detta kommer att påbörjas inom kort. Det gäller bl.a. att skaffa fram ett underlag om föreningslivets allmänna finansieringssituation och om hur kunskapen om bidragen och föreningslivets förnyelse och utveckling kan förbättras. Detta för att kunna följa upp, utvärdera, förändra och ompröva den statliga bidragsgivningen på ett sätt som bidrar till att föreningslivets förnyelse och självständiga ställning tydligt kan komma till sin rätt.

Mitt svar på Karin Israelssons fråga är således även denna gång att folkrörelserna också i framtiden skall få statligt stöd. Den nuvarande utformningen av stödet och resultatuppföljningen kan naturligtvis komma att ändras.

Anf. 50 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret på frågan som ju var ställd till finansministern. Regeringen står bakom svaret oavsett vilken minister som svarar på frågan.

De olika uttalanden som skett från den nuvarande regeringen och som berör folkrörelsernas framtid skapar naturligtvis oro i alla organisationer. Sve-

rige har ett unikt system av folkrörelser. Avsikten med folkrörelsearbetet varierar, och därför är utbudet också mycket stort.

Hos oss som arbetar aktivt inom både gamla och nya folkrörelser finns ett stort samhällsengagemang. Det är inte för egen ekonomisk vinning som vi lägger ner så många timmar av ideellt arbete. Det är för att man tror på en idé och vill förverkliga den. Jag har stor förståelse för att allt inte skall bli vid det gamla.

Samhällsutvecklingen har hela tiden bidragit till vissa förändrade arbetssätt för folkrörelserna. Det kan dock finnas anledning att behålla något av det gamla välkända i en starkt föränderlig värld. De flesta föreningar arbetar redan i dag efter de nya förutsättningarna. Vi har uppmärksammat den stigande utbildningsnivån, kvinnornas självständighet och den förbättrade informationstillgången. Vi arbetar därför med utbildning och information i mycket hög omfattning.

Det är svårt för de svaga grupperna att få sina önskemål tillgodosedda fullt ut i en sådan situation. Många inom handikapprörelsen känner stor oro inför de nya tankegångarna, och det är kanske med all rätt. Det största stödet till dessa organisationer är att ge medlemmarna en levnadssituation som är anpassad så att de kan leva ett så normalt liv som möjligt. Det kan vara färdtjänst, direktriktad information, lämpliga samlingslokaler och mycket annat. Så långt har vi tyvärr inte nått ännu.

Jag tror inte att någon är emot förändringar som syftar till förbättringar. I dag sker många förändringar som upplevs som försämringar. Landets dåliga ekonomi bidrar till det. En dåligt skött ekonomi under de senaste tio åren har givit dessa svåra effekter. Därför är det av största vikt att ekonomin stabiliseras.

Jag tackar för löftet om att folkrörelserna skall höras om ändrade villkor och nya principer. I en av de organisationer som jag är aktiv i, nämligen DKSN/RIA betyder varje satsad krona att det kommer ytterligare fem från frivilliga insatser.

Jag vet att civilministern har följt vår verksamhet i form av Bullgerillan i Stockholms innerstad, liksom satsningen på Gammeluddens utbildningscentrum. Den största insatsen görs måhända till den låga kostnaden av vad Bullgerillan kostar, medan de för samhället dyraste insatserna sker ute på Gammeludden för kriminellt belastade ungdomar. Genom brister i de tidigt insatta åtgärderna fördubblas statens kostnader många gånger om i ett senare skede. Detsamma kan sägas om många andra organisationers arbete, även i föreningsdrivna verksamheter.

Men organisationerna behöver stöd för att klara sådana uppgifter. Både i civilministerns svar och i den skrift som presenteras om det nya civildepartementet talas om ökade möjligheter till föreningsfinansiering via spel och lotterier. Nu är verkligheten sådan att staten har konkurrerat ut föreningslivet på den marknaden. Om det nya kontroversiella förslaget om kasinon genomförs kommer det att ytterligare försämra den inkomstkällan.

Samtidigt som föreningsrörelserna skall förtjäna sina pengar på spelmarknaden, kommer nya organisationer för dem som råkar illa ut av spelandet, dvs. de spelberoende, att kräva samhällets stöd för hjälpinsatser till sina nya organisationer. Skall även länkorganisationen för spelberoende finansiera

sina organisationer med spel och dobbel? Låt i stället organisationerna få del av statens inkomster på spel. Den svenska staten tar i dag in maximala inkomster på spelutbudet. Det har den senare tidens utveckling visat.

Jag tror att organisationerna skulle utföra ett betydligt bättre arbete om de slapp stå på gator och torg och sälja lotter eller hyra in sig i en bingolokal som motverkar all mänsklig gemenskap och skapar tragedier. Det är inte den framtid som svensk folkrörelse ser fram emot. Vi vill bidra till att förbättra det svenska samhället med alla våra kunskaper och alla våra aktiva medlemmars arbetsvilja. Att motverka ensamhet och bygga en ny framtid för många människor är också en uppgift för alla våra folkrörelser.

Nu återstår att lösa vilka principer som skall gälla för statens samlade stöd till föreningslivet. Jag håller med om att det måste finnas mål för den verksamheten. Det har saknats medel till utvärdering och uppföljning från folkrörelsernas sida. Det är beklagligt. När vi arbetar med olika projekt känner vi ofta att det hade varit värdefullt att kunna följa upp med en utvärdering. Det har varken medlemmar eller ekonomiska resurser räckt till för.

Med anledning av detta vill jag fråga på vilket sätt regeringen kommer att gå till väga för att utröna vilka verksamheter som givit resultat, för att kunna prioritera vilka som skall få fortsatt stöd.

Anf. 51 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Folkrörelsernas arbete är självfallet oerhört viktigt. Det är alla partier överens om, och det har man varit under lång tid, bl.a. därför att det är en grundläggande del i demokratibygget och för att värna detta bygge. Det spelar en mycket stor roll för uppfostran av våra ungdomar. Det är över huvud taget helt avgörande för en god utveckling i samhället.

Därför blir man naturligvis litet bekymrad när man som aktiv i dessa folkrörelser kan se att samhällets engagemang för folkrörelserna är i avtagande. Det kan man bl.a. se när det gäller de resurser som staten ställer till folkrörelsernas förfogande. De ekonomiska bekymren är givetvis förorsakade av den allmänna ekonomiska utvecklingen, men också av hur mycket stöd som staten är beredd att ge. Det är inte möjligt att driva en sådan verksamhet utan en samhällelig uppbackning. Det räcker inte med de frivilliga insatserna.

En annan faktor som har kommit att spela en stor roll är skattereformens genomförande. Den innehöll bl.a. en kraftig momsbreddning, som innebär att folkrörelserna får betala mycket högre kostnader för att hålla fastigheter. Det drabbar naturligvis folkrörelserna litet olika beroende på hur beroende man är av fastigheterna. Trossamfunden, som jag känner väl till, har ett mycket stort fastighetsunderhåll och en stor fastighetsskötsel, som drar mycket stora kostnader. Det kan gälla breddningen av momsen på el, vatten och avlopp.

Momsen på resor betyder naturligtvis också mycket för många folkrörelser. I samband med riksdagsbehandlingen av skattereformen uttalades att man skulle följa den här utvecklingen och återkomma till riksdagen med nödvändiga justeringar efter hand. Dessa justeringar tolkar jag inte närmast som ändringar av skattereformen, utan som ökade bidrag. Min uppfattning är att folkrörelserna har drabbats på ett sådant sätt – bl.a. av skatterefor-

men – att det är motiverat med ett ökat stöd. Om vi ser på resultatet i budgeten så är det inte ett realt ökat stöd, utan det är på sin höjd en inflationsuppskrivning, och det är knappt det.

Det finns däremot organisationer som blir väl försedda i den borgerliga regeringens statsbudget. Det är de frivilliga försvarsorganisationerna. De har fått en ökning av sitt stöd med 15 %, medan många av de ideella organisationerna på sin höjd har fått 4 %.

Trossamfunden, som jag känner till, har fått en uppskrivning med knappt 4 % av sitt verksamhetsstöd. Men när det gäller lokalbidragen blev det noll. Det blev inte en enda krona i uppskrivning. Detta skedde trots att lokalbidragen spelar en stor roll för sysselsättningssituationen. De kan ge en ökad sysselsättning på byggsidan. Den är ju mycket hårt drabbad, vilket vi alla känner till.

Nu har riksdagen behandlat den här frågan och tagit ställning till den. Man har uppdragit till regeringen att i kompletteringspropositionen komma med förslag till åtgärder. Jag kan inte begära att regeringen skall tala om vad som kommer där, men jag är nyfiken på om statsrådet har uppfattat regeringens beställning i det här sammanhanget. Riksdagen gjorde dessutom återigen ett uttalande om att de här stöden långsiktigt skall skrivas upp realt, så att vi får ett återställande i förhållande till hur läget var omkring 1980. Då var stödet mycket större realt.

Jag noterade också i statsbudgeten att det fanns tillsatt en utredare, om jag minns rätt för idrottsrörelsen, som skulle se över situationen. Om jag uppsnappade det rätt, så gällde det både skattereformen och stödet rent allmänt. Det är konstigt att just idrottsrörelsen skall få denna förmån och inte andra. Därför undrar jag om den översyn som vi nu diskuterar är ett komplement till den här speciella översynen för idrottsrörelsen, för att lösa de andra föreningarnas och trossamfundens problem.

Jag tycker att det är viktigt att regeringen inte bara uppmärksammar idrottsrörelsen. Idrottsrörelsen har varit väl sedd under alla år oavsett om det har varit en socialdemokratisk regering eller en borgerlig. Den har alltid hållit sig framme. Jag vet inte hur många påtryckningsbrev jag har fått från min organisation i Västergötland. Jag antar att det är likadant för andra riksdagsledamöter.

De andra folkrörelserna har inte samma ekonomiska resurser för att ligga på politikerna på det sätt som idrottrörelsen gör. Men de fyller naturligtvis en väl så viktig funktion, inte minst de idéburna folkrörelserna. Därför är det mycket viktigt att den här översynen tar fasta på rättvisan i fördelningen mellan olika föreningar och folkrörelser. Jag skulle vilja veta om den aktuella översynen även tar upp de frågor som jag nu har nämnt.

Anf. 52 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Fru talman! Karin Israelsson och jag är överens om vilken viktig roll folkrörelserna spelar i Sverige. Vi är också överens om att vi skall behålla mycket av det gamla välkända, nämligen det som är bra. Jag är övertygad om, att om det görs en översyn kommer man att komma fram till vilka delar av både det statliga stödet och innehållet i verksamheten som är bra och som man därför vill behålla.

Det görs många viktiga insatser av folkrörelserna, inte minst inom de områden som Karin Israelsson var inne på, nämligen när det gäller att hjälpa människor som har hamnat vid sidan av samhällsgemenskapen av olika anledningar. Därför är stödet till folkrörelserna viktigt. Det skall också ges ett fortsatt stöd till folkrörelserna.

Den kanske mest angelägna uppgiften i en översyn av statsbidragen är att skaffa fram uppgifter om föreningslivets totala finansieringssituation. Då är en av uppgifterna att undersöka vilka penningströmmar som går från staten till föreningslivet och vilka belopp som går åt motsatt håll i form av skatter och avgifter. Vi är överens där också. Översynen skall se över detta med vad staten tar igen och hur mycket delar den ut och på vilka villkor.

Men vi skall också identifiera vilken självfinansieringsgrad olika typer av organisationer har. Vi skall försöka få fram förslag på hur föreningslivets självfinansiering skall kunna stärkas och förbättras. Där avvaktar vi den lotteriutredning som sitter. Vi hade hoppats få ett förslag från den i september, men det är tyvärr förskjutet så vi får det den 1 december, eftersom de inte har hunnit med sitt arbete. Vi förväntar oss att lotteriutredningen skall komma med en del förslag som kommer att underlätta folkrörelsernas självfinansiering.

En annan intressant möjlighet som också skulle kunna prövas i en utredning är att medge skatteavdrag för den som lämnar enskilt bidrag till organisation som gör samhällsnyttiga insatser.

Vi överlägger med Bo Lundgren, som är idrottsminister, i frågan om en översyn. Om den görs, kommer den att avse hela området. Alla föreningar, idrottsföreningar och övriga, skall behandlas lika.

Berndt Ekholm var inne på frågan om lokalbidragen. Vi har noterat den beställning som gjorts från riksdagen, och vi diskuterar den tillsammans med allt annat som vi skall väga samman i den besvärliga situation som nu råder. Vad jag i dag kan säga är att besked kommer att lämnas i kompletteringspropositionen.

Vi har också varit inne på rättvisan i fördelningen. Jag bedömer att den aspekten är en viktig bidragande orsak till att det behövs en sådan här översyn av hela föreningslivet. Jag har också från andra håll fått synpunkter på detta, med jämförelser mellan idrottsrörelsen och det övriga föreningslivet.

Jag vill i det sammanhanget betona att också idrottsrörelsen gör mycket viktiga insatser, inte minst på det sociala området, i och med att man liksom övrig föreningsverksamhet fångar upp många ungdomar i sitt arbete.

Anf. 53 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Det var bra att få dessa förtydliganden. Det är inte så lätt att i ett kort formellt svar reda ut sådana här frågor.

Det känns stabilt att vi i alla partier är överens om att folkrörelserna är viktiga, särskilt som vi i riksdagen och i det politiska livet i övrigt fått inslag där man inte har samma inställning till och erfarenheter av folkrörelsernas betydelse i svenskt samhällsarbete. Vi bör visa upp en samlad front mot de nya inslagen i svensk politik.

Jag instämmer helt i att vi skall behålla det som är bra. Det är också något som föreningarna har tvingats att ta ställning till, eftersom ekonomin har va-

rit kärv. Man har hårt fått prioritera det som man tyckt vara viktigt. Nu är det inte säkert att statsmakterna håller med föreningarna om vad som är viktigast.

Såvitt jag förstår kommer samhället i en framtid mera påtagligt att vilja ha nytta av organisationerna. Man talar alltmer om föreningsdriven verksamhet. Jag tror att det är en fullt möjlig väg. Verksamheter kan då drivas med ett starkt ideellt inslag som inte är möjligt att åstadkomma i samhälleligt drivet arbete.

Jag tror att det är viktigt att satsa på detta, men man får inte glömma bort att det även i det arbetet måste finnas ekonomiska möjligheter till utveckling och fortbestånd. Det behövs utvecklingsmöjligheter för personal som arbetar i sådan verksamhet. Man kan inte heller helt komma bort ifrån att det behövs administrativ personal också i en sådan typ av verksamhet.

Det är viktigt att så många som möjligt från organisationernas sida kan vara med i beredningsarbetet, med de erfarenheter som man där har. Jag uppfattar också att statsrådet är beredd att öppna den möjligheten.

Det är viktigt att finansieringen sker så obyråkratiskt som möjligt. Dagens system för fördelningen, där de medel som samfunden, nykterhetsorganisationerna och idrottsföreningarna fått har fördelats av dem själva, har varit bra.

Det är möjligt att man kan styra det på ett annat sätt. Jag tror att det för den stora delen av projektmedlen kan finnas möjlighet att hitta inriktningar som styr mot ett gemensamt mål. Det är riktigt att ställa upp sådana mål för en verksamhet. Jag tror inte att någon kan ha något emot det.

Lotteriutredningens förslag berör inte någon lätt problematik. Det är en av anledningarna till att jag hade velat tala med finansministern. Jag hade velat höra vilken inställning hon har till hur lotterier skall bedrivas och hur man skulle kunna tillgodogöra sig de relativt stora inkomster som lotteriverksamheten ger. Jag ser det som en stor fara att kasinoverksamhet skulle bli ett ytterligare sätt att finansiera statens utgifter. Jag tror att det bästa sättet är att direkt anslå statsmedel, snarare än att satsa på en mängd lotterier.

Anf. 54 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Det är mycket bra att civilministern ser över föreningslivets finansiering. Det bör göras på ett sådant sätt att man klargör både ingående och utgående strömmar. Det kommer att bli en mycket nyttig lektion för statsmakterna. Förmodligen fördelas stödet i dag på ett ganska orättvist sätt. Det är min hypotes.

Jag menar också att det är bra att man ser på självfinansieringsgraden. Den gestaltar sig säkerligen på många olika sätt. Trossamfunden har t.ex. en mycket hög självfinansieringsgrad, och bidragen svarar för en ringa del av verksamheten. Trots det har man fått en mycket kraftig real försämring av bidragen till trossamfunden från 1980 till i år. Trots att samfunden har en mycket hög självfinansieringsgrad, har man inte ansett det angeläget att ge ett rejält stöd till dem.

Man bör också uppmärksamma att lotterier inte är en lösning för alla typer av folkrörelser. Det är t.ex. inte särskilt attraktivt för i varje fall flertalet trossamfund att arbeta med lotterier, medan det kanske passar utmärkt för id-

rottsrörelsen. Man har olika traditioner och kulturer, och dessa bör vi naturligtvis ta hänsyn till.

Förslaget om skatteavdrag tror jag inte alls på. Det är också en gammal socialdemokratisk ståndpunkt. Om man får avdrag för att man ger en gåva, innebär det de facto att någon annan i skattekollektivet får betala detta. Det är ett kringgående och delvis osmakligt förslag. Det är mycket bättre att rakt och ärligt ge ett bidrag. Då är det helt klart vilket stöd som ges i förhållande till andra folkrörelser.

Jag har noterat att lokalbidraget kommer upp till diskussion i samband med kompletteringspropositionen. Jag tycker att det är bra och förutsätter med anledning av riksdagens beställning att det skall ge ett positivt utfall.

Det är slutligen mycket viktigt att skattereformens effekter diskuteras i samband med folkrörelsernas verksamhet. Som en del av denna översyn bör man ta reda på hur skattereformen har slagit för folkrörelserna. Man får inte glömma bort detta. Det vore olyckligt att ta upp detta som en åtgärd vid sidan om det övriga.

Anf. 55 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Fru talman! Karin Israelsson frågade mig i sitt förra inlägg vem som skulle göra denna utvärdering. Den skall i första hand göras av föreningarna själva. Det är viktigt att vi inte går in uppifrån och trampar på folkrörelsernas integritet. Vi bör tillsammans på olika sätt ta fram de uppgifter som vi behöver.

Karin Israelsson sade också att staten vill ha nytta av organisationerna. Ja, så skulle man kunna uttrycka det. Vi bedömer att föreningslivet har en bra verksamhet, som skulle kunna betyda mycket inom olika områden. Vissa saker skulle kunna utföras med hjälp av uppdragsfinansiering, framför allt för kommunernas räkning. Det är bra att föreningar kan arbeta med delvis ideella inslag men också kan få det stöd och de bidrag som de behöver för att kunna genomföra sin verksamhet.

Det är riktigt att vi i dag har olika fördelningsprinciper. Som jag sade inledningsvis saknar vi en helhetssyn, och vi behöver därför ta ett mera samlat grepp. Några principer i det sammanhanget skulle t.ex. kunna vara följande.

Man skulle kunna tillåta en friare användning av statsbidragen, så att föreningslivet blir mera självständigt och inte så styrt av statsbidragen som i dag.

Man skulle vidare kanske kunna förlänga bidragsperioderna, så att det blir bättre möjligheter att planera och skapa en trygghet och stabilitet.

En tredje princip som jag tror är tänkbar är att ha en bättre uppföljning än i dag. Jag tror att det skulle gynna föreningslivet, inte minst ur rättvisesynpunkt. Kombinerat med bättre möjligheter till självfinansiering tror jag att detta skulle skapa en bra utgångspunkt för föreningslivet i framtiden.

Anf. 56 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag tror säkert att folkrörelserna är beredda att göra utvärderingar och att lämna de uppgifter som departementen behöver för att få fram ett så bra bakgrundsmaterial som möjligt i den fortsatta behandlingen av föreningsrörelsens verksamhet – naturligtvis i mån av resurser och tid, men jag tror att detta ligger i föreningsrörelsens intresse.

Vi prövar också uppdragsfinansiering, även det ibland kan vara kärvt. Kommunerna kommer ofta till oss i RIA-verksamheten med ganska stora krav i fall där samhället saknar resurser och där man utgår från att vi av ideella skäl skall ställa upp. Det kan gälla människor som hamnar mellan två stolar när de skrivs ut från psykiatrisk vård, kanske med alkoholbesvär, fall som socialtjänsten inte klarar. Man måste vara medveten om att föreningslivet måste ges ekonomiska möjligheter att klara sådana arbetsuppgifter.

Det känns bra att pengar också fortsättningsvis skall ges till folkrörelserna. Det finns ledamöter som från denna talarstol kräver att man skall spara 13 miljarder på denna typ av verksamheter. De bör få det beskedet att inte den nuvarande och säkerligen inte heller den förra regeringen har sådana tankar.

Det är bra om perioderna kan förlängas, så att man vet hur uthållig man kan vara i sin verksamhet. I dag bedriver vi verksamhet från den 1 juli till den 1 januari utan att ha pengar i kassan. Vi vet inte vad som skall hända innan de här bidragen så småningom kommer, och det är en mycket oviss situation för många organisationer. Det uppskattas mycket om man kan hitta lösningar på sådana praktiska problem.

Uppföljningen är, som jag tidigare har sagt, ett viktigt inslag för att vi skall kunna veta vad vi håller på med och kan se vilka resultat som vårt arbete ger. Vi får sedan närmare diskutera finansieringsformerna. Jag är fortfarande skeptisk till att alla folkrörelser skulle ha lotterier som inkomstkälla.

Anf. 57 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Fru talman! Jag konstaterar ännu en gång att föreningslivets insatser är viktiga och att jag återkommer med inbjudan till företrädare för föreningarna tidigt i höst, då vi skall fortsätta att diskutera dessa frågor. Jag tackar för debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositionerna
1991/92:107 till socialutskottet
1991/92:115 till skatteutskottet
1991/92:128 till lagutskottet
1991/92:137 till jordbruksutskottet
1991/92:140 till kulturutskottet
1991/92:148 till socialutskottet
1991/92:158 och 159 till justitieutskottet

Motionerna
1991/92:Jo22–Jo34 till jordbruksutskottet

7 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositionerna
1991/92:113 Ny börslagstiftning m.m.
1991/92:141 Upphävande av lagen (1986:1242) om försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt, m.m.

Konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU31 Riksdagen och dess myndigheter m.m.

Justitieutskottets betänkanden
1991/92:JuU17 Terroristlagstiftningen
1991/92:JuU18 Anslag till brottsskadenämnden m.m.
1991/92:JuU19 Anslag till rättshjälp m.m.

Lagutskottets betänkanden
1991/92:LU24 Konsumentpolitiska frågor m.m.
1991/92:LU25 Livsmedelskontroll m.m.
1991/92:LU26 Upphovsrättsliga frågor
1991/92:LU34 Länskronofogdemyndigheternas styrelser

Jordbruksutskottets betänkande
1991/92:JoU16 Djurförsök

Näringsutskottets betänkanden
1991/92:NU19 Finansinspektionen m.m.
1991/92:NU21 Vissa utrikeshandelsfrågor
1991/92:NU27 Utlänningars rätt att idka näring i Sverige

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
1991/92:AU13 Regionalpolitiken

8 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 26 mars

1991/92:159 av *Lars-Erik Lövdén* (s) till justitieministern om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten:

Den ekonomiska brottsligheten är ett stort och kraftigt växande problem i det svenska samhället och den kostar varje år skattebetalarna tiotals miljarder kronor. Enligt en nyligen gjord uppskattning kan det i värsta fall handla om så mycket som 60 miljarder kronor – vilket skulle vara lika mycket som statens utgifter för utbildning, forskning och studiestöd. Någon säker och

bestämd uppgift om den exakta omfattningen finns inte, men att det är fråga om mycket stora belopp står alldeles klart.

Den ekonomiska brottsligheten är på väg att nå en omfattning som är direkt samhällsfarlig. BRÅ har i en undersökning från 1985 konstaterat att det då förelåg brottsmisstanke i 75 % av företagskonkurserna. Av de 17 400 bolagskonkurser som inträffade under 1991 låg det i stor utsträckning ekonomiska brott bakom. Bolagskonkurserna under förra året ledde till att 50 000 personer blev arbetslösa.

Den ekonomiska brottsligheten orsakar stora skadeverkningar för såväl samhället som för enskilda medborgare. Särskilt allvarligt är att samhällsmoralen undergrävs av denna brottslighet. Eko-brottsligheten utgör också ett hot mot en sund marknadsekonomi. Konkurrensen snedvrids så att seriösa företagare får mycket svårt att klara sig. Vissa typer av ekonomiska brott utgör också ett hot mot vår gemensamma miljö.

Samtidigt som den ekonomiska brottsligheten tagit sig allt allvarligare och svårbemästrade former har samhällets och då särskilt polisens resurser för denna brottsbekämpning allvarligt försämrats. Regeringen har hittills också visat ett uppenbart ointresse för frågan. Regeringen angav i budgetpropositionen inte längre Eko-brottsligheten som ett prioriterat område. Uppdraget till aktiebolagskommittén att lägga förslag om ansvarsgenombrott (personligt betalningsansvar i vissa situationer i aktiebolag) har dragits tillbaka och konkursutredningen har lagts ner.

Den 7 januari i år redovisade riksåklagaren och rikspolisstyrelsen en rapport om den ekonomiska brottsligheten och lämnade en rad förslag till åtgärder. Förslagen innefattar ändringar i lagstiftningen, bättre arbets- och utredningsmetoder, utbildningsinsatser och förslag till slagkraftigare organisation. En förstärkning av resurserna krävs också.

För att uppnå en acceptabel nivå på brottsbekämpningen måste polisen tillföras ca 50 milj.kr. att användas till en förstärkning av Eko-polisorganisationen och inrättandet av en särskild s.k. finanspolis.

Mot bakgrund härav vill jag ställa följande frågor till justitieminister Gun Hellsvik:

1. Kommer regeringen att föreslå ökade resurser till polisen för bekämpning av den ekonomiska brottsligheten?
2. Anser regeringen att det krävs bättre styrmedel för polisens resursanvändning i syfte att säkerställa en tillfredsställande nivå på Eko-brottsbekämpningen?
3. Kommer regeringen mot bakgrund av riksåklagarens och rikspolisstyrelsens rapport att på nytt aktualisera frågan om ansvarsgenombrott?
4. Vilka övriga åtgärder från regeringens sida föranleds av riksåklagarens och rikspolisstyrelsens rapport?

1991/92:160 av *Hans Göran Franck* (s) till justitieministern om Europarådskommitténs rapport om svensk kriminalvård m.m.:

European committee for the prevention of torture and inhuman and degrading treatment or punishment (CTP) har i februari 1992 lämnat en rapport

om sitt besök i Sverige 5–14 maj 1991. Rapporten antogs enhälligt av CTP vid dess tolfte möte 3–7 februari 1992.

I rapporten begär CTP att de svenska myndigheterna "provide an interim and a follow up report on action taken upon its report".

CTP är också angeläget om att etablera en fortgående dialog med svenska myndigheter. Under punkterna 154–173 i rapporten framlägger CTP en rad konkreta förslag till förbättring av förhållandena i polisstationer, häkten, fängelser och andra anläggningar.

Den kritik som framförs är delvis av allvarlig beskaffenhet. De missförhållanden som kritiseras är inte okända utan har tidigare blivit föremål för kritik också i Sverige.

I anledning härav får jag ställa följande frågor till justitieministern:

1. Vilken bedömning gör justitieministern av CTP-rapporten?
2. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta i anledning av den framförda kritiken och de olika rekommendationerna?
3. När beräknar regeringen att de svenska myndigheterna skall kunna avge en uppföljande rapport om vidtagna åtgärder?

1991/92:161 av *Lars Biörck* (m) till arbetsmarknadsministern om yrkesinspektionens befogenheter:

En av yrkesinspektionens arbetsuppgifter är att tillse att arbetsmiljölagen efterlevs. Yrkesinspektionen kan meddela förelägganden om viten och kräva att arbetsplatser stängs.

Föreskrifter om arbetsplatsernas utformning har successivt skärpts, vad som ena året har betraktats som godtagbart kan nästa år dömas ut. I viss utsträckning kan dessutom föreskrifterna tolkas olika hårt av yrkesinspektionsdistrikten och av enskilda tjänstemän.

Konsekvenserna av detta kan bli att kommunala samhällsnödvändiga verksamheter inte längre kan bedrivas, eftersom kommunerna saknar ekonomiska resurser att bygga om sina lokaler så att de tillfredsställer yrkesinspektionen.

I de fall det handlar om lokaler för lagstadgade verksamheter, t.ex. brandstationer, uppstår en allvarlig konflikt mellan kommunens intresse av att vara en bra arbetsgivare och att under givna ekonomiska förutsättningar ge kommuninnevånarna nödvändig service.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till arbetsmarknadsministern:

1. Vad kan regeringen göra för att skapa balans mellan arbetsmiljölagens krav och ekonomiska förutsättningar?
2. Kommer regeringen att vidta åtgärder så att i framtiden enskilt godtycke undviks vid tolkning av gällande arbetsmiljöregler?

den 27 mars

1991/92:162 av *Lars Stjernkvist* (s) till statsrådet Bo Lundgren om en god bostad för alla:

I utredningen om statens stöd till bostadsfinansieringen föreslås en stegvis minskning av stödet. De som bor i äldre hus får behålla en förhållandevis stor del av sina subventioner, medan stödet till nyproduktionen skärs ner kraftigt.

Det förekommer inte helt överraskande olika åsikter om vad förslaget innebär för boendekostnaderna. Ett torde dock stå klart: förslaget innebär att skillnaderna i kostnader mellan nya och äldre årgångar ökar dramatiskt. Den som önskar flytta in i en nybyggd bostad måste alltså antingen betala åtskilligt mer än i dag eller acceptera en kraftigt försämrad standard.

Regeringens utredare ger ett klart, men kärvt, budskap till alla bostadssökande: Tyvärr, vi har inte råd att ge er samma bostadsstöd som tidigare generationer erhållit. Ni kommer bo dyrare och/ eller sämre.

Före valet var budskapet ett annat. Då fick samma bostadssökande veta att hyrorna skulle sjunka med 100 – 300 kr. i månaden, om de valde att lägga sin röst på moderaterna.

En röst på centern skulle ge sänkta kostnader för mat och hyra med 6 000 kr. per år.

Sannolikt var det många, inte minst ungdomar, som lockades av dessa löften.

Om regeringen väljer att följa utredningens förslag så sker ett systemskifte på bostadsmarknaden. Målet att alla skall garanteras en bra bostad överges. Den som inte har råd med ett modernt utrustat kök, en egen toalett osv. skall anpassa sina önskemål efter den egna plånboken. Staten skall inte lägga sig i.

Om regeringen följer utredningens förslag kommer många ungdomar att känna sig lurade. Risken är uppenbar att de förlorar förtroendet för politiken och politikerna.

Av kommentarerna från regeringsföreträdare och regeringen närstående kan jag dra slutsatsen att det finns olika uppfattningar om förslaget. Centerns Agne Hansson har tydligt markerat att han ogillar betydande delar av förslaget. Eftersom tiden för en debatt om det framtida bostadsfinansieringssystemet är kort fordras en intensiv debatt. Det är viktigt att alla blir klara över regeringens avsikter så tidigt som möjligt.

I svaret på en fråga i riksdagen gav statsrådet Bo Lundgren sin syn på bostadspolitiken. Tyvärr fanns inget utrymme för en djupare analys av det nu aktuella utredningsförslaget.

Mot bakgrund av ovanstående frågar jag därför:

1. Vilka åtgärder anser statsrådet fordras för att garantera alla en god bostad?
2. Vilka åtgärder behövs enligt statsrådet för att valrörelsens löften till ungdomarna och andra bostadssökande skall anses vara uppfyllda?

9 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

1991/92:567 av *Lena Hjelm-Wallén* (s) till statsrådet Beatrice Ask om direktiven till läroplanskommittén:

I riksdagen den 24 mars hävdade skolministern att ståndpunkten att betyg skall sättas redan i lågstadiet är hennes personliga åsikt, inte regeringens. Denna åsikt återfinns dock som direktiv till betygsutredningen.

Måhända finns det fler "personliga åsikter" – till skillnad från regeringens ställningstaganden – i andra utredningsdirektiv.

Mot denna bakgrund vill jag till skolministern ställa följande fråga:

Är uttalandet i direktiven till läroplanskommittén, att slöjd, hemkunskap och barnkunskap inte längre behöver vara obligatoriska ämnen, skolministerns personliga åsikt eller är det hela regeringens ställningstagande?

1991/92:568 av *Margitta Edgren* (fp) till försvarsministern om samarbete om räddningstjänst mellan kommun och statlig myndighet:

Vi har i landet fyra statliga räddningsskolor, Skövde, Rosersberg, Sandö och Revinge. Där utbildas brandmän, brandmästare och brandförmän, i Revinge också brandingenjörer. Skolorna är modernt utrustade med modern maskinpark. Revingeskolan utanför Lund har en fin anläggning för övningar och utbildning och en ny brandstation. Skolan förfogar totalt över 20 brandbilar. 200 meter från skolan har Lunds kommun en deltidsbrandkår med brandstation, 13 deltidsanställda och två brandbilar.

Jag anser att det vore positivt för både Lunds kommun och staten om man kunde samarbeta, det skulle spara mycket pengar för de berörda parterna. Rekrytering av lärare till skolan skulle troligen också underlättas om de hade tillfälle att delta i utryckningstjänsten. Kommunen skulle tjäna på att få tillgång till modernt utbildad personal och specialmaterial. Hindret för samarbete finns i räddningstjänstlagen. Den medger samarbete mellan en kommun och en befintlig industribrandkår. Däremot ger lagen inte utrymme för samarbete mellan en kommun och en statlig myndighet, som i detta fall räddningsskolan är.

Kan försvarsministern tänka sig medverka till en ändring av räddningstjänstlagen så att ett sådant samarbete som jag efterlyser kan genomföras?

1991/92:569 av *Maj-Lis Lööw* (s) till kulturministern om jämställdhetsaspekter vid tillsättningen av landshövdingeposter:

Fyra vakanta landshövdingeposter återbesätts med enbart män.

Hur vill jämställdhetsministern kommentera detta?

1991/92:570 av *Sigrid Bolkéus* (s) till justitieministern om polishögskolan och ämnet sexuella övergrepp mot barn:

Enligt uppgift har tjänsten som utbildare på polishögskolan i frågor som rör sexuella övergrepp mot barn dragits in.

Jag vill fråga justitieministern om detta är förenligt med den vikt vi lägger på dessa frågor?

1991/92:571 av *Lars Hedfors* (s) till statsrådet Bo Lundgren om regeringens skattepolitik:

På kort tid har olika representanter för den borgerliga regeringen gjort ett antal motstridiga uttalanden om beskattningen i Sverige.

Carl Bildt, Anne Wibble och Bo Lundgren anser t.ex., att skatterna kan sänkas med 10 miljarder kronor per år. Bengt Westerberg betraktar detta som omöjligt.

Bo Lundgren sade före valet, att den generella momssatsen "snarast" borde sänkas till 18 %. Den 21 mars i år ansåg Bengt Westerberg att momsen möjligen kunde sänkas till 22 %.

Samme Westerberg anser, att fastighetsskatten kan höjas. Det tycker inte Bo Lundgren.

Carl Bildt och Bo Lundgren hävdar, att energiskatten för industrin kan sänkas med 4 miljarder kronor. Olof Johansson hotar med att lämna regeringen, om detta blir verklighet.

Ovisshet råder också om regeringens inställning när det gäller den s.k. flyttskatten, kilometerskatten och beskattningen av egenföretagare.

Detta skapar otydliga spelregler och leder till osäkerhet bland företagare och enskilda.

På vilket sätt avser regeringen att skapa klarhet om sin skattepolitik?

1991/92:572 av *Britt Bohlin* (s) till försvarsministern om F 13 i Norrköping:

Enligt en artikel i Skaraborgs läns Allehanda den 21 mars uttalar försvarsministern sitt stöd för F 13 i Norrköping. Skälet han hänvisar till är flottiljens betydelse i incidentberedskapen. ÖB:s bedömning är att incidentberedskapen inte påverkas av var flygdivisionerna är fredsbaserade.

Min fråga till försvarsministern är därför: På vilken grund gör försvarsministern sin taktiska bedömning?

1991/92:573 av *Viola Furubjelke* (s) till utrikesministern om kurdernas situation:

Inför det kurdiska nyårsfirandet Newroz har förtrycket mot kurdiska byar i östra Turkiet kulminerat. Den turkiska armén har genomfört en regelrätt massaker på civila kurder. Det finns skäl till oro för den fortsatta utvecklingen.

Vad har utrikesministern gjort och vad kommer utrikesministern att göra för att förhindra fortsatt förtryck och dödande av civila kurder?

1991/92:574 av *Sinikka Bohlin* (s) till socialministern om bostadsfinansieringen och äldreboendet:

Landets kommuner försöker förverkliga ÄDEL-reformens intentioner om äldreboendet.

Kan socialministern garantera att den föreslagna bostadsfinansieringen inte äventyrar detta?

1991/92:575 av *Hans Göran Franck* (s) till statsrådet Beatrice Ask om skolans sexual- och samlevnadsundervisning:

Sexualundervisningen, som infördes redan 1942 i våra skolor, har varit obligatoriskt skolämne sedan 1955. Ämnet sex- och samlevnadsundervisning nämns inte i direktiven till läroplanskommittén. Enligt min mening är det angeläget att ämnet även i fortsättningen anges som obligatoriskt i läroplanen och att undervisningen inte blir frivillig för kommunerna att genomföra.

Jag ställer följande fråga till statsrådet Beatrice Ask:

Avser regeringen att avskaffa den obligatoriska sexual- och samlevnadsundervisningen?

1991/92:576 av *Chatrine Pålsson* (kds) till försvarsministern om kustbevakningens lokala organisation i Kalmar län:

När kustbevakningen ålades av regeringen att omorganisera verksamheten inom en given budgetram och mot en väl analyserad hotbild så föreslog utredarna Oskarshamn till att bli länets enda kuststation och tillika miljöstation. Regeringen har nu gått emot utredarnas förslag och föreslår i stället att kuststationen i Oskarshamn skall bort.

Varför följde inte regeringen utredarnas förslag?

1991/92:577 av *Ingbritt Irhammar* (c) till kommunikationsministern om infrastrukturella satsningar i Skåne:

Det nuvarande sysselsättningsläget i Skåne är allvarligt. Besvikelsen i regionen blev därför stor, när det visade sig att Skåne inte fick någon del av regeringens senaste infrastrukturella satsningar på vägar och järnvägar.

Tidigareläggningar av statliga investeringar i Skåne inom en snar framtid skulle innebära en behövlig psykologisk och ekonomisk stimulans inom regionen. Behovet av förbättrade kommunikationer framför allt till och från sydöstra Skåne är stort, då arbetsmarknaden i denna del drabbats hårt de senaste åren. En upprustning och elektrifiering av järnvägen Malmö – Ystad – Simrishamn skulle få stor regionalpolitisk betydelse.

Mot denna bakgrund vill jag fråga kommunikationsministern:

Har regeringen några planer på infrastrukturella satsningar i Skåne i allmänhet och järnvägssträckan Malmö–Ystad–Simrishamn i synnerhet?

1991/92:578 av *Inger Hestvik* (s) till arbetsmarknadsministern om de handikappade och arbetsmarknaden:

Inom arbetsmarknadspolitiken brukar vi tala om "Allas rätt till arbete".

I den lågkonjunktur som nu råder och med de arbetslöshetstal som ständigt stiger ställs man inför tanken: hur går det för de allra svagaste i vårt samhälle och på arbetsmarknaden?

Har arbetsmarknadsministern någon strategi för att försäkra sig om att inte handikappgrupperna blir de stora förlorarna i den rådande situationen?

1991/92:579 av *Per Stenmarck* (m) till kommunikationsministern om järnvägslinjen mellan Malmö och Ystad:

1990-talet skall bli infrastrukturens årtionde. Detta framgår av regeringens beslut att satsa 4 miljarder kronor på 38 olika projekt inom väg- och järnvägsområdet.

Väl fungerande kommunikationer är en förutsättning för svenskt näringsliv, likaså goda förbindelser till våra grannländer.

Över Östersjön finns fungerande färjetrafik från södra Skåne. Den som vill transportera gods till Centraleuropa kan bl.a. göra det via järnvägsfärja från Ystad till Polen. För vidare transport finns en numera elektrifierad järnvägssträcka till den tjeckoslovakiska gränsen. I Sverige är järnvägen elektrifierad ner till Malmö, däremot inte på järnvägslinjen mellan Malmö och Ystad. Denna sträcka utgör därmed ett nålsöga för transporter till Centraleuropa.

Vilka åtgärder avser kommunikationsministern vidta för att öppna en fullgod transportled mot Centraleuropa via Ystad?

1991/92:580 av *Gunhild Bolander* (c) till försvarsministern om viss utrangerad försvarsmateriel till de baltiska staterna:

Inom armén har påbörjats en inventering och utrangering av materiel i mobiliseringsförråden. Även inom ramen för den förestående omläggningen av försvarets organisation i övrigt kommer en hel del materiel att behöva utrangeras.

Stora behov av akuta hjälpinsatser och materiel i övrigt föreligger i våra östra grannländer i Baltikum. Det är enligt mitt förmenande angeläget att utöver de biståndsinsatser som redan beslutats tillvarata de ytterligare möjligheter till insatser från Sverige som kan tänkas uppstå. Mycket av den materiel som nu kommer att rensas ut från försvaret skulle komma väl till pass i de baltiska staterna. De uteblivna intäkter som skulle uppstå genom att materiel skulle skänkas i stället för att försäljas kompenseras genom att försvaret genom åtgärderna kommer att spara pengar i bl.a. underhållskostnader. Mot denna bakgrund vill jag fråga försvarsministern:

Är ministern beredd att inventera lämplig försvarsmateriel som skall utrangeras och bidra till att denna överförs till de baltiska staterna på här angivet sätt?

1991/92:581 av *Berith Eriksson* (v) till socialministern om rätten till barnomsorg:

I nästan hälften av landets kommuner finns det en regel som säger att har man varit arbetslös i mer än två till tre månader så får man inte behålla sin daghemsplats. Detta är att försätta småbarnsföräldrar i en omöjlig situation när de får ett arbete. Enligt arbetslöshetskassans regler måste omsorgen vara

ordnad för att man skall få vara arbetssökande och ha understöd. För mig står det helt klart att här behövs en rensning i regelsystemet. En lösning vore en lag om barns rätt till barnomsorg.

Min fråga till socialministern är:

När kommer regeringen att ta initiativ till en lagstiftning för barnomsorg åt alla?

1991/92:582 av *Lisbeth Staaf-Igelström* (s) till socialministern om gruppbostäder för utvecklingsstörda:

Trots att riksdagen har beslutat om ett särskilt stimulansbidrag för byggande av speciellt anpassade bostäder för äldre, handikappade och långtidssjuka, kommer inte antalet anpassade lägenheter att täcka behoven.

De stora institutionerna läggs ner och de utvecklingsstörda skall inlemmas i en mindre, mer vardaglig tillvaro. Detta mål kan svårligen uppnås eftersom de små gruppbostäderna ännu inte finns.

Hög arbetslöshet och sjunkande byggkostnader bör utnyttjas för att tillgodose angelägna behov.

Är statsrådet beredd att satsa ytterligare statsbidrag till nybyggnation av gruppbostäder för utvecklingsstörda?

1991/92:583 av *Rolf L Nilson* (v) till miljöministern om returpappersmarknaden:

Återigen kommer uppgifter om att returpappersmarknaden inte fungerar. Därmed hotas också insamlingen av returpapper.

Detta sker trots att efterfrågan på returpapper ökar. Problemen tycks denna gång bero på bristande priskonkurrens mellan de två insamlingsbolagen.

Bolagen drivs av skogsbolagen, vars intressen av att returpapper konkurrerar ut råvara från skogen kan misstänkas vara mycket låga. Även karteller och andra konkurrensbegränsande inslag förekommer, vilket hämmar utvecklingen.

Dessa brister och hoten om att bränna returpapperet har medverkat till att andelen insamlat papper för första gången har minskat. Detta är oroväckande och rimmar illa med de miljöpolitiska ambitioner som riksdagen gett uttryck för.

Därför vill jag fråga:

Vad kommer regeringen att göra för att returpappersmarknaden skall fungera tillfredsställande ur både ekologiskt och ekonomiskt hänseende?

1991/92:584 av *Conny Sandholm* (fp) till statsrådet Bo Lundgren om skattelagstiftningen och arbete i bostaden:

I och med den snabba utvecklingen av telekommunikationer kan allt fler ha sin arbetsplats i eller i anslutning till sin bostad. I USA beräknas vid sekelskiftet 20 miljoner arbeta på detta sätt. Fördelar finns i mindre resande,

högre produktivitet och minskade kostnader för företag, näringsidkare och samhälle.

Minskat pendlande minskar trafik och miljöpåkänningar och ger möjligheter till arbete utanför tätorter i en för den enskilde bättre och kreativare miljö, vilket ger nya förutsättningar för samhällsbyggande i framtiden.

För att klara den snabba utvecklingen i ny teknik måste flexibilitet och förändringsmöjligheter prioriteras. Då kan vi också undvika felsatsningar som t.ex. det stora kontorsbyggandet under slutet av 80-talet. Ökade möjligheter till arbete i bostaden kan också bli en väg tillbaka till ett mer "nära samhälle".

Därför blir min fråga:

Är skatteministern villig att ta de initiativ till de ändringar i skattereglerna som kan anses nödvändiga?

1991/92:585 av *Anita Johansson* (s) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningsskapande åtgärder i Stockholms län:

Från länsstyrelsen i Stockholm har föreslagits att länsstyrelsen eller länsarbetsnämnden som ett led i kampen mot arbetslösheten som en försöksverksamhet skulle få disponera 1 miljard kronor att låna ut till offentliga investeringar som ger sysselsättning. Staten skulle garantera lånen, och lånebeloppet skulle täcka halva investeringskostnaden. På så vis skulle 5 000 arbetslösa få jobb och kostnaden för kontantstöd för dem försvinna. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är detta ekonomiskt fördelaktigt.

Mot den här bakgrunden vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund:

Avser arbetsmarknadsministern att föreslå att den angivna försöksverksamheten i Stockholms län får genomföras?

1991/92:586 av *Lars Björkman* (m) till kommunikationsministern om ombyggnaden av riksväg 41:

Regeringen har på ett handlingskraftigt sätt lyft fram frågor kring infrastrukturen. Åtskilliga projekt har tidigarelagts, och ytterligare satsningar kommer att ske enligt den information som lämnats.

Samtidigt med dessa satsningar genomförs ett antal ny- och ombyggnadsprojekt på såväl riks- som på det regionala vägnätet. Ytterligare projekt väntar på sitt genomförande, och i några fall finns alla planer klara, men besluten har överklagats till regeringen. Ett sådant projekt är RV 41 söder om Kinna i Älvsborgs län, där länsstyrelsen sedan avsevärd tid tillbaka översänt alla handlingar till regeringen, som därmed har att avgöra ärendet.

Sysselsättningsläget på entreprenadsidan är svagt i detta område, och förväntningarna är stora på att vägbygget skall starta.

Kan kommunikationsministern nu ge besked om när detta bygge kommer att kunna påbörjas?

1991/92:587 av *Ingbritt Irhammar* (c) till statsrådet Alf Svensson om Turkiet och de mänskliga fri- och rättigheterna:

Inför firandet av kurdiska nyåret besköts kurder i östra Turkiet. Ett nittiotal kurder dödades, och hundratals skadades av turkiska säkerhetsstyrkor. En massaker på kurder skedde.

Turkiska flygvapnet har vid upprepade tillfällen flugit över norra Irak och utfört bombningar mot den kurdiska befolkningen. Samtidigt anser sig Turkiet vara en demokratisk stat och framhåller det faktum att landet undertecknat internationella konventioner om brott mot mänskliga fri- och rättigheter.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet Alf Svensson:

På vilket sätt agerar den svenska regeringen för att få Turkiet att respektera de konventioner om mänskliga fri- och rättigheter som landet undertecknat?

1991/92:588 av *Ingegerd Sahlström* (s) till statsrådet Beatrice Ask om yrkessärskolans läroplan:

I direktiven till den nu arbetande läroplanskommittén ingår ej något uppdrag gällande yrkessärskolans (den frivilliga särskolans) läroplan.

I dag arbetar man i yrkessärskolan efter läroplanen Lsä 73. Yrkessärskolan behöver en ny läroplan.

Avser statsrådet att ge tilläggsdirektiv om yrkessärskolans läroplan?

1991/92:589 av *Yvonne Sandberg-Fries* (s) till justitieministern om kriminalvårdsanstalten i Karlskrona:

Våren 1991 beslöt riksdagen att kriminalvårdsanstalten i Karlskrona skall läggas ned den 1 juli 1992. Regeringen gjorde i årets budgetproposition samma bedömning. Som en konsekvens av detta utgick från kriminalvårdsstyrelsen redan hösten 1991 direktiv om att antalet platser vid anstalten skulle minskas till hälften eller med 20 platser. Så har också skett, och ett antal anställda har sagts upp. Fredagen den 20 mars kom nya direktiv. Platserna skall öppnas igen och personalen återanställas. Som motiv anges den höga häktesbeläggningen.

Avser regeringen att behålla Karlskronaanstalten för att tillgodose behovet av slutna anstaltsplatser inom kriminalvården?

den 27 mars

1991/92:590 av *Eva Johansson* (s) till kommunikationsministern om Arlandabanan:

Enligt uppgifter i media har kommunikationsministern i ett tal hos Ingenjörsvetenskapsakademien sagt att Arlandabanan kommer att finnas på plats ett år tidigare än beräknat, dvs. senast år 1996.

Såvitt jag vet har det bolag som skall bygga bansträckan Rosersberg – Arlanda – Odensala ännu inte bildats, än mindre har någon upphandling skett.

Någon färdig strategi för hur den stora trafik som finns på den nuvarande

banan skall kunna hållas i gång och samordnas med byggandet finns heller inte.

Inte heller är alla avtal om markköp avklarade.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga kommunikationsministern följande:

På vilka fakta grundar kommunikationsministern sitt uttalande att Arlandabanan kommer att bli klar ett år tidigare än beräknat?

1991/92:591 av *Ines Uusmann* (s) till kommunikationsministern om Arlandabanan:

Den socialdemokratiska regeringen beslöt, efter flera grundliga utredningar, att Arlandabanan skulle upphandlas av ett bolag ägt av banverket och luftfartsverket. Banan skulle upphandlas i konkurrens på entreprenadmarknaden. Likaså skulle bolaget i fri upphandling sluta avtal om trafikeringsrätten för pendeltågstrafik till Arlanda.

Därefter har den borgerliga regeringen genom olika turer lyckats försena projektet minst ett halvår.

Nu förklarar statssekreteraren i kommunikationsdepartementet:

1) att planerna för byggandet av Arlandabanan är för storvulna,
2) att han hoppas få in utländska investerare i projektet,
3) att jakten på privata investerare i utlandet går trögt eftersom "många investerare är tveksamma".

Med anledning av ovanstående vill jag fråga kommunikationsministern följande:

Kan kommunikationsministern garantera att Arlandabanan inte ytterligare fördröjs?

1991/92:592 av *Ingvar Carlsson* (s) till statsministern om politiska åtgärder för att hindra ökad arbetslöshet:

Enligt regeringens prognos i oktober förra året skulle arbetslösheten bli 3,5 % 1993. Enligt långtidsutredningen bli emellertid arbetslösheten 1993 4,8 %. Enligt AMS kommer den öppna arbetslösheten i sommar att nå 6 % och nästa sommar 7 %.

Mot den bakgrunden skulle jag vilja ställa följande fråga till statsminister Carl Bildt:

Är statsministern mot den här bakgrunden nu beredd att initiera några politiska åtgärder för att förhindra att arbetslösheten stiger till dessa nivåer?

1991/92:593 av *Bo Nilsson* (s) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten bland handikappade:

Arbetslösheten ökar nu för varje dag. Snart passerar vi 200 000. Dessutom beräknar experterna att arbetslösheten kommer att fortsätta att öka både i år och nästa år. Detta är mycket allvarligt. Men det finns grupper som drabbas ännu hårdare än andra. De handikappade är en sådan grupp. Enligt han-

dikapputredningen är arbetslösheten bland de handikappade säkerligen högre än 50 %. Med det katastrofala läget på arbetsmarknaden kommer dessa siffror troligen att öka ännu mer.

Min fråga till arbetsmarknadsministern är:

Vilka speciella åtgärder är ministern beredd att sätta in för att minska arbetslösheten bland de handikappade?

1991/92:594 av *Ingela Thalén* (s) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att hindra en ökad arbetslöshet:

Enligt AMS kommer den öppna arbetslösheten i sommar att nå 6 % och nästa sommar 7 %. Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund har förklarat att regeringen skall se till att arbetslösheten blir klart lägre än så.

Mot den bakgrunden skulle jag vilja ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att förhindra att arbetslösheten stiger till 6 %?

1991/92:595 av *Berit Andnor* (s) till arbetsmarknadsministern om tidigareläggning av kommunala investeringar:

Enligt AMS kommer den öppna arbetslösheten i sommar att nå 6 % och nästa sommar 7 %. Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund har förklarat att regeringen skall se till att arbetslösheten blir klart lägre än så.

Mot den bakgrunden skulle jag vilja ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Avser statsrådet att acceptera Socialdemokraternas förslag att satsa 780 milj.kr. på tidigareläggning av kommunala investeringar för att förhindra att arbetslösheten stiger till 6 %?

1991/92:596 av *Lahja Exner* (s) till arbetsmarknadsministern om kompetensutveckling inom tillverkningsindustrin:

Enligt AMS kommer den öppna arbetslösheten i sommar att nå 6 % och nästa sommar 7 %. Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund har förklarat att regeringen skall se till att arbetslösheten blir klart lägre än så.

Avser statsrådet att acceptera Socialdemokraternas förslag att satsa 425 milj.kr. på kompetensutveckling inom tillverkningsindustrin för att förhindra att arbetslösheten stiger till 6 %?

1991/92:597 av *Lena Öhrsvik* (s) till utbildningsministern om utbildning som ett medel mot ökad arbetslöshet:

Vuxenutbildning är ett viktigt instrument när det gäller att minska utbildningsklyftorna i samhället. I en lågkonjunktur är det av särskild vikt med kompetenshöjande utbildning för att ha god beredskap när högkonjunkturen kommer. Arbetslösheten stiger nu dramatiskt i vårt land.

Kommer regeringen att acceptera Socialdemokraternas förslag att satsa ytterligare 825 miljoner på vuxenutbildning, folkbildning och studiestöd för att förhindra att arbetslösheten stiger?

1991/92:598 av *Johnny Ahlqvist* (s) till statsrådet Beatrice Ask om arbetsmiljöförbättrande åtgärder i skolorna:

Enligt AMS prognos kommer den öppna arbetslösheten i sommar att nå 6 %. Till vintern räknar AMS med att var fjärde byggnadsarbetare går utan arbete.

Mot den här bakgrunden skulle jag vilja ställa följande fråga till skolminister Beatrice Ask:

Avser statsrådet nu att acceptera Socialdemokraternas förslag att satsa 300 milj.kr. på arbetsmiljöförbättrande åtgärder i skolorna?

1991/92:599 av *Magnus Persson* (s) till statsrådet Bo Lundgren om ökad ram för tilläggsbelåning till reparationer m.m.:

Enligt AMS kommer den öppna arbetslösheten i sommar att nå 6 % och nästa sommar 7 %.

Mot den bakgrunden vill jag ställa följande fråga till statsrådet Bo Lundgren:

Avser statsrådet Lundgren att acceptera Socialdemokraternas förslag att öka ramen för tilläggsbelåning till reparationer till ombyggnader med 250 milj.kr. för att förhindra att den öppna arbetslösheten stiger till 6 %?

1991/92:600 av *Jarl Lander* (s) till kommunikationsministern om extra vägunderhåll för att hindra ökad arbetslöshet:

Enligt prognoser från AMS kommer arbetslösheten i vårt land att uppgå till 6 % i sommar om inte några åtgärder vidtas. Detta kommer inte regeringen att acceptera enligt arbetsmarknadsministern.

Mot den bakgrunden vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Avser kommunikationsministern att acceptera Socialdemokraternas förslag om att satsa 1 250 milj.kr. extra på vägunderhåll för att förhindra att den öppna arbetslösheten stiger till 6 %?

1991/92:601 av *Margareta Winberg* (s) till miljöministern om miljöinvesteringar m.m. för att hindra ökad arbetslöshet:

Enligt AMS kommer den öppna arbetslösheten i sommar att nå 6 % och nästa sommar 7 %.

Samtidigt finns det ett stort behov av åtgärder för att återställa gamla miljöskador och skydda och konservera värdefulla kulturminnen samt för vård och skötsel av naturreservat.

Mot den bakgrunden vill jag ställa följande fråga till miljöministern:

Avser miljöministern ta initiativ till att påskynda miljöinvesteringar, na-

turvårdsprojekt m.m. för att förhindra att den öppna arbetslösheten når 6 %?

1991/92:602 av *Georg Andersson* (s) till kulturministern om gästarbetarsystem:

Ett viktigt inslag i svensk invandrarpolitik är att utlänningar som erhåller arbetstillstånd tillförsäkras samma rättigheter som svenska medborgare. Emellertid har i debatten förslag dykt upp om att i vissa företag få anställa gästarbetare, dvs. utlänningar som inte omfattas av gällande avtal om löner och arbetsrättsliga villkor.

Med anledning härav vill jag till kulturminister Birgit Friggebo som ansvarig för invandrarfrågor i regeringen ställa följande fråga:

Kommer regeringen att hålla fast vid jämlikhetsprincipen i invandrarpolitiken och således förhindra att svenska företag anställer gästarbetare?

1991/92:603 av *Lars-Erik Lövdén* (s) till justitieministern om i Sverige dömda utlänningar, som får avtjäna straffet i sitt hemland:

En av Sveriges grövsta narkotikabrottslingar överfördes nyligen till Turkiet för att avtjäna sina återstående åtta år i turkiskt fängelse. Det skedde enligt en internationell konvention. Efter överförandet till Turkiet har brottslingen släppts fri av turkisk domstol.

Med anledning av det inträffade vill jag ställa följande fråga till justitieminister Gun Hellsvik:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta i syfte att förhindra liknande händelser i framtiden?

1991/92:604 av *Berith Eriksson* (v) till utrikesministern om Turkiets behandling av kurderna:

I en interpellationsdebatt den 12 mars 1992 sade utrikesministern: "Det är endast i Irak som massakrer på det kurdiska folket har ägt rum. Det är i Irak som det stora hotet mot det kurdiska folket finns." Sedan den debatten har – som jag då förutsåg – läget allvarligt försämrats i de kurdiska provinserna i Turkiet. Kurdiska städer och byar har flygbombats och beskjutits med artilleri. Samtidigt företas godtyckliga arresteringar. Därför finns det anledning att på allvar granska den turkiska regeringens agerande, som står i strid mot Turkiets åtaganden som medlem i Europarådet och ESK, när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna och minoriteters rätt. I kammardebatten den 12 mars restes även frågan om att på ESK:s uppföljningsmöte i Helsingfors ta upp Turkiets behandling av kurder.

Jag vill fråga utrikesministern om Sverige eller något annat land tog upp konfliktupptrappningen i Turkiet vid ESK:s förmöte.

1991/92:605 av *Jarl Lander* (s) till miljöministern om Strängforsen:

Efter regeringsskiftet har diskussionerna om en utbyggnad av Strängfor-

sen i norra delen av Klarälven åter tagit fart. Uppenbarligen finns förhoppningar att en borgerlig regering kommer att godkänna utbyggnaden och nya kostnadskrävande utredningar är nu på väg att genomföras av en ekonomiskt hårt pressad kommun.

I regeringsförklaringen anfördes att "naturvården ges en central roll i miljöpolitiken" och att det skall gälla en hög ambitionsnivå i skyddet av värdefull natur, att älvar och älvsträckor som undantagits från utbyggnad skall värnas.

Mot den bakgrunden vill jag ställa följande fråga till miljöministern:

Är vattendraget redan skyddat från utbyggnad?

1991/92:606 av *Mona Sahlin* (s) till finansministern om ökade statliga utgifter för att bekämpa arbetslösheten:

Enligt regeringens prognos i oktober förra året skulle arbetslösheten bli 3,5 % 1993. Enligt långtidsutredningen blir emellertid arbetslösheten 1993 4,8 %. Enligt AMS kommer den öppna arbetslösheten i sommar att bli 6 % och nästa sommar 7 %.

Mot den här bakgrunden skulle jag vilja ställa följande fråga till finansminister Anne Wibble:

Avser finansministern mot den här bakgrunden att öka statens totala utgifter för att bekämpa den öppna arbetslösheten?

1991/92:607 av *Berith Eriksson* (v) till utrikesministern om kurdiska fronten och Irak:

För att upprätta en legitim demokratisk representation för hela folket i irakiska Kurdistan, har kurdiska fronten beslutat utlysa allmänna val till ett parlament den 24 april 1992. Saddam Hussein har uttalat att han tänker förhindra valet. Mycket tyder på att de omfattande irakiska förberedelserna och truppsammandragningarna vid gränsen till den skyddszon, som upprättades som tillflykt för kurderna har som mål att stoppa valet och återta de kurdiska områdena. Kurdiska fronten betecknar läget som mycket allvarligt och har riktat en öppen vädjan till hela världen om stöd för att förhindra ett nytt anfall från den irakiska armén.

Jag vill fråga utrikesministern om regeringen avser att ta något initiativ med anledning av kurdiska frontens vädjan.

1991/92:608 av *Kristina Svensson* (s) till statsrådet Beatrice Ask om förlängningen av den tvååriga gymnasieskolan:

I Värmland har vi mycket god erfarenhet av det s.k. fullskaleförsöket med treåriga yrkeslinjer på gymnasieskolan.

Förlängning av den yrkesinriktade delen av ungdomsskolan är meningsfull av flera skäl. Ungdomar får fördjupade yrkeskunskaper och kompetens för studier vid högskolan.

I nuvarande arbetsmarknadssituation är det angeläget att skolan utnyttjas maximalt för att höja kompetensen hos de ungdomar som endast har tvåårig

gymnasieskola. För att ge elever som avslutat tvåårig gymnasielskola ett tredje gymnasieår bör omedelbara åtgärder vidtas.

Socialdemokraterna har i sin partimotion till arbetsmarknadsutskottet bl.a. föreslagit att 10 000 platser inrättas för att ge ungdomar med avslutad tvåårig gymnasieskola ytterligare ett år som ger allmän kompetens för högskolestudier.

Vilka omedelbara åtgärder kommer regeringen att föreslå för att förlänga den tvååriga gymnasieskolan?

1991/92:609 av *Bengt Harding Olson* (fp) till försvarsministern om åtgärder för att hindra att det kommande försvarsbeslutet föregrips:

I riksdagen pågår behandling av den utomordentligt viktiga och synnerligen känsliga frågan om Sveriges framtida försvar. Enligt regeringens förslag skall vissa regementen läggas ned eller flyttas, men mot detta förslag har framförts kraftiga protester i åtskilliga motioner. Efter beredning i försvarsutskottet under april och maj månader skall beslut fattas den 3 juni 1992 i riksdagen.

Enligt uppgift pågår för närvarande över hela landet åtgärder inom försvaret som helt föregriper riksdagens kommande beslut. I exempelvis Skåne stoppar man mönstringen till P 6, forslar dess stridsvagnar därifrån, påbörjar byggplaneringen inför A 3:s flyttning, m.m.

Det är särskilt ur parlamentarisk och konstitutionell synpunkt anmärkningsvärt att försvaret tillåts vidtaga åtgärder som i praktiken kan omöjliggöra ett fritt och oberoende ställningstagande i försvarsfrågan från riksdagens sida.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga till försvarsministern:

Är regeringen beredd att vidta åtgärder för att stoppa ett parlamentariskt sabotage mot riksdagens försvarsbeslut?

1991/92:610 av *Ingela Mårtensson* (fp) till utrikesministern om Turkiet och kurderna:

Kurderna har under mycket lång tid förföljts i de länder där de bor. Turkiet har under den senaste tiden trappat upp våldet mot kurderna både inom och utom landets gränser. Det är angeläget att den internationella opinionen för kurdernas mänskliga rättigheter förstärks. Tyskland har genom dess utrikesminister nyligen fördömt Turkiets brutala övergrepp på kurderna.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga till utrikesministern:

På vilket sätt kommer den svenska regeringen att reagera mot Turkiets brott mot kurdernas mänskliga rättigheter?

1991/92:611 av *Tage Påhlsson* (c) till justitieministern om bättre möjligheter för journalister att utöva sin verksamhet:

I dagarna har vi nåtts av nyheten att en redaktör för tidningen Samefolket

vid en bandad intervju med en polisman på en ort i västra Jämtland blivit illa behandlad och fråntagen det inspelade bandet.

Polismannen, som hade intervjuats i den känsliga vargfrågan, hade uppenbarligen insett att han uttalat sig olämpligt och tilltvingade sig ljudbandet och förstörde det, givetvis i strid med gällande lag.

Jag är medveten om att ett statsråd inte kan uttala sig i ett enskilt ärende, men vill med anledning av det principiellt viktiga i vår pressfrihet och vikten av att massmedias representanter tillförsäkras möjligheter att störningsfritt utföra sina uppgifter ställa följande fråga:

Avser justitieministern att vidta åtgärder för att förbättra journalisternas möjligheter att bedriva sin verksamhet i tryckfrihetsförordningens anda utan hinder från myndigheternas sida?

1991/92:612 av *Berndt Ekholm* (s) till kommunikationsministern om utbyggnad av riksväg 41:

Nya prognoser från AMS visar att vi snabbt går mot en extremt hög arbetslöshet om inte radikala motåtgärder omgående sätts in. Byggarbetslösheten kan komma att överstiga 20 %. Behovet av nya jobb är således större än någonsin. Samtidigt är investeringsbehoven inom väg- och järnvägsnäten mycket stora.

Regeringen har nyligen fattat beslut om genomförande av flera projekt på de större trafikstråken, projekt som förberetts av den socialdemokratiska regeringen. Men också investeringar inom det övriga vägnätet kan ge ett viktigt bidrag till sysselsättningen. Ett sådant vägprojekt är den fortsatta utbyggnaden av riksväg 41 förbi Skene-Kinna i Marks kommun. Det är mycket sysselsättningsintensivt på grund av mängden broar.

Projektet prövas sedan en längre tid tillbaks av regeringen på grund av överklagningar. I flera omgångar har kommunikationsdepartementet ställt i utsikt att beslut skall fattas, men inget händer. Om inte regeringen omedelbart kan samla sig till ett beslut är risken stor att projektet på grund av praktiska omständigheter starkt försenas och angelägna arbetstillfällen går till spillo.

Jag vill fråga kommunikationsministern:

När är regeringen beredd att ta ställning till arbetsplanen för riksväg 41?

1991/92:613 av *Inge Carlsson* (s) till finansminstern om statens indragningar från kommunerna:

Av regeringens budgetproposition får man intrycket att det är möjligt att rationalisera i kommunerna utan uppsägningar som följd. Verkligheten talar ett annat språk. I många kommuner ligger redan omfattande varsel om uppsägningar. I min egen kommun, Finspång, handlar det om ca 300 anställda. Detta sker alltså innan regeringen dragit in ytterligare 7,5 miljarder från kommunsektorn.

Mot bakgrund av ovanstående frågar jag finansministern:

Kommer regeringen att förändra sin politik angående kommunerna mot bakgrund av det besvärliga arbetsmarknadsläget?

1991/92:614 av *Margareta Viklund* (kds) till arbetsmarknadsministern om nya arbeten till friställda kvinnor:

Den stigande arbetslösheten drabbar både kvinnor och män. I den uppkomna situationen diskuteras sällan eller aldrig arbetslöshet bland kvinnor och behovet av arbetsmarknadsinsatser för dem. Den stora infrastruktursatsningen som planeras i samarbete mellan kommunikations- och arbetsmarknadsdepartementen ger i huvudsak arbete för friställda män.

Vilka planer har arbetsmarknadsministern för att även få fram arbetsplatser för friställda kvinnor inom bl.a. den offentliga sektorn?

10 § Kammaren åtskildes kl. 12.58.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 29 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 4 § anf. 37 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

BENGT TÖRNELL

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Fredagen den 27 mars

1 § Meddelande om debatt om kärnkraftens säkerhetsproblem 1
Tredje vice talmannen
2 § Svar på interpellation 1991/92:116 om kvinnors ställning vid ett EG-medlemskap 2
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)
Kristina Svensson (s)
Charlotte Cederschiöld (m)
Lena Klevenås (s)
Ulla Pettersson (s)
Gudrun Schyman (v)
Karin Israelsson (c)
Ylva Annerstedt (fp)
3 § Svar på interpellation 1991/92:99 om de planerade nedskärningarna av statsbidraget till komvux 25
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Gudrun Schyman (v)
Ingvar Johnsson (s)
4 § Svar på interpellation 1991/92:115 om ungdomars situation 35
Civilminister Inger Davidson (kds)
Martin Nilsson (s)
Kent Carlsson (s)
Ingvar Johansson (s)
5 § Svar på interpellation 1991/92:119 om det offentliga stödet till folkrörelser 54
Civilminister Inger Davidson (kds)
Karin Israelsson (c)
Berndt Ekholm (s)
6 § Hänvisning av ärenden till utskott 62
7 § Bordläggning 63
8 § Anmälan om interpellationer
1991/92:159 av Lars-Erik Lövdén (s) om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten 63
1991/92:160 av Hans Göran Franck (s) om Europarådskommitténs rapport om svensk kriminalvård m.m. 64
1991/92:161 av Lars Biörck (m) om yrkesinspektionens befogenheter 65
1991/92:162 av Lars Stjernkvist (s) om en god bostad för alla 65
9 § Anmälan om frågor
1991/92:567 av Lena Hjelm-Wallén (s) om direktiven till läroplanskommittén 67

1991/92:568 av Margitta Edgren (fp) om samarbete om räddningstjänst mellan kommun och statlig myndighet 67
1991/92:569 av Maj-Lis Lööw (s) om jämställdhetsaspekter vid tillsättningen av landshövdingeposter..... 67
1991/92:570 av Sigrid Bolkéus (s) om polishögskolan och ämnet sexuella övergrepp mot barn..... 67
1991/92:571 av Lars Hedfors (s) om regeringens skattepolitik 68
1991/92:572 av Britt Bohlin (s) om F 13 i Norrköping 68
1991/92:573 av Viola Furubjelke (s) om kurdernas situation . 68
1991/92:574 av Sinikka Bohlin (s) om bostadsfinansieringen och äldreboendet..... 68
1991/92:575 av Hans Göran Franck (s) om skolans sexual- och samlevnadsundervisning 69
1991/92:576 av Chatrine Pålsson (kds) om kustbevakningens lokala organisation i Kalmar län..... 69
1991/92:577 av Ingbritt Irhammar (c) om infrastrukturella satsningar i Skåne..... 69
1991/92:578 av Inger Hestvik (s) om de handikappade och arbetsmarknaden 69
1991/92:579 av Per Stenmarck (m) om järnvägslinjen mellan Malmö och Ystad 70
1991/92:580 av Gunhild Bolander (c) om viss utrangerad försvarsmateriel till de baltiska staterna..... 70
1991/92:581 av Berith Eriksson (v) om rätten till barnomsorg 70
1991/92:582 av Lisbeth Staaf-Igelström (s) om gruppbostäder för utvecklingsstörda..... 71
1991/92:583 av Rolf L Nilson (v) om returpappersmarknaden 71
1991/92:584 av Conny Sandholm (fp) om skattelagstiftningen och arbete i bostaden 71
1991/92:585 av Anita Johansson (s) om sysselsättningsskapande åtgärder i Stockholms län..... 72
1991/92:586 av Lars Björkman (m) om ombyggnaden av riksväg 41 72
1991/92:587 av Ingbritt Irhammar (c) om Turkiet och de mänskliga fri- och rättigheterna..... 72
1991/92:588 av Ingegerd Sahlström (s) om yrkessärskolans läroplan 73
1991/92:589 av Yvonne Sandberg-Fries (s) om kriminalvårdsanstalten i Karlskrona..... 73
1991/92:590 av Eva Johansson (s) om Arlandabanan..... 73
1991/92:591 av Ines Uusmann (s) om Arlandabanan 74
1991/92:592 av Ingvar Carlsson (s) om politiska åtgärder för att hindra ökad arbetslöshet..... 74
1991/92:593 av Bo Nilsson (s) om arbetslösheten bland handikappade 74
1991/92:594 av Ingela Thalén (s) om åtgärder för att hindra en ökad arbetslöshet 75

1991/92:595 av Berit Andnor (s) om tidigareläggning av kommunala investeringar ... 75
1991/92:596 av Lahja Exner (s) om kompetensutveckling inom tillverkningsindustrin ... 75
1991/92:597 av Lena Öhrsvik (s) om utbildning som ett medel mot ökad arbetslöshet ... 75
1991/92:598 av Johnny Ahlqvist (s) om arbetsmiljöförbättrande åtgärder i skolorna ... 76
1991/92:599 av Magnus Persson (s) om ökad ram för tilläggsbelåning till reparationer m.m. ... 76
1991/92:600 av Jarl Lander (s) om extra vägunderhåll för att hindra ökad arbetslöshet ... 76
1991/92:601 av Margareta Winberg (s) om miljöinvesteringar m.m. för att hindra ökad arbetslöshet ... 76
1991/92:602 av Georg Andersson (s) om gästarbetarsystem ... 77
1991/92:603 av Lars-Erik Lövdén (s) om i Sverige dömda utlänningar, som får avtjäna straffet i sitt hemland ... 77
1991/92:604 av Berith Eriksson (v) om Turkiets behandling av kurderna ... 77
1991/92:605 av Jarl Lander (s) om Strängforsen ... 77
1991/92:606 av Mona Sahlin (s) om ökade statliga utgifter för att bekämpa arbetslösheten ... 78
1991/92:607 av Berith Eriksson (v) om kurdiska fronten och Irak ... 78
1991/92:608 av Kristina Svensson (s) om förlängningen av den tvååriga gymnasieskolan ... 78
1991/92:609 av Bengt Harding Olson (fp) om åtgärder för att hindra att det kommande försvarsbeslutet föregrips ... 79
1991/92:610 av Ingela Mårtensson (fp) om Turkiet och kurderna ... 79
1991/92:611 av Tage Påhlsson (c) om bättre möjligheter för journalister att utöva sin verksamhet ... 79
1991/92:612 av Berndt Ekholm (s) om utbyggnad av riksväg 41 80
1991/92:613 av Inge Carlsson (s) om statens indragningar från kommunerna ... 80
1991/92:614 av Margareta Viklund (kds) om nya arbeten till friställda kvinnor ... 81

gotab 41226, Stockholm 1992